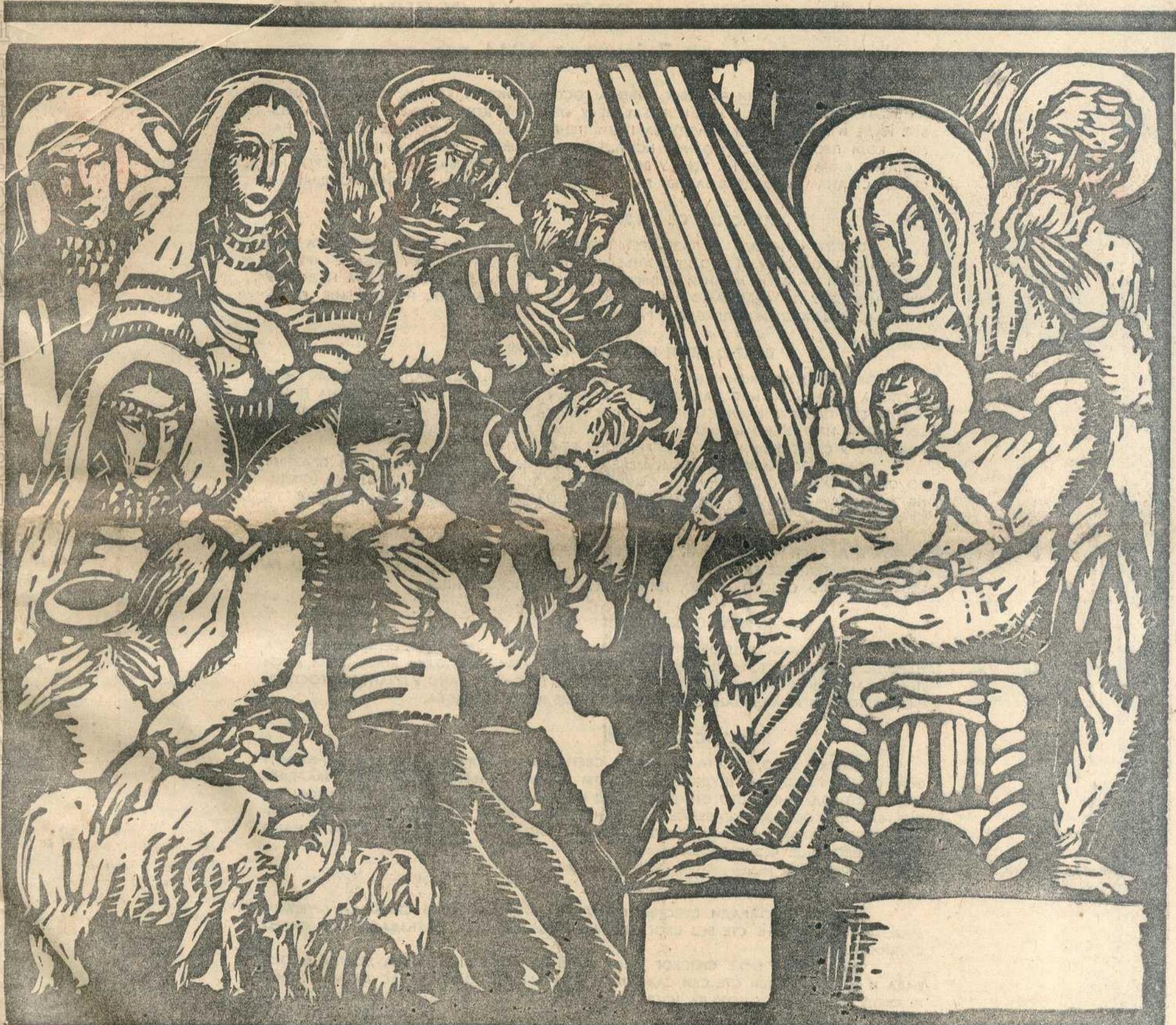

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 2 и 3 Год. IV
БОЖИЋ, НОВА ГОДИНА 1944
ПРИМЕРАК 8—ДИНАРА

БОЖИЋ * 1944

БОЖИЋНА ПОСЛАНИЦА

БРАЋИ СРБИМА И СЕСТРАМА СРПКИЊАМА
на дан 7 јануара 1944 год.

ДАНАС ЈЕ СВЕТЛI ПРАЗНИК РОЂЕЊА ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА, КОЈИ ЈЕ СИШАО НА ЗЕМЉУ ДА ПРОПОВЕДА МИР И ЉУБАВ МЕГУ «ЉУДИМА ДОБРЕ ВОЉЕ». ТАЈ ЈЕ ДАН ИЗВОР НАДЕ И ПОУЗДАЊА У ПРАВДУ ЗА ПОТИШТЕНЕ И УВРЕЂЕНЕ, НА КОМЕ И СРПСКИ НАРОД, КОЈИ ПРОЛАЗИ КРОЗ ТОЛИКА ИСКУШЕЊА, ЦРПЕ ВЕРУ У БОЉУ БУДУЋНОСТ. ЗАТО ДОЛАЗАК СИНА БОЖИЈЕГ НА ЗЕМЉУ ВЕЛИЧАЈУ И НЕБО И ЗЕМЉА, КАО И СВИ СРБИ НА СВИМА СТРАНАМА, ПОЗДРАВЉАЈУЋИ ГА РАДОСНА СРПСА СТАРИМ СРПСКИМ ПОЗДРАВОМ:

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

СРПСКОМ НАРОДУ ДОЛАЗЕ СРЕЋНИЈИ ДАНИ; ЗАМРАЧЕНО НЕБО РАЗВЕДРАВА СЕ И ВИДИЦИ СЕ ПРОШИРУЈУ. И КАО ШТО АНЂЕЛИ ВЕЛИЧАЈУ НА НЕБЕСИМА РАЂАЊЕ ХРИСТА БОГА, ТАКО И МИ СРБИ, МАЛИ И ВЕЛИКИ, БОГАТИ И СИРОМАСИ, СА ВЕЛИКОМ НАДОМ У ДУШИ И У СРЦУ ПОЗДРАВЉАМО РАЂАЊЕ НОВОГ СРПСКОГ ЖИВОТА, НОВЕ СРБИЈЕ, ОТАЦБИНЕ ЧАСТИ И ПОШТЕЊА, ПРАВДЕ И РАДА.

БРАЋО СРБИ И СЕСТРЕ СРПКИЊЕ,

ИЗМИРЕНI И ЗДРУЖЕНI У БРАТСКОМ ЗАГРЉАЈУ СЛАВИТЕ И ВЕЛИЧАЈТЕ РОЖДЕСТВО СИНА ГОСПОДА БОГА, КОЈИ НАС НАПОЈИ СВЕТОСАВСКИМ ДУХОМ, УМУДРИ И ИЗВЕДЕ НА ПРАВИ ПУТ ДА СВИ СЛОЖНО ВАСПОСТАВИМО МИР И РЕД У СВИМА СРПСКИМ КРАЈЕВИМА. ГОСПОД БОГ НАУЧИ НАС ПРЕКО НАШИХ СВЕТИЉА И МУЧЕНИКА ДА СРПСКИ МИСЛИМО И УЛИ НАМ ВЕРУ У САМЕ СЕБЕ, У НАШУ НЕПРЕСУШНУ ЖИВОТНУ СНАГУ.

ЗАТО ПРОСЛАВИМО ШИРОМ ЦЕЛЕ СРПСКЕ ЗЕМЉЕ ДАНАШЊИ ВЕЛИКИ ПРАЗНИК ПО СВИМА НАШИМ СТАРОДРЕВНИМ ОБИЧАЈИМА, КАО ЈЕДНА ВЕЛИКА ПОРОДИЦА, СЛЕДИЊЕНА У ИСТОМ ОСЕЋАЊУ ВЕРЕ И НАДЕ, КОЈА ЋЕ НАМ ДАТИ СНАГУ ДА СЕ ОДРЖИМО, ТА ЋЕ ВЕРА ДОВЕСТИ И СВУ ЗАЛУТАЛУ БРАЋУ И СЕСТРЕ, ПОД ОКРИЉЕ МАЈКЕ СРБИЈЕ, КОЈА ЈЕ ПУНА МИЛОСТИ ЗА ЗАБЛУДЕ И ГРЕХОВЕ СВОЈИХ СИНОВА. ЗАТО НА ДАНАШЊИ ДАН ПРАШТАЊА И ЉУБАВИ ПОЗИВАМ ВАС ДА СЕ ВРАТИТЕ НАМА, ЈЕР НЕМА БРАТА ДОК НЕ РОДИ МАЈКА И НЕ ТРАЖИТЕ ГА ПО БЕЛОМ СВЕТУ ИЛИ ДРУГДЕ, ТАМО ГА НЕЋЕТЕ НАЋИ, ЈЕР ГА НИЈЕ ЗАДОЈИЛО СРПСКО МЛЕКО, НИТИ ОБАСЈАЛО СРПСКО СУНЦЕ.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

СВИМА ВАМА ТЕШКО ПОГОЂЕНИМ И УЦВЕЉЕНИМ ЗЛОМ СУДБИНОМ СРПСКОГ НАРОДА. НЕ ЈАДИКУЈТЕ, НЕ ПЛАЧИТЕ, ЈЕР СЕ РОДИО СИН ГОСПОДА БОГА, КОЈИ НОСИ ПРАВДУ БОЖИЈУ И ЗА ВАС. ПРАВДА ЋЕ ПОБЕДИТИ, ТАКО ЈЕ ПИСАНО У ЈЕВАНЂЕЉУ ГОСПОДЊЕМ, А ТО ЈЕ И НЕМИНОВАН ЗАКОН СУТРАШЊИЦЕ И НОВОГА ДОБА.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

СРПСКА ДЕЦО, РАСУТА ПО БЕЛОМ СВЕТУ, КОЈИ У ЧЕЈКЊИ И СТРЕЋЊИ ДОЧЕКУЈЕТЕ ОВАЈ СВЕТЛI ПРАЗНИК И ЖУДИТЕ ЗА МАЈКОМ СРВИЈОМ. ЊЕНО ПЛЕМЕНИТО МАЈЧИНО СРЦЕ ДРХТИ ОД БРИГА, ШТО СТЕ ДАЛЕКО ОД ЊЕ У ЗАРОБЉЕНИШТВУ ИЛИ НА РАДОВИМА. ОНА ВАС БЛАГОСИЉА И САВЕТУЈЕ ДА НЕ ИДЕТЕ ЗА МРЖЊОМ, НЕГО У БРАТСКОЈ И ХРИШЋАНСКОЈ ЉУБАВИ ДА ТРАЖИТЕ СПАС. СРБИЦА ВАС ГРЛИ, СРБИЈА ВАС ВОЛИ И ЊЕНО МАТЕРИНСКО СРЦЕ ЧЕЗНЕ ЗА ВАМА.

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

И ВАМА ШТО РАДИ СРПСТВА СТРАДАТЕ, ШТО ДОБЕГОСТЕ САМО СА СРПСКОЈ ДУШОМ И ТРИ ГОДИНЕ СТЕ БЕЗ СВОГА КРОВА И СВОГА ДОМА. ОБЕЋАВАМО ВАМ СКОРО СРЕЋНИЈЕ ДАНЕ.

ЗОРА ПУЦА, БИЋЕ СРПСКОГ ДАНА, ДОШАО ЈЕ ГОСПОД БОГ НА ЗЕМЉУ ДА ИЗВИДА И ВАШЕ РАНЕ. ВИ СТЕ СВИ САМНОМ И СКО МЕНЕ И ПОЗИВАМ ВАС ДА МИ ПРУЖИТЕ СВОЈУ СВЕСРДНУ ПОМОЋ ДА ИЗГРАДИМО НОВУ СРБИЈУ, У КОЈОЈ ЋЕ ГОСПОДАРИТИ ПРАВДА, САВЕСТ И ПОШТЕЊЕ, МЕСТО ДА ВЛАДА ГРУБА СИЛА, ДА ПРАШТЕ ПУШКЕ И БОМБЕ И ДА СЕВАЈУ КАМЕ. ЈА ВЕРУЈЕМ У ЖИВОТНУ СНАГУ НАШУ, У ВРЕДНОСТ И БУДУЋНОСТ СРПСКОГ НАРОДА, А ИZNAD СВЕГА ВЕРУЈЕМ У ВЕЧНУ МАЈКУ СРВИЈУ.

СРЕЋАН ҘАМ ПРАЗНИК — ХРИСТОС СЕ РОДИ!

ЖИВЕО СРПСКИ НАРОДИ!

АРМИСКИ ЂЕНЕРАЛ
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ И
МИНИСТАР УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

БИТКА ЗА СВЕТОСАВСКИ ПУТ

Када се једначе сви говори које су од времена од образовања Владе народног спаса до данас изречени на многобројним састанцима претставника те владе са народом, као крајњи резултат њихов дебија се позив и заповест српском народу: мир пред и рад! Из ових спасоносних речи стоји српски генерал Милан Недић са својом владом и својим многобројним активним сарадницима, а испред овога стоје широке народне масе, одлучност и воља целога српског народа да помогне своје једине, искрено и праве претставнике у њиховој борби за трајно обезбеђење мира и поретка.

Кроз све оно што је проживео за време ових мучних година рата, а нарочито кроз ово што се сада збива око нас и код нас, српски народ је дефинитивно увидео ко данас часно и родољубиво стоји на бранику његових животних интереса и ко се покртвовано ствара о обезбеђењу боље и лепше будућности нашег народа. Сваком разумном сину Србину ове земље постало је јасно бар данас да то није Несрбин Јосиф Броз Тито, Загорач из Клањца, већ Србин, расни син Шумадије, генерал Милан Недић који види стварност, носи истину и мудро руководи судбином српства.

Генерал Недић не водиничију тужинску политику, већ само и једино политику

биолошког очувања српског народа, политику обезбеђења сваког српског живота и политику пуне заштите неколико стотина хиљада Срба који морадоше напустити прајдовски крај да би у крилу Мајке Србије нашли спокоја својим напађеним душама, кров над главама и кору наушног хлеба.

Суд историје и суд нових нараштаја био је увек тај који је најправичније делио добро од зла и праведног од грешног. Он ће неминовно доћи да процени и све оно што једни или други учинише и чине са српским народом и земљом Србијом. Доброчинитељи ће бити награђени највећом наградом, хвалом и признањем, а недела биће судом Бога праведнога истом мером враћена онима који их у своме безумљу и слепили починише.

Али, без обзира на суд правде, на похвале или осуде које ће доћи, догађаји данашњице судбински везани за српски народ траже од нас да још данас дамо свој суд о њима и да зауземо мушки и одређени став према збивањима, а једино и искључиво у интересу Србије и српства.

Мало је данас реалних политичара, али када се они у овом тешком времену по нашу земљу и нађу, зар су могли, као сведоци једне кобне историске заблуде,

Написао
БОГОЉУБ КУЈУНИЋ

чије су последице губитак државе, слободе и стотине хиљада српских гробова, изабрати се је и целом народу други до само једино Светосавски пут? Извор овога пута није резултат политичких надгласавања, већ је он нико спонтано у срцима нашим и у срцима свих свесних и разумних припадника нашег народа.

Ми данас нећемо и немојемо желети никакву Југославију са шест покрајина, какву хоће и за коју се бори Несрбин Јосиф Броз Тито, већ хоћемо и борићемо се за живу, светосавску Србију, Србију национално чисту, без Хрвата Јосипа Броза, без јеврејина Моше Пијада, без покрштеног чивутина Ивана Рибара — Фишера и познатог целата српскога живља Сулејмана Филиповића. Српство хоће нову Србију, дотадинску и сељачку, са свим њеним особинама и врлина ма.

Борци за добро увек су имали непријатеља. Такав је случај и са борцима за победу Светосавског пута. Срећом данас је мали број обневиделих, залуталих и за народ изгубљених сина наше нације, јер многи прогледаше и многи се показајше. Провиђење нам је помогло да се на време здере копрена са лица лажних ослободиоца, те угледасмо крвожедно лице злочинца у којем смо познали большевичку неман, удружену са свеколиким непријатељем српства.

И како што се данас бије битка између великих и силних народа, и код нас почиње да се води последњи бој за успоставу потпуног народног јединства, за народни опстанак, за победу српске националне мисли. Губу смо истерали из наше торине и она премлаћена и демаскирана пута ван данашњих граница Србије. У својим самртничким трзајима она тражи спас коју покушавају да јој пруже осведочени непријатељи и лажни пријатељи српскога народа. Али, маска је скинута. Ми смо благодарни нашим тобожњим пријатељима што на време узеши под окриље остатке међународног олоша на балканском простору.

Коло се ипак лагано расплиће. Расплиће се, јер се људи на свим странама почињу да деле у два табора: у оне који су за Њега, Бога и Оца, и оне који су за оног другог. Уколико се ова деоба буде брже извела и постала потпунија, уколико број оних млалих, неопредељених, буде био мањи, утоко ће и до расплета брже доћи.

И како што је одувек био случај у оваквим апокалиптичким борбама, силе мрака мораје устукнути пред силама светlosti. Добро и Правда морају побеđити Зло и Неправду. Бог мора триумфовати над сатаном.

Да би се то десило, потребно је да учинимо све да Он прво у свакоме од нас триумфује. Ради тога нам је Он пре скоро две хиљаде година и послao Сина Свог Јединородног. Зато када о празнику будемо одоздрžавали са: „Ваистину се роди!“ ми се морамо истовремено запитати: да ли се Он одиста рођи у нама?

Српски домаћин, веран своме народу, својој вери, традицији и породици, неће никада дозволити да над његовим огњиштем загосподари белосветски олош нити да му животни пут одабира и показује неко од лажних пријатеља. Синови напађене Србије, удруженi са свим на-

ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ — НАДА СРПСКОГ НАРОДА

ционалним снагама осуђују и одбацују сваку трговину и политичке шпекулације које се плаћају српским животима.

На тлу препорођене Србије диже се величина армада свесних националиста која ће бити у стању да дочека сваки удар са стране. Свима онима који и да-

ље не буду хтели у ово да вејују биће већ можда сутра јасно да је битка за Светосавски пут добијена. Јединствени српски национални фронт извојеваће победу која ће бити вечна као што ће и српски народ остати вечит на своме кроз векове брањеном и одбрањаваном светом тлу.

ПОЛАГАЊЕ ЗАКЛЕТВЕ

НАРЕДБА БР. 62

ПРЕТСЕДНИЦА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА И МИНИСТРА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

За све оружане Српске војнике, официре, подофицире, капаре и редове и остале војне службенике

на дан 1 јануара 1944 године у Београду

ЈУНАЦИ, БРАНИОЦИ
ОТАЦБИНЕ,

Данас је најсвечанији дан у Вашем животу, данас на дан нове 1944 године, положили сте заклетву нашем много највећем Српском народу и Мајци Србији. Заклели сте се пред Богом и људима: да ћете их бранити и за њих се жртвовати, само да они живе. Ви сте од највећих војници Отаџбине, носиоци старе славе и традиције.

Вама, јунаци, од данас поверава се спас, и опстанак Србије и Српства. Ви ћете да но-ноћно бдите, над њиховом сигурношћу, редом и миром. Ако би ко покушао, да их угрози, ви ћете, вођени вашим законитим старешинама, употребити оружје и уништити па ма ко то био. Ту не сме бити милости ни према коме. Сигурност и безбедност наше миле Отаџбине, Мајке Србије мора бити највећа све.

Ради извршења ОВОГА СВЕТОГА ЗАДАТКА, ви морате свуда и на сваком месту бити елитна трупа, са гвозденом дисциплином, са најтачнијим извршењем свих заповести законских вам претпостављених старешина. Они вам заповедају у име Отаџбине и Српског народа. Не смете се ногде и никада поколебати, већ бити и остати јунаци од метдана и за спас и опстанак Српског народа славно умрети.

Нарочито морате затирати комунисте и большевике, који хоће да униште све што је Српско. Они не мисле добро ни Богу, ни народу, ни Србији ни вама. САТИРИТЕ ИХ И УБИЈАЈТЕ. ТРЕБИТЕ ТАЈ КУКОЉ ИЗ СРПСКЕ НАРОДНЕ ЊИВЕ. ВАША ЋЕ СЕ РУКА ПОСВЕТИТИ, А ИМЕ ОВЕКОВЕЧИТИ КАО БРАНИОЦА ОТАЏБИНЕ.

Децо моја,

У то име ја вам честитам данас положену заклетву Српском народу и Мајци Србији и поздрављам вас, јунаци моји, поздравом српским: СВЕ ЗА СРБИЈУ, ОНА ПРЕ СВЕГА И ОНА НАДА СВЕ.

ЖИВЕЛИ!

Претседник Српске владе и Министар унутрашњих послова армишки јенерал,
НЕДИЋ

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ГОДИНУ ДАНА СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ МАСКЕ СУ СКИНУТЕ

До скора било је очигледно да се капиталистичко-комунистичка комбинација држава састоји из два језгра: британоамерички дуумвират и Стаљинова усамљеност. Захваљујући шест конференција одржаних у току године, ситуација се променила. Постигнут је велики спољни успех. Британоамериканцима је дошло за руком да приволе најзад Стаљина да дође на састанак и да најзад скине маску. Пропаганда Вашингтона и Лондона мислила је да искористи саму чињеницу тог тројног састанка ради доказивања да се Совјетски савез потпуно здружио са коалицијом. Говорило се да долазак Стаљина на конференцију треба да значи преход Совјетске Уније са егоистичном политиком и прелаз те Уније на колосек заједничке ратне и послератне политике. Они који су то предвиђали писали су у истом духу и за време тешаранске конференције, и после исте. Али то писање је испадло веома бледо. Није било материјала за чланке у том духу.

Баш напротив, било је у изобиљу материјала који је доказивао да се у Техерану ситуација променила само утолико што се уместо два језгра која се не сукобљавају, показало да се та два језгра сукобљавају. Сукобљавају се у свим међународним питањима. Сукобила су се са јаком снагом на самој конференцији у Техерану. Ситуација је била спасена само на тај начин што су Британоамериканци попустили у најактуелнијем питању — у европском, — а скинули су са дневног реда сва друга међународна питања. У Техерану је скинута маска са Стаљина — он је само привремени сапутник такозваних демократија, а није њихов пријатељ.

Дипломатија коалиције кроз целу годину борила се за Европу. Борила се са стоструком већом енергијом, неголи трупе коалиције. Најавно она је дипломатски ратовала не за европске интересе, већ за Европу као зону своје политичке делатности. Покушавала је да измоли совјетско обећање да Совјетски Савез не рефлектира на извесне територије. Покушавало се да се воде разговори о неким федерацијама многобројних државица, које би требало створити после рата, а које би својим постојањем обезбеђивале Совјетима западни део Европе, као сферу британоамеричких интереса.

Међутим, Совјети су били неучтиви, дивљачки тврдоглави. Нису хтели да признају Британију, а камоли Северној Америци право да се мешају у евентуално разрачунавање Москве са Европом. Тиме су Совјети постигли шта су хтели: натерали су да се дезинтересују за европска питања, за питања послератног уређења Европе. Натерали су Британију да се задовољи изјавом једног белгиског емигрантског политичара, који пристаје да присаједињење Белгије Великој Британији: мати Белгија би служила за Британско острво као обалобранац од совјетске послератне опасности. Уместо целе Европе само једна Белгија — то је смањење британских интригантских аспирација према нашем континенту.

Тај пораз британске и америчке дипломатије је тим тежи што је он аутоматски дао Рајху огромну политичку и психолошку победу: у очима Европљана Рајх је постао једини гарант европске безбедности од дивљег комунизма. Али овај пораз није једини који су Рузвелт и Черчил доčekали од Стаљина. Московски господар није пристао да проговори на конференцији у четвртој. Он се изоловао од источно-азијских питања.

То значи да су Лондон и Вашингтон изгубили Источну Азију, као што су изгубили и Европу. Источну Азију су изгубили зато што Стаљинова уздржљивост значи ово: Совјетска Унија неће помагати капиталистичким земљама да поврате свој положај у Азији, а после завршеног рата Совјетска Унија ће се са мањом мери било употребљено у Лондону према емигрантским групама, није могао променити историју Европе, али понашање Идна и Његовог шефа има једну корисну последицу за оне не потпуно здраве Европљане, који су се уздали у Енглеску. Маска је скинута са Енглеске. Држава која ствара светски конфликт „због Пољске“, а која затим препушта Пољску совјетском апетиту, не може да се даље маскира као заштитница права народа.

Енглеску мало секира што је она изгубила поверење Европ-

јана: она вековима живи без политичког поверења, па је опет задовољна. Али Енглеску сад мори брига: у току проtekле године повећао се јас између ње и САД. Американци су почели да буду отворени. Они не само што господаре у већини доминиона, не само што воде своју политику у британским утицајним зонама, па чак и у Индији, већ искрено кажу да ће после рата бити Совјетска Унија и САД велике сile, док Британија то неће бити.

Енглеску понижава Лондон свуда где год стигне. На политичким конференцијама, на војним саветовањима, приликом одређивања војних команданата, или

спортичних квота, или курса ватуте, и т. д. — свуда доминира Американац, свуда је Енглез почијут.

Али ово још није најгоре: та два брата ипак би могла да се на крају споразумеју. Али Американац вуче собом большевика, да би још више понизио Енглеза. Вишњић је дошао у Алжир. Главни поморски пут Британске империје, пут преко Медитерана има већ и совјетског, а не само америчког контролора.

Енглези су већ одавно били забринuti због односа са јеницима. Али проtekla година створила је такво расположење у Енглеској, да је сада сваком просечном Британцу јасно: не само што је Совјетски Савез случајни сапутник коалиције, већ и Сједињене Америчке Државе су привремени (док траје рат) сапутник Британије. После рата настаће неограничено пружање Британије од стране САД. Енглези виде да ће се у случају победе њихове коалиције, користити Москва и Вашингтон.

* * *

Политика застрашиваша, коју су применили Британоамериканци без доволно познавања европског менталитета, и политика пропуштања Совјета у поједине земље (Балкан, Јужна Италија!), много су допринаеле претварању Европе у несаломљив блок нација које увиђају заједничку опасност од британоамеричке издаје и комунистичке немани.

Политика застрашиваша имаје успеха само против јеврејско-клерикалско-масонско-краљевску Италије. Али понашање АМГЕТ-а према Италијанима (глад, депортација радника и радница, одвојење деце) и политика Ајзенхауера према Алжирском комитету и према Италији после капитулације, отвориле су целом свету очи на то да Атлантичка карта више не постоји, да „велике демократије“ нису заштитнице демократије и да нема ништа идеолошког у циљевима њиховог рата. Хопкинс је искрено рекао: „После рата ми ћемо бити најбогатији народ“. Доле са идеалима, са идеологијом, са принципима, са сентиментима. Коалиција води рат ради богаћења. Маске су скинуте.

* * *

Говорећи о италијанској капитулацији, могло би, се рећи да је то био један (и једини) политички успех коалиције у току проtekле године. Али и тај успех се окренуо изопако, тако да би Рузвелт и Черчил сигурно више волели да немају тог успеха. Јер је Бадољо као уклети начинио само тешке политичке и моралне олакшице; уместо велике трупе италијанске краљевине има сада мању, али способну да постане потпуно здрава, италијанску републику. Уместо земље најполније саботаже краља и бројних поданика. Тројни Пакт има сад земље са пречишћеном ситуацијом. Трупа љуска је очишћена, остаје здраво зрно. Зар се таква промена може сматрати за губитак Тројног Пакта? Никако. Напротив, то је добитак.

Прве последице те добити састоје се у томе што је Рајх могао приступити конструтивној политици на Југословију Европе, политици која има пред очима јасан циљ благостања заједнице европских народа. Баш у овој конструтивној делатности испољава се реалност идејне базе, на којој води рат Немачка. Истадејна база омогућила је Јапану да створи заједницу од полумилјарде људи, у којој одувијено сарађују чак и они народи који су сматрали да су непријатељи Јапана, становници Формозе и Кореје.

Мес.

Европа на прекретници и Енглеска у дилеми

Има у социологији један принцип који претставља једну такорећи баналну истину која гласи: слични се траже.

Траже се и удружују се.

Тако се удружују међу собом, претставници једне професије: то су савези односно професионалне организације. Тако се удружују међу собом људи истих политичких уверења: то су организоване партије. Тако се удружују међу собом људи истих религијских веровања: то су цркве. Тако се удружују међу собом људи истог порекла истог језика или исте историјске судбине. То су националне заједнице. И тако даље.

Али данашњи светски рат пружио је једну чињеницу која као да демантује ону истину социологије: то је данашњи однос између Енглеске и Совјетске Уније.

И у социјалном, и у политичком, и у духовном погледу Енглеска и Совјетска Унија тако су различне да се могу сматрати као антиподи.

Лорд и большевик: може ли бити већег контраста!

Енглеска и Совјетска то су слични савски супротне по смислу (како би се рекло језиком механике).

То се лепо испољило по свршетку прошлог светског рата. Победивши у Русији још у току рата, большевици су после рата проглашавали светску револуцију, — Енглеска мења став.

Сад јој се Немачка учинила највише јаком, и у томе је она довела опасност за себе односно за своју превласт у свету. Она сад кује планове да нову Немачку моћ паралише и да власпостави тзв. европску равнотежу, (израз који значи то исто што и енглеско светско господарство).

Зато Енглеска у спору Немачке с Польском храбри Польску и потстрекава је на рат, у чему је и успела. Како је Польска у савезу са Француском, Енглеска рачуна да ће се и ова окренути против Немачке, што је и било. Енглеска је рачунала да ће Польска и Француска савладати Немачку, али у томе се јако преварила. Польска је брзо поклекнула, а затим и Француска.

Оставши сама на бојишту, Енглеска у очајању пружа руку большевицима који они прихватају.

Али они су простирили и у Европи. Због тадашњих социјал-

Написао
КРСТА ЦИЦВАРИЋ

них и политичких прилика у Немачкој они су у тој земљи нашли најповољнији терен за своју акцију. Комунистички тред у Немачкој рапидно је напредовао и имало је изгледа да комунизам коначно освоји Немачку.

Али тада је ступила на сцену једна противсила у виду национализма. Националисти су успели да постану господари Германије а тада је напредак комунизма пресечен у Немачкој.

Тако је Немачка спасла большевизму и себе и целу Европу. То је било једно дело светско-историјског значаја. Интересантно је да ни социологи ни државници нису могли да предвиде овај преокрет у Немачкој!

Большевици, највише изненадени и како погођени овим преокретом у Немачкој, сада остављају Енглеску, и Немачку проглашавају као непријатеља бр. 1.

Енглеска је из појмљивих разлога, овај преокрет у Немачкој пратила са симпатијом, али како се Немачка после ове промене стала нагло снажити и како је она поставила захтев да се њој у међународној заједници да место које јој припада према њеном значају и према величини њеног народа, — Енглеска мења став.

Сад јој се Немачка учинила највише јаком, и у томе је она довела опасност за себе односно за своју превласт у свету. Она сад кује планове да нову Немачку моћ паралише и да власпостави тзв. европску равнотежу, (израз који значи то исто што и енглеско светско господарство).

Зато Енглеска у спору Немачке с Польском храбри Польску и потстрекава је на рат, у чему је и успела. Како је Польска у савезу са Француском, Енглеска рачуна да ће се и ова окренути против Немачке, што је и било. Енглеска је рачунала да ће Польска и Француска савладати Немачку, али у томе се јако преварила. Польска је брзо поклекнула, а затим и Француска.

Оставши сама на бојишту, Енглеска у очајању пружа руку большевицима који они прихватају.

Али они су простирили и у Европи. Због тадашњих социјал-

тако је постала британско-большевичка симбиоза, која је пародоксална, али која ипак није у несагласности с напред паведеним принципом социологије. Поред све разлике која постоји између Енглеске и Совјетске, има међу њима нешто заједничко што их зближава: то је страх пред ојачањом, пред победоносном Немачком.

То је једна заједница с негативним циљем, а стара супротност остаје иако се она прикрива, забашурује.

Прудон је рекао: „Рат је стална појава у људском друштву као и у природи у људском срцу“.

Енглеска има рат у срцу.

Она жели пораз Немачке, али не жели победу большевизма.

Не може желети победу большевика, јер ако би большевици победили Немачку, они би тиме победили цео свет, па би и Енглеска најзад дошла под њихове шапе, и онда би за Енглеску било оно што наш народ каже: трагат лисицу а истерат курјака.

Како Енглеска може изиди из дилеме у којој се налази?

Она можда рачуна на онај логични принцип, по коме две негације дају једну афирмацију. Обе сile ангажоване на Источном фронту треба да се иссрпују Енглеска да добије рат без борбе. Међутим, тако не може бити. Ко победи на Источном фронту, победио је савски, и Енглеска има да се приклони победоцу.

Сталин је додуше, да неке гаранције да умири јавно мишљење у Енглеској и Америци (распуштање Коминтерне има тај смисао), али кад се зна морал большевика (циљ оправдава сретство!), па његове гаранције не може се ништа полагати.

Енглеска, која је почела рат, сад је више у улози посматрача него ратујућа страна. Али њен је положај незавидан и нико не би мог

ЗАМАХ НОВЕ СРБИЈЕ

Кад је Југославија претрпела потпун бродолом, обезглављени Срби нису се умели снаћи, јер су се потпуно помели. После славног успона, наступио је неславни крај, пред ким су Срби стали потпуно забуњени. Тада, деструктивни елементи долазе до израза и отпочињу са масовним истребљењем српског народа широм земље. Настају тешки и мучни дани. Брат у брату гледа непријатеља, сусед у суседу крвника, патриота у другу петоколонашу и издајника. Сваки се труди да кривицу пребаци на другог, да је ватури свом најближем. Нико неће да призна, да кривицу носимо сви заједно, ко више ко мање.

Да, нема се времена за мудра размишљања у хаосу насталом разбијањем физичких и поцепаношћу духовних снага. Пометеност је завладала читавим народом. Суровост преовлађује, безидејност постаје општа. Све оно што је некад помогло српском народу да реши националне задатке: чојство, јунаштво, понос и част, гази се ногама и претвара у порок, у подлаштво.

У таком хаосу оптиње се са стварањем фракција, снитних покрета са разноврсним циљевима, који нико не опши, заједнички, народни. Место да се тражи лек рани, ми је позлеђујемо и пуштамо да се гној претвори у гантрену. Одметање у шуму уперено је у првом реду против брата, против рођеног народа, чак и под окриљем патриотских парола. Појединци, свакако родољуби, али духовно пометени, старају се да од голих груди српског народа створе бедем ослобођења, излажући га непотребном страдању. Неслога српска узима маха, нико никога не разуме и не схвата.

У овакој безидејној ситуацији и духовној поремећености читавог народа, пробија се отровна комунистичка хидра која му трује омладину и свирепо уништава животе најбољих донација на селу.

У исто време врше се на све стране акти саботаже у циљу изазивања одмазде према српском народу, јер је српски народ смртни непријатељ комунизма и највећа препрека борбеног народу. Сипајући комунистички отров у народне масе, народ се зарубљује, духовно растројство се повећава, земља се баци у хаос те прети биолошко истребљење читавом народу.

Србин се нашао на беспућу. Нигде светле тачке да га охрабри, нигде пријатеља да га подржи, нигде мудрог брата да му укаже на прави пут коначног спасења. Црвене хијене напале су на клонули српски народ као на лешину, да му испију остатак животних сокова у борби за опстанак, не дајући му да се приbere, освести и сагледа горку истину. Комунистички покрет нагло се шири, јер је подржаван једним делом и патриотским елементом, који туђим очима гледа на настalu ситуацију, заборављајући сатански план комунистичке немани о уништавању европске културе и цивилизације.

Српски народ је напуштен и обезглављен. Шака српских родољуба у Београду покушава слабим снагама да скрене несрћни ток ствари и врати народ на српски пут, како би се спасло што је још остало. Поява ових родољуба пада у најтеже часове по наш народ, у времену кад комунистичке хорде опсадају прилазе Београду, док у самом граду врше терористичке акте који се свете и исправним грађанима. Све узман.

Духовна поремећеност спречава рад добронамерних патриота, док безидејност влада међу грађанима. Ова патриотска прегнућа називају службом непријатељу, а прве људе издајницима и спретном пропагандом компромитују слабо поверење народа и компромитују племенита њихова настојања у спасавању народа. Па ипак, успева се толико, да се одржи каква таква власт у земљи и ауторитет закона. Међутим, разорни рад деструктивних елемената јача и они су принуђени, да се повуку и потраже јаче ауторитет нових управљача и посао предају у друге руке.

СРБИЈА И СВЕТОСАВСКИ ПУТ

Српски народ нашао се на беспућу све до 28. августа 1941. године када армиски генерал Милан Ђ. Недић образује српску владу са својим друговима и поучен искуством националног разврата у бившој Југославији, свечано проглашавајући Србију, позивајући Србе на окуп и враћање на стари Светосавски пут. Као бутића у мрачној ноћи, као муња на обличном небу, засијала је нова нада спасења у очима српских патриота у чијим срцима никад није усахнула љубав према славној отаџбини, коју је заборав у југословенској заједници почeo да покрива.

**Написао
БОЖИДАР Ђ. НЕДИЋ**

6. претседник Удружења ратних инвалида

Поклич генерала Недића: Србија изнад свега и нада све, силовито затрева српска срца и буди наду у скоро спасење. Народ се препусти из зачналости, збацио је црне слутње да је све изгубљено, прионује раду и окупља се око генерала Недића да крене српским, исконским путем, путем свога великог пророчитеља и миротворца Светог Саве.

Снажне мишице српске борбене омладине грабе пушке и хитају у борбу противу највећег зла српског народа, брзевицких злковачких банди, чинећи чуда од храбости својом маленом снагом или својим великим српским духом и успевају убрзо да очисте српску земљу од међународног гада и српских одреда. Прилике се полако срећују у земљи, народ долази полако к себи и отпочиње да размишља српском главом о дубини несрће која га је заједница и о мерама које треба да предузме ради свог спасења.

Редовна власт се успоставља, чиновништво се враћа на своја места, државни приходи отпочињу да

се утерују у државну касу, плате и пензије редовно се исплаћују као и инвалиди, док се образују разни хумани фондови ради потпомагања ратне сиротиње и српских избеглица са свију страна и крајева бивше Југославије.

У вајбољем јеку и напору поновног срећивања, српски народ сналази још једна велика несрћа, вишија кобног грађанској рата, међусобног обрачуна-вања. Зашто? Непријатељи српске слоге и српског народа са своје стране раде да конструишу рад на обнови и власку Србије омету по сваку цену. Стра-на пропаганда и домаћа хушкања нападају нове неимаре Србије и пребацују им да су издајници и пла-ћеници јер сарађују са окупатором.

У оваком једном духовном хаосу настале су огромне тешкоће на срећивању прилика, спасавању српског народа, завођењу реда и осигурању нормалног рада, а нарочито на успостављању српске националне слоге. Па ипак, хвала Богу, успева се. Србија налази топло уточиште у правим српским срцима. Срби се полако, али сигурно трене мудрујући српском главом и гледајући само српским очима. Србија и светосавски пут побеђују, јер огромна већина српског народа сврстава се у неимаре нових стремљења и приступају слози и конструктивном раду.

(Наставак на 6-тој страни)

РАТ И МИР

**Написао
АЛЕКСАНДАР
ЦИНЦАР-МАРНОВИЋ**

У овим тешким часовима премирија мира, нашег српског Божића, свима Србима добре воље, код којих после силеног удара беспримерне ратне катастрофе постоји још мах расуђивања, поставља се проблем свести.

Како једна војнички побеђена земља може измирити достојанство са бригом не погоршати још више пораз и обезбедити будућност? На овој мучно питању најбољи патриоти склони су да одговоре сваки према свом темпераменту и своме схватању. Једни заузимају непомирљиво државље према стварним чињеницама и подају се надама у неку волшебну промену ситуације. Они очекују остварење њихових жеља супротстављајући строгом Закону победоца пасиван став и одрицање сваке сарадње.

Други опет у свом необузданом темпераменту иду тако далеко, да верују да ће бесмисленим, немогућим оружаним отпором моћи помоћи своме народу, који већ посрће под тешким временом страдања. И најзад трећи, свесни огромних тешкоћа у које је запао наш народ, без своје крвици, жеље искрено да му помогну прилагођавајући земљу новоствореним условима после несрћног и непотребног рата.

Неколико констатација здравог разума помоћи ће у истраживању где се налази истина.

Потребно је поћи од почетка наше националне трагедије.

Како су се све несрће тако нагло сручиле на нашу главу!

Како се је у року од неколико дана збила наша катастрофа, која је изненадила, зачудила цео свет, победника исто тако као и побеђенога!

Данас треба да је свакоме јасно, да је прави узор свему овом било опасно и непотребно увлачење наше земље у рат великих сила, које је једна група наших бесавесних политичара и официра на челу са Симовићем и уз помоћ Лондона заиста наметнула нашем народу. Трагедија је у толико већа што се је ово десило после часног споразума

постигнутог са Немачким Рајхом у погледу заштите свих наших виталних интереса уз потпуно обезбеђење непомућеног мира.

После потпуног слома наше земље сва њихова настојања и све њихове мисли, разуме се, да су ишли за тим, да пред собом и пред светом оправдају несрћу, коју су они 27. марта 1941. год. нанели своме народу и својој отаџбини. У том свом узалудном послу они су падли из греха у грех. Својим саветима из емиграције ови егзалтирани несрћеници преварени у својим предвиђањима желели су да задовоље своју срцу и гурали су унесрећени српски народ на нове авантуре и бесмислене подухвате, обећавајући му златна брада.

Лондон са своје стране, који је намамо лакомислен у овај рат паролом „да треба спасiti душу“, и да је он прави заштитник малих народа од других „злих“ великих Сила под притиском тешкога за њега рата и у жељи да избегне што је могуће више проливања крви свога народа непрестано тражи нове „доприносе“ од свих својих савезника, а на првом месту од српског народа. Њему је свеједно, да ли ће ово моћи постићи преко генерала пучића Симовића или ново произведеног брзевицког маршала Броза-Тита.

У погледу пак будућности српског народа Лондон је данас готово нем.

Господин Иди после завршене конференције у Москви изјавио је да су тамо положени темељи новога света, а није нашао ниједну реч односно ратних циљева изложених у Атлантској карти. Шта више из докумената доцнијих конференција добија се јасан утисак да они нису ништа друго до основа за борбену Европу у случају, да би икада ослабила снага отпора у Европи против брзевизма.

Нека би брига да се сачува српски народ ујединила све Србе добре воље. Мудрост нам у сваком случају наређује, да власником приступимо што је могуће брже прави, солидан и трајан ред и мир у нашој земљи.

Овим документима Енглеска и Сјед. Ам. Државе дају само доказ да нису никако у стању да реше проблем, који морају чинити основу мира за Европу.

У осталом шта имају да траже северно-амерички војници у Европи? Шта имају Британци да постигну у Европи? Они тврде да се овде боре за своју формулу јавнотеже снага и при том значују, да им то у случају победе српски народ угрожава њихово империју.

Ми верујемо да ће сигурно доћи време, када ће чак и сама Енглеска и Сев. Ам. Државе увидети, да је европска заједница чињеница противу које нема изгледа за даљу борбу. Када избије час увиђања, када будућност победи прошлост признање ове чињенице је неизбежно.

С друге стране развој догађаја, који се из Берлина проширије на целу Европу неће се махи испољити другојачије него на принципу, да ће се народима Европе осигурати живот у сопственој држави у духу интереса сопствених народа.

Истинска национална политика Срба захтева, да се престане са нашим даљим давањем „доприносак“ у крви, која се поглавито лије у нашој међусобној борби.

Ми смо изгубили рат, у који смо били лудо увучени, чувајмо се да не изгубимо исто тако и мир.

Брујање божићних звона опомиње нас на дужности према себи самим и будућим поколењима. Оно нас испуњава надом у мир, али у праведан мир. Стари јуначки и поносити српски народ није се никада одрекао нити се може одрећи захтева испуњења правде и поштовања народног достојанства.

Нека би брига да се сачува српски народ ујединила све Србе добре воље. Мудрост нам у сваком случају наређује, да власником приступимо што је могуће брже прави, солидан и трајан ред и мир у нашој земљи.

РАД, РЕД И МИР ОБЕЗБЕЂУЈУ УСПОН СРБИЈЕ

(Наставак са 5-те странице)

Поред борбене српске омладине која са пушком у руци брани Србију и српски народ, буди се и српска национална омладина младићском снагом и еланом и сврстава у радне чете, посвећујући се конструкцијном раду широм наше лепе Србије. Са песмом на уснама, са пијуком и ашовом на рамену, духовно преображене и српским дахом запојена креће и улази у широке народне масе, као прва помоћ свом радном народу. Регулише реке, исушује баруштине, грађи путеве, зида и подиже порушено, обнавља запуштене и својим ведрим духом поново загрева српски клонули народ дајући му најбоље животне инекције у нади за срећнију будућност.

Хиљаде и хиљаде хектара баруштина, запуштених крчевина и напуштене плавне земље, под ударцима младих руку нове Србије претварају се у дивна плодна поља и ливаде. То се Србија буди, она Србија из хиљадувесетстотинадесете кад је једним дахом дисала, једну вољу имала, један животни циљ и заједничка стремљења. Песма из младих груди надирајачава физички умор, сазнање да се ради за добро драге отаџбине јача и крепи њихове мишице.

Омладина нове Србије издига култ рада изнад материјалног схваташа живота и као бујица плаховитих набујалих река плави и угушује лак живот нерадника и уличних базала. Српски народ, сведок ових младићских напрезања и успеха, озарен и препорочен, верује дубоко у српску звезду, поноси се својом узданицом и стиче искуство, да у оној југословенској забуни ништа није српско пропало, него туђе, нешто што је њему увек страно било.

За српском омладином не изостаје и српски национални радник. Он се организује и савесним радом даје свој обол на жртвеник обнављања своје домовине. Српски радник под мирољубивим војством свога старешине постаје најнепомирљивији противник међународног комунизма и најбољи сарадник на обнављању и подизању нове Србије. У исто време, он хита да се у слободним часовима што боље просвети, ширећи чисту српску културу тамо, где је она двадесет година била потиснута.

Један део родољубивих радника придржује се са пушком у руци српским оружаним одредима и брани српску слободу од међународних разбојника, комуниста, који га лажном паролом: „пролетери свију земаља, уједините се“ заводе деценијама, док му сада нису открили своје праве намере и своје сатанско лице убица и крволова.

Српски радник открио је своју српску душу и показао племенито срце својих расних предака и поштено одужио свој дуг свом народу.

Трећа екипа радног српског народа, српски сељак и земљорадник није заостала у племенитој утакмици са националном омладином и српским националним радницима. Српски земљорадник послушао је савете претседника српске владе генерала Недића и противно саветима његових рђавих саветника, пришао раду, тако обимно и савесно, како то никад радије није чинио. То је он учинио што је остао мудар и добар Србин, гледајући на ствари само својом српском главом.

За очајнике по шумама било је изненађење овако сналажење широких народних маса и они су покушали да терором омету смирење народа, стварајући се при томе, да село што јаче одвоје од града. То им није успело јер се српски земљорадник тргао и није хтео више да слуша сиренске савете одреда, него је још јачим еланом прионуо да сву земљу обради и тако осигура правилну исхрану народу.

У овом правцу српски земљорадник је потпуно успео и својом конструктивношћу задивио пријатеља и непријатеља. Тако је родољубива влада са осталим патриотама дошла до могућности, да несрећној браћи и сестрама избеглицама из свих српских крајева као и десетинама хиљада напуштене избегличке деце осигура исхрану и спасе их сигурне пропasti. Баш у томе је и највећа заслуга жуљевитих руку српских земљорадника, јер су имали осећај милосрђа и разборитости према невољнима.

Приврженост нашег вредног земљорадника земљи и огњишту, однела је победу над радом разорног елемента који се трудио да га баш одвоји од тих светиња и начини га својим несвесним оруђем. Србин се није дао завести, за то су његове њиве, виногради, воћњаци, ливаде и остала плодна земља стотинак наградила његова патриотска прегнућа, те је дошао у могућност да обилно помогне своју земљу и њему становништво.

Тако је српски земљорадник ново дао себе својој отаџбини.

Благодарећи напрезањима целокупног народа са малим изузетком, Србија се нагло опоравља и сваким даном добија изглед срећније земље, јер народ зна шта хоће и куд га родољубље води. Уз припомоћ оружаних одреда који гоне немилордно комунистичке бандите, српски народ добио је заштиту која му је омогућила да се у миру посвети својим пословима и да мало предане после српских несрећа које

су му се ковитлале око главе. Сви ови напори показали су силну вољу једног народа за животом и оставили одличан утисак на остали свет.

На Србију и српски народ отпочело се гледати другим очима, док није дошло и признање, да конструктивни српски народ остаје и даље кичма Балкана и да тиме обезбеђује своје место у послератном поретку Европе.

Ред, рад и мир осигурали су даље напредовање Србије.

Српска слога ствара један национални фронт

Нова Србија у свом замаху служи се етапама. Чуда нема и она се не могу ни очекивати. Најтежи проблем који се иставио пред наше родољубиве управљаче, била је успостава једног јединственог националног фронта у борби против комуниста. То је било утолико теже због појаве комуниста — куге која је претила да нам уништи огњиште, веру, националност и име. Удружене одроди из наше средине у заједници са белосветским противувама и оловшем, пожурили су у нашу земљу, која им се учинила благословена и обетована за њихове зликовачке експерименте, да нам разоре државу и униште нацију.

Пред овом страшном опасношћу нашао се српски народ разједињен и ослабљен. Комунистичко пировање олакшала је српска неслога и за то је народ неизмерно патио, јер заштите није имао. Неоспорно да су сви Срби најбоље мислили свом народу, али су се разликовали у схваташа. Док се један мали део српске интелигенције ставио на једну страну дубоко верујући у туђу помоћ, други много већи поуздао се у сопствену снагу, неочекуји спас српског народа од туђе помоћи, него по народној пословици, само „у се и у своје кљусе“. Из таквог схваташа поникла су трвења, која су дошлије одвела до отворена непријатељства и жалосних сукоба. Тако је српском народу запретила поред комунистичке опасности, још страшнија опасност међусобног истребљења.

без изузетка, па и заблудела браћа по шумама правилно су осетили ову најезду, да је она вештачки створена са јединим циљем, да омете правилно срећивање Србије и трежање Срба, у исто време као и провокација за даље истребљење српског народа на свима странама.

На супрот овој новој большевичкој опасности, Срби су једнодушно одговорили српском слогом и јединственим националним фронтом и борба је отпочела. Беспоштедна борба на живот и смрт.

Храбри српски одреди потпомогнути родољубивим четницима већ су успели да пребаце преко граници комунистичке банде које су са суседне територије надирале у нашу земљу. Остатци разбијених комунистичких банди у Србији неуморно се гоне без предаха. Чисти се земља од изрода и међународног шљама, друштвеног талога и дике мора са српског народа, која га је тако дуго притискивала. Данас је успостављена поново веза града и села јача и боља него раније. Томе је највише допринела трећевност нашег сеоског живља, које је поред свих мука и патњи, остало чисто национално и верно мајчи Србији.

У српском народу неће бити никад места за комунизам.

Благодарећи издашној потпори окупаторских власти, Србија је претурила преко своје главе оно што је најгоре. Већ данас се може рећи да је слобода српског народа обезбеђена, да је будућност конструктивне Србије осигурана. Српски народ се неће задржати на тој констатацији него ће још јаче, боље и честитије продолжити са својим патриотским радом на коначном оздрављењу и спасењу. У том раду њега ће и даље водити светосавска мудрост, да га у тим својим природним стремљенима нико са стране не смете, ни обећањима, ни гарантијама ни лажним представљањем ствари. Многе српске очи упрте су у нас и очекују помоћ и спасење, и ми ћemo им својим мудрим држањем и паметним радом помоћи и спасити.

У једном збијеном кратком прегледу свих догађаја и прилика кроз које је прошао или имао српски народ, можемо осетити како се као црвена нит првачи велика брига српских родољуба да се спасе српски народ и да се за будућа поколења сачува наша прадедовска земља и мајка Србија. Нико се неће дати успавати ни сада, ни у будуће док се тај циљ не буде постигао.

Радећи плански у етапама, српском народу престоји још велика напрезања док се земља способи да заузме своје одређено место у европском новом поретку. Биће још мучних и тегобних дана, али ће их здрава народна свет савладати и окренути у своју корист, водећи земљу у срећнију будућност јер је снага српског народа неисцрпна, јер је његова љубав за родном грудом огромна.

Срби ће следовати свима захтевима родољубивог војства, јер му је и досада пружило доказ да је пут којим га водију једини који га доводи до истинске слободе до нове препорођене државе и срећније будућности да свој делокруг рада прошири у интересу српског народа и целокупног Српства. На том путу пратиће га увек љубав и поверење уз подршку без ограничења.

Бог је благословио наше напоре и помоћиће нам да у данима искушења не поклецнемо, већ да истрајно продужимо свој започети рад и сачувамо плодове сопственог труда. Са нестанком вечите сметње на Балкану Савојске куће, нестало је и сваког неспоразума са Велико-Немачким Рајхом, чији је данас интерес једна снажна, срећена и антикомунистичка Србија, која се изграђује уз ту драгоцену припомоћ.

То је замах Нове Србије!

БОЖИЋНИ БЛАГОСЛОВ НА СРПСКОЈ ЊИВИ

У оваквој ситуацији српским родољубима постајио се тежак задатак, да несугласице изравнају и, српски народ сложе на заједничком послу спасавања државе и народа у близкој будућности. Заиста је то био тежак задатак, који је до скора остао не решљив, али благодарећи нашим непријатељима из првог Москве и издајству наших бивших савезника из Лондона, десило се чудо, да баш такав поступак оних, који су нас дуго искоришћавали за рачун својих интереса, отвори очи свима нама и да нас то сабије у заједничке редове.

Они су брзо изгладили наше несугласице јер смо сада рођеним очима упознали опасност која нам прети уништавањем од њихове политике, која није презала да нам једног пустолова и никоговића Јосипа Броза наметне за вођу народа и ослободитеља, али за рачун Москве и интернационалног комунизма.

Али су се сада прилике већ много измениле у нашој земљи. Нова комунистичка опасност напала је српски народ прибраја, срећен и сложан. Сви Срби

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАРЕДБА КОМАНДАНТА СРПСКОГ ДОБРОВОЉАЧКОГ КОРПУСА

Српски добровољци,
Другови!

По трећи пут се спремамо да заједнички прославимо Светле празнике Христовог рођења и да се по трећи пут поздравимо поздравом пуним наде и радости: Христос се роди!

Загрљени братски и другарски прославићемо овај Празник мира и добра воље по трећи пут од како је наша драга Отаџбина постала поприште дела страшног светског разрачунавања.

Место очинског крова над вашим главама рас простире се небо Божићне ноћи. Место да сте у загрљају својих милих и других, ви грлите хладно оружје и упирете поглед свој у децембарску хладну ноћ. Место да грејете биће своје крај божићне ватре на којој пукара бадњак, ви стојите чврсто на претстражи у пустију планини и кости вам пучеју од студени зимске. Место да вам душу осветљава пламен тајанствене воштанице, ви памтите и сагревате љубављу дивном према Роду своме.

Прославите тај Празник побожно и озбиљно, јер то захтева од вас озбиљност времена и достојанство имена које носите. Нека се сата за својим ужим огњиштем не потисне ону жарку љубав коју имате према општем огњишту — Отаџбини нашој. Прославите Рођење Христово и овога пута пуну поноса и ведрине, јер ваша дужност носи разведравање наоблаченог неба српског и уздиге понос у души Србиновој.

Син Божи Јединородчи сишао је међу људе да их обрадује. Радујте се и ви што сте у могућности да обрадујете род српски. Чим чу да се родио Цар, смути се Ирод и сав Јерусалим с њим, и подигоше се да убију Младенца, али их Бог омете и Младенца узрасте и засија као Спаситељ. Радујте се што се слично додги и с вами. Када се ви појависте пре две године многи се смутише и устадоше да вас убију, али

АКО ПРАВДА НЕ ПОМАЖЕ, КРИВДА НЕЋЕ ПОМОЋИ.

вас заштити свемоћна рука Спаситеља рођеног, те се ваши ради учврстише и ваш број разрасте.

Пре две године мало њих разумеше вашу решеност на борбу против зла. Данас ту 'вашу борбу' многи разумеју, а сутра ће разумети сви којима је ово

ЗА 6 ЈАНУАР 1944

свето тло српско мило и драго, ову празничну. Када они, који шумама и варошама раскошним Ви сте свесни да вас рука Божја води па будите радосни што вам у део паде месијанска улога у роду српском.

Када човек седи у средини њиве не може да сагледа таласање злајеног класа, које богат плод обећава. И ви исте у могућности да сагледате оно богатство и обиље плодова, које носи ваш труд и напор уложен за минуле две године. Али, уколико се више будемо временски одмици од тих дана утолико ће већа изгледати служба ваша приложена Отаџбини. Морам да вас потсетим: наше одлучно иступање против комунистичког зла пре две године од многих је било несхватено. Зато нас жигосаше жигом издајничког срама. Ви и сами видите да је сада сасвим друкчије. А сутра ће бити још друкчије.

Ко је пре две и по године могао и помислити да ће Србин, који је најодлучнији непријатељ комунизма, моћи бити тако обманут од слугу сатанских и да ће се упрегнути у њихова кола, и то са уверењем да служи најсветлијим српским идеалима. Херојско иступање вас, српских добровољаца, вitezова без страха и мане, уродило је плодом обилним, јер, ево, већ пучају мреже сатанске у које је био заплео род наш. Ваше јунаштво и ваше витештво спалиће огњем љубави све Командант Српског добровољачког корпуса, пуковник Коста М. Мушкићи, предаје заставу добровољцима Петог добровољачког батаљона

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

АКО ЗЛОТВОРА НЕМАШ,
МАЈКА ТИ ГА ЈЕ РОДИЛА.

бодан да размахне снагом својом и изгради светлији и дивнији свој дом заједнички, него што је ма кад био.

Погледајте око себе! Све што није окорели большевик и безбожник — а таквих је, хвала Свештињему, међу Србима мало — данас осећа српски. Они који јуче нису знали данас знају: ко је вера а ко је невера. Знајте, другови драги, да су наш труд и наш рад, наш напор и наша жртва схваћени, и не само схваћени већ и признати.

Ми то разумејемо јер нам гласови такви стижу. То нас храбри. Има истину, нешто што мути ипак душу нашу, што загорчава радост

о исправе сагледаће истину од које су бежали. Не разумеју нас ни они, који обитавају у рескошним салонима варошким и у подземљима градским. Они, и једни и други, спавају тешким сном, па-но могу се пробудити и прогледати док не затутни то-пот непрележних колона пукова наших смелих. Тада? — Тада ће се пренути, прогледати, исправити и сагледати истину. И ако буде у њима још бар трага од душа и срца облиће их румен стида из кога ће се поново родити браћа наша, да заједно, загрље-

Ж
АКО СЛИЈЕПАЦ СЛИЈЕП-
ЦА ВОДИ, ОБАДВА ЋЕ У
ЈАМУ УПАСТИ.

ни братском слогом, поведемо коло ново.

Другови моји, наше дужност је света и по воли Божијој. Стага ћемо на њој истрајати до коначне победе над Антихристом и дочекаћемо да се опет зацари мир Божји и правда Његова у Отаџбини нашој.

Радујте се данас, другови, што сте прва војска народа свога, а самим тим и војска Бога Свештињега. То је част највећа. Благо вама што вам је та част додељена у ово време.

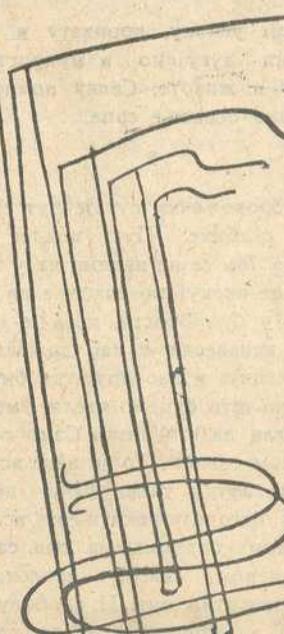
Честита вам Празнице и поздравља вас радосним поздравом:

МИР БОЖИ — ХРИСТОС СЕ РОДИ

Командант, пуковник,
Коста М. Мушкић

ЗАСТАВЕ НАШЕ

Заставе наше, гордо се држиу,
На врховима високих гора,
Док добровољци победи стижу,
И лепших дана свиће нам зора.

Моћне и сиљне легије наше,
Ка циљу своме ступају смело,
Да смеле оне што живот даше,
И да заврше њихово дело.

И онда кад нас не буде више,
Кад смрт нас црна подигне горе,
Наша ће душа, ипак да дише,
У груд'ма оних што се још боре.

СЛ. СТАНКОВИЋ

Божић

РЕЧИ О ДОБРОВОЉЦИМА И ЗА ДОБРОВОЉЦЕ

Усуд вам је одредио да мачем орете. Али не заборавите да у другој руци носите — опеку. Јер ви град народни поново градите. Опека, то значи: буди пут заведеноме, вид слепоме, снага нејакоме, помоћ немојноме, храна гладноме, извор жедноме, утеша намученоме, брат, отац и мајка — какогод и какогде устреба. — Не заборавите никад на опеку којом град наш изнова зидате...

Добровољци су позвани да светле лепотом дела увек и свакде. Нема тренутка у коме добровољац може и сме заборавити ко је он и због чега је пошао пушм добровољачког подвига. Око народа га увек види. А за њим мотре и сви његови непријатељи. Зато добровољац мора бити увек будан и у бдјењу. Он је највећа нада овог намученог народа.

Народу се служи личним примером. Народ се више не осврће на речи. Тражи дела и само њима верује. Више него никада народ данас све мери јеванђелском мером која значи: „По плодовима њиховим познајете их...“ Плодови срца и мисли су дела. Оно што човек мисли, осећа и чиме се загрејава и у што верује, изражава се кроз дела. Ако човек верује у истину, онда по истини и ради. Ако се речима зајдаже за правду, онда је и делима мора да сведочи. Ако свој народ воли и познаје његове непријатеље, он ће се у борби против народних непријатеља жртвовати за народно добро. А добровољци и посећују истину и залажу се за правду и воле свој народ. Да народ пође за њима, треба да у животу и делима добровољаца види остварено све оно о чему они говоре и чему они уче народ.

Добровољачки позив искључује дволичност. Добровољци не гују у себи витешки дух. Дволичност је кукавичка особина. Као таквој нема јој места у срцу и ставу добровољаца.

Добровољаштво је подвиг дела. Сагоревање у несебичном раду и свесно идеје циљу — спасењу и националном и социјалном препороду народа — без обзира на све тешкоће и препреке. Добровољаштво треба да буде и витештво нашег добра. А свако витештво је увек било велико лепотом личног подвига и дела. Стога и добровољачко витештво мора провејавати лепотом дела која надахнују и препорођавају... Дело као пример, ма како на изглед беззначајно и мало, вреди више него читав низ предавања, него хрпе брошура и листака.

Добровољаштво је непрекидна жртва али и стално уздизање. За добровољце нема и не може бити одмараша на ловорикама. Зато и дела добровољачка морају бити многобројна — безброя. Прилика и могућности за то

има свакога часа; почевши од свакодневних, најситнијих па до великих дела — великих херојстава.

Топла братска реч упућена искрено и непосредно отвара срца. Назвати Бога, охрабрити, реч утеше казати, све то аближује људе, уједињује срца. А помоћ, чак и она најситнија, осваја човека целог. У возу и трамвају уступити место старијем, помоћи жени и старцу да уђу у воз и унесу ствари, помоћи кочијашу да подигне коња који је пао, све то, све то, ма како беззначајно изгледало, чини човека човеком, јунака јунаком... Јер није јунаштво једино у борби, у окршају, у љутом боју. Још веће је јунаштво бити јунак у малим, ситним, свакодневним стварима. Да би такво јунаштво могао да оствари, добровољац мора бити увек будан, увек спреман да народу и земљи пружи помоћ.

Не осврћите се на увреде и клевете. Када се зна ко их је измислио и ко их шири против вас,

Пре две и по године основане су прве добровољачке борбене јединице. Слика приказује прву Јуришну чету добровољаца

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

онда је то сигуран знак да сте на правом путу. Нека као одговор на све клевете и увреде клевете и увреде, одговарајте вољачко дело, свуда и на сваком месту, дају и иноћу, у свима приликама. На кукавичке клевете и увреде, одговарајте херојством дела.

Српског добровољца без престанка, сваког дана и у свако доба, интересује општа судбина целог српског народа. Он осећа за српски народ, он на све ствари гледа српским очима, његово је срце у средини српске земље и српског народа. Ни Лондон ни Москва ни Вашингтон немају шта да кажу нама нити да нам поруче, јер знамо да је све што се отуда говори и поручује у складу са интересима и циљеви-

ма Лондона или Москве или Вашингтона или неког четвртог, а не у складу са интересима и циљевима српског народа. Бити у свом народу увек будан, живети с народом за свој народ, то је једини посил који је имао водића, то је једини политички српског добровољца. То је уједно и једини исправни, честита и родољубива политика сваког српског народа.

хтевале прилике времена. Тако је и данас. Другчије неће бити ни сутра. То добровољци знају. Стога вакансија снаге у себи и у народу. Разбуђују му свест, шире видике, одгоне чамотињу и неверовање у себе које је дошло због тога што су га они, које данас зову „родољубима“, понижавали у сопственим очима и упућивали на друге. Добровољци су разбуђена искра која изазива пожар око себе, која крепи и повраћа веру у себе.

Добровољачки редови ових дана добили су знатна појачања. Нове другове добровољци пријемају као прави другови, као први јунаци. Од добровољачких првобораца највише зависи да нови другови што пре буду понесени добровољачким јуначким духом, духом самопрегора, духом дубоке љубави према напаћеном роду, духом несебичним и идејним, духом вере и заноса. Старији добровољци морају млађим и новим бити исто што и старија браћа, саветници и путољуби, светао пример у сваком добром потхвату, заштита и окрепа у опасности и невољи...

*

Непрекидне борбе Јеља
Биће радост наших дана,
Гинућемо да би деци
Срећа никла с наших рана...

Добровољци су најбуднији чувари реда и мира у Србији јер они знају да у том лежи спас српског народа. Ко год удара на ствари одржања реда и мира у Србији, било директно или нидиректно, то је злотвор српског народа, то је сејач смрти, сејач српске народне смрти. Ради тога добровољци се боре и бориће се до последњег против свих сејача смрти у нашем народу.

*

У ове светле предпразничне дане, улазећи у нову годину, сваки добровољац треба добро да размисли о следећем:

да је ушао у добровољачке редове да буде будна и поуздана стража српског народа у највећим његовим часовима;

да је готов сваког часа и свој живот положити ради опстанка српског народа и његове будућности;

да нас на овом путу данас нема много, јер је наш пут тежак и горак а не зато што не би тај пут био једини прави и спасносан. Ради тога се српском добровољцу намећу далеко теже одговорности и много теже жртве;

да нам предстоје још многе тешкоће и жртве, јер наш задатак још није испуњен. Прешли смо много и много смо добра за свој народ учинили, али још се мора напред ИСТИМ ПУТЕМ, БЕЗ ЗАСТОЈА И КОЛЕБАЊА.

Несхватаји од великог дела јавности, често и голи и боси и гладни, највећим делом још неискусни у оружаним борбама, добровољци су од почетка своје борбе ишли из победе у победу.

Падали су у тим борбама с песном на уснама, низале су се њихове светле жртве, смењивали су се њихови противници, мењале су се и прилике у свету, а они су остајали увек исти, чврсти, не-поколебиви, свежи, неуморни. Дубока вера која се ничим измерити и надокнадити не може, вера да су пошли једино исправним и истинитим путем, уверење безгранично да нема другог спаса за српски народ и његову отаџбину, то је давало ону огромну снагу добровољцима.

Добровољци су свесно престали да живе на личном плану: лични моменат — у свим нијансама — утопио се у опште. Добровољци се боре и гину без револта и без страха од смрти. Са осмехом и песном одлазе на онај свет, јер знају да су од себе дали све да би њихов народ преодолео сва страшна искушења и све сабљасти уништења које га разламају. Стотине добровољаца је погинуло да би била отклоњена колективна смрт народа. Спасавајући свој народ, жртвовали су себе; чувајући српску крв, проливали су своју; штедећи српске главе, давали су своје...

3. Н.

Последице комунистичког неуспеха у Србији

Чим је избио рат између Немачке и Совјетског Савеза, југословенска комунистичка странка добила је наређење из Москве да започне с оружаном акцијом најширих размера. Та акција била је већ раније брижљиво припремана. Било је одлучено, да се комунистичке снаге из целе Југославије прикупе у Србији и ту организују главно упориште побуне.

Циљ те комунистичке оружане делатности био је двојак: хтelo се с једне стране причинити што веће сметње немачкој позадинској војсци, а с друге задобити што повољније положаје за јачање совјетског утицаја на Балканском Полуострву.

Што су комунисти за своје прве креваве подухвате на Балкану изабрали Србију, а не неку другу земљу бивше Југославије, потпуно је разумљиво. Акцијом у Србији, они су хтели да се дохвате главних балканских путева, а нарочито саобраћајног правца Београд — Ниш — Солун. Поред тога, конфигурација земљишта у Србији, као и ратничке особине нашег народа, уливали су им наде у успех њихове замисли.

Комунисти су, међутим, добро знали, да је српски народ, и поред њиховог двадесетогодишњег подземног рада, неразлучиво везан за своје националне традиције и да је његов дух потпуно стран марксистичком учењу. Иако дубоко разочаран исходом једног несрћног рата, он се није могао загрејати за комунизам.

Због тога су комунисти, верни својој тактици небирања сретства да би дошли до паља, отпочели оружану делатност у Србији са националним лозинкама. Комунистичка партија Југославије већ је у августу 1941 почела да образује „народно-ослободилачке“ партизанске одреде са циљем да широке народне слојеве, а нарочито сељаке, увуче у устаннички покрет.

Под надзором политкома, ти „народно-ослободилачки“ партизански одреди ницали су свуда по Србији, али по њиховом крећању могло се запазити да њима иза кулица управља вешта рука. Западни део Србије са својим не приступачним планинама, био је означен за зборно место главних комунистичких оружаних снага. И заиста, за кратко време тај део Србије био је прекријен комунистичким оружаним бандама. Националне лозинке са којима су комунисти агитовали у народу, и општа пометеност, која је тада владала као последица изгубљеног рата широм наше Отаџбине, омогућила им је да ојачају своје редове, да отпочну са заузимањем насељених места и завођењем своје власти.

СОВЈЕТИЗИРАЊЕ У ЖИЦА

Прав њихова жртва било је Ужице. И то је изведене са планом. Овај мирни и лепи градић изабран је за седиште комунистичке устанничке акције због његовог географског положаја; налази се на тромеђи Србије, Босне и Црне Горе, он је имао да

послужи као згодна полазна тачка за даље ширење буне у свима правцима.

Шездесет и седам дана првено страховладе у Ужицу, од 24. септембра до 29. новембра 1941, приказују намовољно јасно шта хоће комунисти са својом такозваном „народно-ослободилачком“ војском и шта се крије иза њихове борбе за ослобођење. Довољно ће бити, ако укажемо на ових неколико чињеница.

Одмах по уласку народно-ослободилачких одреда у Ужицу, на свима јавним зградама биле су истакнуте црвене заставе са петокраким звездама, а у излозима су се појавиле слике Лењина, Стаљина, Ворошилова и других комунистичких првака. Наравно, српске заставе, као и Краљеве слике биле су склоњене да не би боле очи марксистичким чистунцима. Извесно време лепршала се једна наша национална застава на општинском дому, али и она је убрзо била уклоњена.

По зидовима кућа биле су исписане комунистичке омиљене пароле, а по улицама је отпочела продаја комунистичких листова, најпре „Вести“, гласила штаба ужичког Народно-ослободилачког партизанског одреда, а затим листа „Борба“, званичног гласника Комунистичке партије Југославије, као и листа „Омладинска борба“, органа комунистичке омладине.

Конверти, конференције, митинзи, склопштине, на које су грађани и грађанке, а нарочито омладина морали под претњом затвора или смрти да долазе, ређали су се из дана у дан, док су гласноговорници по улицама и пијацама седам-осам пута дневно јављали најновије вести са домаћег и совјетског фронта.

Улицама су непрестано крстарили партизански оружани одреди, наравно са црвеним звездама на капама. Била је чак одржана и једна војна парада. На једној конференцији грађана, 7. октобра, изабран је народно-ослободилачки одбор за град Ужице. Тако је Ужице било потпуно „совјетизирано“.

ПРЕЖРТВЕ ЦРВЕНОГ ТЕРОРА

Међутим, иза овог шареног политичког кермеса одигравале су се много озбиљније ствари. Сутрадан, по уласку партизана, образован је преки суд, или, како су га комунисти назвали, „народни суд“. За претседника суда постављен је Слободан Пенезић, студент из Ужица, а за тужиоца Миша Берберијан, Јерменин. Тада је првог народни суд имао је пуне руке после. Већ 27. септембра објављена је прва листа осуђених на смрт и стрељаних.

Имена тех првих народних мученика у Ужицу су следећа: Јован Алексић, српски начелник, Милорад Максимовић, полициски писар, Милан Влашић, банкарски чиновник, Бора Митровић, налазничар путева, Миросав Ресимић, земљорадник, Крста Алексић, доловоћа Општине качерске, Алексеј Мородов, приватни чиновник, Радивоје Мосларев, ковач. То је међутим, само једна од објавље-

них листа, али број жртава црвеног терора у Ужицу је много већи, и он ни до данас није у потпуности утврђен.

У згради општине заседавао је владу Народног спаса и позвао српски народ у беспоштедну борбу против комуниста. Овакав његов став је од пресудног утицаја на даљи ток догађаја. Захваљујући великом личном авторитету генерала Недића, многи четнички одреди без предомишљања су се определили за Владу народног спаса и ступили у сарадњу са владиним

Дражом Михајловићем, вођом четничких одреда, за прекрај споразума закљученог у Брајићима и за отворено непријатељство између једне и друге устанничке групе.

У међувремену, генерал Недић образовао је владу Народног спаса и позвао српски народ у беспоштедну борбу против комуниста. Овакав његов став је од пресудног утицаја на даљи ток догађаја. Захваљујући великом личном авторитету генерала Недића, многи четнички одреди без предомишљања су се определили за Владу народног спаса и ступили у сарадњу са владиним

одредима, што је утицало и на остale четнике да се определе против партизана.

Тако је, у јесен 1941, дошло до сврставања свих националних снага против комунистичке опасности. Такав обрт ствари био је кобан по оружану делатност комуниста у Србији. Сведени искључиво на своје страначке присталице они су неминовно морали подлећи у борби против удружених националних снага, које несумњиво представљају вољу и тежње читавог српског народа.

(Наставак на 10-тој страни)

У НОВОЈ ГОДИНИ

Прослављајући светло Христово Рођење, празник наде и новог живота, на прагу Нове 1944 године, можемо данас спокојније башти поглед на српску будућност, ослањајући се на резултате и тековине минулих година.

Имамо дубоко осећање срца, интуицију, имамо уверење ума да је српски народ прешао врхунац свога страдања и да је најтеже савладао, захваљујући својој несамољивој животној снази, својим конструктивним врлиним и својој вери у Србију.

У протеклој години српски народ дао је свој знатав прилог у борби Европе за спас њене културе, водећи нешто поштедну борбу са црвеном немани, која је хтела српски простор да претвори у жариште европске и светске револуције. Србија је исто тако учинила свој допринос у повећавању одбранбеног економског и војног потенцијала Европе у њеној епохалној борби противу варвара са Истока и са Запада.

После савојско-бадојевске издаје уклоњен је са Балкана извор интрига и раздора, и српском народу отворене су могућности да испуни своју мисију у овом делу света сходно своме геополитичком положају и својим потврђеним конструктивним способностима.

Сви догађаји који су се одиграли у последње време у овом делу света показују да је мудра и далековидна политика Недићеве Србије најбоље одговарала виталним интересима српскога народа и да ће њена праведна ствар бити задовољена.

Са најмеродавнијег места све је то потврђено и Србија пошто је крваво искупила грехове и заблуде заведених и проданих синова на путу је да постепеним остваривањима поправи свој положај и оспособи се за своју одређену улогу.

Пред овим изванредним новим могућностима српски народ да се пројмне још више осећањем своје улоге и да се највећим пожртвовањем и најстрожијом националном дисциплином настави свој конструктиван рад у обнављању земље и изграђивању Нове Србије.

Још више него јуће све лично и посебно мора да се уклони пред императивима општег, националног значаја, који знају само за добро и величину Отаџбине.

Старо српско родољубље мора да сине новим сјајем и да цементира цео српски народ у једном истом осећању историске одговорности у овим судбиносним часовима по опстанак и будућност Српства. Зато мир и ред, безусловно извршавање наредба предводника српскога народа генерала Недића морају бити највиши закон данашњице.

У Новој Србији место пушке, бомбе и каме мора да владају наш хранитељ плуг и најшира утакмица у раду. У њој нема места за насиљнике, силенције и пустахије различних врста, који су под разним паролама и изговором терорисали радни српски народ, угрожавали му мир на дому и на њиви и навлачили на њега толике несрће.

Свима Србима треба да буде јасно да је чување мира врховни закон опстанка и будућности Српства и да сваки дан у миру, без нових жртава, чини српски народ јачим и способнијим да испуни своју улогу. Зато слога и братска сарадња својих синова, Мајке Србије потребна је више него икада, да бисмо коначно одбрамбили српско отињиште од извале црвене немани и да би српски народ бројно и биолошки могао да понесе своју историску мисију.

Ми, који смо носили у својим срцима веру, која даје снагу за стварање чуда, окупљајући се око генерала Недића, који је враћао веру онима, који би поклекнули под теретом одговорности, ми у освите Нове године, мирне савести и високо узлигнутог чела гледамо на своје дело и позивамо све праве српске родољубе да са нама заједно пођу српским путем са надом у боље дане и са вером у вечној будућности Мајке Србије.

М. М.

СРПСКИ НАРОД И ЗАДРУГАРСТВО

Све доказује да је свест о неизбежности удржених напора била стално будна и јака у српском народу; све објективне сведоци бе да српском народу никада није био непознат овај — иначе општи — социјални факат.

Кроз све векове нашега самосталнога државнога живота овај се факат стално појављује као животна функција народна. Сад у овој, сад у оној животној области, он стално испољава себе у свима потхваталима и радњама које премашају индивидуалну моћ. Неке формације, као што су моба, спрага, спремање опреме и спреме испрошеници, помагање при зидању куће, коњију бунара итд., помињу се, па и практикују, и данас. Али највећи економски траг и најзначајније моралне творевине оставиле су нам наше велике породице, у извесној мери и њихове вишесформације — братства и племена. Ти трагови и те творевине осећају се и данас при свем што је наопаки развијат економскога индивидуализма свугде и у све унео свој разорни утицај.

Модерно задругарство које данас гледамо и вршимо продужење је удржених напора применењених на економске радње данашњега човека и данашњих економских група. Оно предузима и врши многе радње које појединачници није кадар успешно да врши. Кроз њега се појединачници снабдевају у првом реду новцем за набавку свих модерних средстава за производњу а да не морају, као некада, плаћати тако високу лихву да им у резултату лихва поједе сваког доходак. Кроз њега они набављају и сами та средства, али и ту да тек кроз стручну контролу дођу до несумњиво најбољих средстава и уза строго одмерене цене.

Кроз њега они постижу да побољшају прераду својих сировина тако да узмогну задовољити и најизрађенији укус најотменијег потрошача: прераду поврћа, воћа, грожђа, млека итд. Кроз њега они су успели да израде један углед како се може заштитити и само здравље нарочито оних становника који су даље од градова где је, као што се зна, једино концентрисана лекарска служба; и не само здравље него и свеколиког биолошког и културнога живота. Кроз њега они увек шире међу одрасле људе, који су давно напустили школу и о чијем се умном култивирању нико пре тога није специјално бринуо, сва здрава — и теоричка и практичка — знања која садашњи услови живота императивно захтевају. Уопште може се рећи да задругарство постепено организује село: економски, новчано, здравствено, просветно, забавно. Оно има амбицију да у селу створи једно напредно, вадовољно, пријатично боравиште. Исто тако оно тежи да и остала наша насеља доведе у хармоничан однос са селом.

Помињем само најглавније радње које се сада врше удрженим напорима. Међутим, тиме није испрена сва њихова кајност и могућност. Доста је поменут само једну да се

скрене пажња на њихов огромни значај по сувременога човека и његово друштво. Задругарство несумњиво мења економске практике и живот какве их је израдио систем прометне привреде. Уместо материјалнога и скоришћавања коме је данас човек извргнут у свакој прилици — било кад купује или кад продаје — у задругарству се свици односи свршавају без и најмањега материјалнога искоришћавања.

Режим прометне привреде извршио је и ту пустош: место човека који је мирно гледао друге исто такве групе постепено је изграђен човек који своје добро гледа у искоришћавању других људи. Данас нико није задовољан својим положајем. Радник се жали да не добија своју праву зараду. Произвођач се жали да не добија праву цену за своје производе. Потрошач се жали да плаћа превисоку цену за своје намирнице. Дужник се жали да плаћа велику цену за зајам. Закупац се жали да плаћа високу закупницу. Осигураник се жали да плаћа високу уплату за своје осигурање. Болесник се жали да плаћа одвећ високи хонорар лекару и одвећ много апотекару за лекове. Познати Хобесов узвик: Homo homini lupus никде ваљда није био умеснији и приличнији него средини прометне привреде. Ту средину задругарство из основе мења и ствара, или бар утире пут за стварање друге једне боље средине.

Сувремено задругарство у највећи мери и врши многе радње. Али у

Написао МИХ. АВРАМОВИЋ

нашем народу има још много радњи које потребују и траже задругарство, а које оно још није обухватило. Тих радњи има како у области прерада тако и у области прве производње. Прве су у већини у рукама приватнога капитала чији апетити не иду у корак с добром народне већине. Друге налазују још већу обазривост задругарству, јер их наопаки развој имовинских односа нашега села хитно тражи и све осетије намеће и економу и државнику.

Мислим на онај велики број наших тежака који су и без дољно земље и без најпотребнијих оруђа за рад. У тој области сувремено задругарство има најпрешнију, али и најзнатнију улогу. Није овде место да улазим у појединости ове функције задругарства, али држим да је потпуно на свом месту и у овој прилици пружити прст на ово наше болно место које крије у себи многе равложне опомене. Уопште се може рећи да сувремено друштво стално ствара проблеме у чијем решавању задругарство има видну и значајну улогу. Видно је да сувремени социјални механизам стално ствара све већи број нејаких индивидуа.

Исто тако техничке усавршице све више стварају функције које не може вршити појединачни. Утесно вези с тим социјална свест корача крупним корацима, тражећи решење тешкоћама које се све хитније стичу. Све то утиче на задружну акцију и иза-

зива њену интервенцију. На задругарство никад нису падали такви и толики проблеми као у овом веку.

Осечам дужност да кажем да никад модерно задругарство у нашој земљи није уживало толико пажње као сада.

Претседник Владе стално изглашава своју чврсту веру у регенераторску моћ задругарства. По његовој вољи ради се да подржавају још већу обазривост задругарству, јер их наопаки развој имовинских

односа нашега села хитно тражи и све осетије намеће и економу и државнику.

Министар пољопривреде и србанске радије ради све у духу жеље претседника Владе и спрема све економске услове које позадржавају пољопривреде тражи.

Министар народне привреде чини све што задружне гране, које долазе под контролу његове министарства изискују.

Министар просвете решио је да се учење задругарства уведе као обvezan предмет у све школе.

Министри финансija, саобраћаја и осталих министарстава сваки по својој струци указују пуну пажњу задругарству.

Резултати те и такве политичке веће се јасно сагледају.

Многе радње које су раније биле обилато поље за приватно богаћење, на штету масе народ-

не, дошли су сада под контролу задружних централних установа.

За кратко време ставила је Привилегована аграрна банка задругарству нов кредит преко 350 милиона динара и готове се нови који ће двојно прећи ову суму.

Српско је задругарство, војску свему, ступило у нов период и све улива наду да ће оно доживети још већи узлет. Потраје да такво расположење и унапредак, задругарство ће доживети развитак који ће делним потврдити да је у истини кадро за велика дела. Савесност у раду, избегавање свих страпчица, неудаљавање од своје природе уз услове који су од скоро створени, српско задругарство ће бити у стању да изради једну нову економску основу, која ће у исто време послужити као војску уздан темељ за изградњу једне досад неслуђене културе, културе малих људа, културе оних који су увек стварали главне основе сваке културе иако су увек живели ван ње.

Српском задругарству није потребна никаква сугестаја из српскога народа. Да могу и да ће поједине технике допрети и до Србије, јасно је и могуће, као што уопште ниједну технику не задржавају границе војединих земаља. Али главни духовни и другим задружним основама учи српски народ још његова културна и политичка историја, свак његов духовни и материјални живот.

Задругарство је увек и кроз целу историју било животна функција српскога народа.

Последица комунистичког неуспеха у Србији

(Наставак са 9-те стране)

Комунистима није много помогла ни присилна мобилизација сеоске омладине, нити им је много користио појачани терор. Њихова ствар у Србији била је изгубљена. Притешћени са свих страна националним снагама, као и немачким војним одредима, партизани су губили један положај за другим, једну варошицу за другом, док напослетку није дошао ред и на Ужице, средиште њихове власти у Србији.

Комунисти су се спремили да бране Ужице, али су од тога одустали у последњем тренутку. Чим су се 29 новембра 1941. око подне појавиле немачке и српске чете пред градом, они су отпочели са вратоломном евакуацијом и бекством у правцу Босне. У великој журби они су заборавили да евакушу своје рањене другове, па је том приликом допао у руке националиста и њихов комисар за санитет јеврејин др Леви. Тиме је неславно завршила свој краткотрајни живот прва српска република на Балкану.

Од коликог је значаја био овај пораз комуниста, не само за одбрану Србије од првог опасности, него и читавог Балкана, најбоље нам показује даљи ток догађаја, као и недавно образоване прокомунистичке снаге у Босни са јеврејином Рибаром и Јосипом Брозом-Титом на челу.

Да је комунистима успело да 1941. године одрже задо-

бијене позиције у Србији и да својом агитацијом затрују српски народ, они би лако повезали разорне елементе по околним земљама са својим главним снагама у Србији и тако образовали моћно упориште за своју акцију на читавом Балкану.

Што до тога није дошло и што су комунисти одбачени са главних балканских путева у непропадне Динарске планине, где они сада углавном дејствују, има се првенствено захвалити националној свести српског народа и његовој решености да одбаци своје културне тековине.

ШТА КАЖУ КОМУНИСТИ О СВОМЕ ПОРАЗУ?

Уосталом, значај ужичког неуспеха најбоље нам објашњавају сами комунисти. У повељивом писму Централног комитета Комунистичке партије Југославије, од 14. децембра 1941. а под Титовим потписом, које је упућено покрајинском комитету за Србију, каже се између осталог, и следеће:

„Нема сумње да то повлачење (односи се на повлачење из Србије и Ужица) има и негативних последица, не само у погледу материјалних губитака, него и у томе што је привремено поколебан један део маса и што се омогућило Недићу да политички искористи постигнуту успех и да се на тој бази повеже са разним чет-

ничким фракцијама и тако уједињава реакционарне елементе.

Јасно је да се на тај начин окупља један реакционарни великосрпски центар, који ће одиграти водећу контрапреволуционарну улогу без обзира на судбину немачких и италијанских окупатора. Тада реакционарни великосрпски центар опасан је за све народе Југославије. У њему се несумњиво ствара сутрашњи главни непријатељ ослободилачке борбе народа Југославије. Дакле, нема сумње да је најодлучнија борба против тога центра главна политичка задаћа наше партије у Србији.“

Када се овакав став југословенске комунистичке партије узме у обзир, онда је потпуно разумљиво држање Јосипа Броза Тита и његове владе према српском народу и носиоцима српског национализма. Вођи комуниста у балканском простору добро знају ко им данас стоји на путу и ко им сутра може бити најопаснији противник. Због тога они покушавају свима сретствима да сломе отпорну снагу нашег народа и да га онеспособе за сваки већи градилачки подухват.

У томе Тито Броз и његови понаследници имају пуну подршку Србије. Због нашег национализма и привржености нашим народним традицијама, московски властодржци гледају у нама Србима опасне „контрапреволуционаре“, који двадесет пуних година си-

стематски ометају њихову балканску политику. Они вероватно мисле да је сада дошао тренутак да се српско питање коначно скине с дневног реда.

Услед таквог стања ствари српски народ стоји пред двојственом опасношћу: спољним притиском Москве која хоће да нам оспори право на самосталан живот, и покушајима Тита и његових народно-ослободилачким оружаним одредима да изнутра разбије и савлада. Због тога ни један други народ у Европи није у тако тешком положају као што је то случај са нама Србима.

Јасно је ваљда сваком разумном човеку да под таквим околностима може опстати и победити само народ са високом националном свешћу, гвозденом дисцијом, плином и војама и првацима на дахнутим великим родољубљем.

Да ли ћемо ми Срби успети да у потпуности остваримо те предуслове нашег спаса и наше коначне победе? Година 1941. када је уздуженим напорима свих националних снага задан први велики ударац борбеном комунизму на Балкану, од кога се он ни до данас није још опоравио, указује нам на путеве којима морамо ићи, ако хоћемо да дотучемо првени немац. Због тога и оживљавамо успомену на догађаје о којима је реч у овом напису.

Будући развој пољопривреде у Србији

Пољопривреда је основа српске привреде и народног живота. Њом се баве и од ње живи око 80% становништва Србије. Основна карактеристика сељачких поседа јесте иситњеност и стих. Мали посед предоминира. Отуда један од будућих проблема аграрне политике код нас мора тежити ка даљем спречавању ситњења поседа и формирању поседа, који ће моћи да потпуно исхране поседникову породицу и да има нешто вишкова ради продаје.

Мада је Србија аграрна земља, ипак само пољопривредна производња није ни близу онога што је високо како би требала и могла бити. Просечни приноси најважнијих култура једва ако су прешли половину оних, који би се могли постићи. Отуда један од најважнијих циљева будуће српске пољопривреде лежи у томе да се интезивном обрадом просечан принос најважнијих култура повећа до крајњих могућих граница. Ово је нарочито потребно да би се омогућило економско подизање ситних и мањих пољопривредника. Ово ће у исто време бити најглавнији циљ блиске будућности. Овај циљ ће изазвати преоријентацију пољопривредне и сточарске производње.

У садашњим приликама, за време рата, услед немогућности увоза са стране, скоро свака држава је приморана да произведи што више од свих производа, како би бар најглавније потребе могла задовољити. Поред овога овај недостатак у ратно време се покрива у неколико још и планском производњом, ограниченој потрошњом и економисањем (контролисањем) размене добра. Међутим, у будућности се морају тражити и друге мере, које ће корисно послужити подизању и побољшању пољопривредне производње, како би се могло подићи и опште благостванье наших пољопривредника. Ове мере ће морати да обухвате целокупну нашу пољопривреду, тако да од пољопривредне производње имају користи како цео народ тако и наши земљорадници-производиоци.

После прошлог рата ми смо у нашој држави производили вишкове пшенице и кукуруза, чија је цена била испод производних трошка. Овако стање у нашој пољопривреди иако смо имали вишкова ишло је не ка унапређењу сељака, већ чак шта више ка његовом осиромашивању. Због тога морамо благовремено предузимати све потребне мере како се ово не би опет поновио. Према томе ми ћемо морати радити како на интензивирању пољопривредне производње, тако још и више на преоријентацији наше пољопривредне производње. Сигурно је да ће оне државе и народи, који имају машинизовану пољопривреду моћи да производе много јевтиније разне ратарске производе него што то може да учини наш сељак, који ради са стоком и то најчешће са кравама. Стога ћемо морати да обратимо много већу пажњу сточарству, воћарству и повртарству, док у ратарству само онолико колико је то потребно за нас. Исто тако морамо обра-

Написао
Р. М. ВЕСЕЛИНОВИЋ
министар пољопривреде
и исхране

тити пажњу, много више него до сада, на производњу индустријских биљака.

Преоријентацијом наше пољопривреде од ратарства ка воћарству, повртарству и сточарству не значи да у ратарској производњи не предуземо све што је потребно да се повећа просечан принос исте. Рационална обрада земље, ћубрење исте, избор селекционисаног семена, употреба бољих и модернијих спрava, плански распоред култура, рационална употреба капитаља јесу основ за повећање пољопривредне производње ка чemu ми морамо тежити.

Без сваке сумње и цене пољопривредних производа утичу врло много на унапређење и повећање пољопривредне производње. Отуда оне морају бити праведне тј. оне морају бити изнад производних трошка. Само такве цене, које ће бити веће од производних трошка разних пољопривредних производа омогућиће напредак пољопривреде и сељашца.

Да би се постигле све подности, које поспешују пољопривреду, мора се од стране државе водити једна планска пољопривредна политика. Отуда смо мишљења да ће и у будућности, у време мира код нас морати да се води **ПЛАНСКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА**, јер ће само онда наша пољопривреда моћи да производи што треба да производи, тј. што је и потребно и што има најбољу цену. Так тада ће наш сељак моћи да осети једно благостванье од свог рада а тиме и да подигне свој стандард живота.

Наша је земља сељачка земља, она је у исто време земља распарчаног поседа, а уз то осиромашена и са недовољно развијеним пољопривредно-производњачким менталитетом. Наша пољопривреда је и недовољно развијена, а начин обраде већим делом примитиван. Ово су основни елементи нашег пољопривредног проблема, који неизбежно намећу његово планско решавање. Поред напред изнетих мера на унапређењу и повећању пољопривредне производње и њеној рационализацији и преоријентацији код нас, морамо посматрати још и задружну производњу, задружну набавку и употребу пољопривредних спрava и оруђа, семена и приплодне стоке, задружна продаја пољопривредних производа и набавка земљорадничких потреба као и задружна прерада пољопривредних производа тј. задружна индустрија. У опште узеши треба што више примењивати задружну производњу па и размену добара. Ширењем и јачањем задружица у овом погледу треба малом поседу да пружи све

оне могућности и сретства која му недостају. Земљораднички кредит мора се регулисати на задужној основи, да сељак не би постао жртва зеленаша и презадужио се.

Планска пољопривредна производња, која је код нас у Србији уведена пре две године, није дакле само производ нужде садашњих ратних прилика, већ напротив, то је једна неопходна потреба која је још одавно у време мира требала да се уведе. Камо среће да је ово учињено много раније, јер онда сигурно да наши сељаци не би пропадали, задуживали се и осиромашили као што су били.

Увођењем планске пољопривредне производње ми смо осигурали производњу свих најглавнијих намирница за исхрану нашег народа у време рата и тиме спасли пропasti од глади. Али поред овога ми смо увођењем планске пољопривредне производње почели стварати убеђење код наших земљорадника, да се плanskim радом постижу бољи и већи приноси и приходи и да је то првенствено њихова сопствена корист. Даље, наш сељак је од природе врло бистар, он ће врло брзо и сам схватити где је његов интерес. Да је то тачно ми смо се уверили за ове две године. Наш, српски земљорадник је послушао и извршио Наредбу и План о планској пољопривредној производњи скоро до потпуности. Он је то извршио сјајно. То је једно грандиозно дело српских сељака. Они су својим радом спасли глади српски народ. Они заслужују сваку похвалу и признање и историја ће им то признати. Као Руковалац планске пољопривредне производње у Србији сматрам за своју дужност да ово истакнем.

Ова многа питања, која су овде само поменута моћи ће да се реше једино плансkim мерама одозго, дакле државном интервенцијом. Држава ће се у овом ослањати на задружарство, које ће бити упућено у државну организацију и служити као главни мотор за унапређење пољопривреде и благостванье земље и народа.

Посматрана са овог гледишта планска пољопривредна производња, која се код нас појавила за време рата као мера нужности, добија свој пуни значај. Она претставља не само настојање да се у критичном добу обезбеди исхрана народа, него и постављање здравих основа за унапређење пољопривреде и благостванье земље и народа у будућности.

**СРБИЈА ПРЕ СВЕГА
И НАДА СВЕ**

ГОДИШЊИ ВОЈНИ БИЛАНС

Тројни Пакт улазеши у 1943 годину одлучно је да ту годину посвети одбранбеној стратегији. Одбрана му је успела.

Непријатељи Тројног Пакта посветили су исту годину нападним плановима. Планови нису успели.

Било је седам планова.

ПЛАН БРОЈ 1: улагањем свих расположивих совјетских снага сломити Источни фронт и прородити у Пољску и на Балкан. Немци су поставили између себе и непријатељских база операција пустину, и на тај начин повећали су одбранбене могућности својих малих заштитница помоћу којих одбijaју нападе много бољих совјетских армија.

Те армије добиле су нешто у терену, али немачку војску нису окрниле, док су, међутим, саме тешко искривиле. Ако ништа друго не убеђује вас у страшну тежину совјетских губитака, онда нас у то уверава чињеница да је Стаљин лично пошао у Техеран (укинувши 20-годишњу традицију да се не удаљава из Москве), како би издејствовао од Британоамериканаца обећаја да ће се створити други фронт.

ПЛАН БРОЈ 2: други фронт. То је већ тема за мале позорнице. Черчилово лишће одавно је већ опало, а нема ни трунке од тог фронта, нема зато што је цела британска војска намењена кукавичком чувању Британског острва, а америчка војска не може бити жртвована за велике операције, јер психика америчког народа није припремљена за тешка крварења.

ПЛАН БРОЈ 3: италијански поход. Рузвелт је после Казабланке наговестио долазак операције које надмашију све што је познато из светске историје. Снаге двеју држава ујединиле су се против неколико немачких дивизија у Африци и напредовале су са брзином од 1 километра на дан. Затим је дошло искрцање на Сицилији, уз италијанску саботажу, и опет напредовање од 1 километра на дан. Потом је наступило искрцање у Салерну уз Бадољеву издају, и опет напредовање са брзином од 1 километра на сат, италијански поход претворио се у британоамеричку буку.

ПЛАН БРОЈ 4: велика Мек Артурова офанзива је била проглашена ништа мање за поход према Токију. Уместо великих операција, које би доликовале великој држави, усвојена је била тактика „острво по острву“. Као резултат ове тактике — досад је освајање неколико острва и кипарског пута за Токио, стаје Американце више бојних бролова него Пирл Харбор и више носача авиона и крстарица него што је било изгубљено ратних бролова у ма којој од поморских битака светске историје.

ПЛАН БРОЈ 5: бурманска офанзива. На захтев Чан Кај Шека, Енглези су морали да покушају са неким операцијама које би требало да помогну власништву саобраћаја на бурманском путу према Чунгкингу. Те операције су почеле код Акијаба и завршиле су се код Акијаба бегством Енглеза. Велики планска офанзива из Индије није могла ни да започне са претварањем у дело, јер Енглези немају таквих снага које су потребне за толики подухват.

ПЛАН БРОЈ 6: ваздухопловна акција против Европе. Аеро-терористички напади на Европу порасли су у току године у својој јачини и жестини. Британоамериканци су сматрали да ће мори да сломе дух немачког народа. Пред крај године увидели

су да је то немогуће. Увидели су да су, напротив, очеличили немачки народ. Безуспешни покушаји да се рат добије из ваздуха били су скопчани са необично тешким губицима по британоамеричку авијацију. Снага немачке против авиона одбране порасла је у току године материјално, а што је најважније, и морално: сваки становник Рајха је постао борац против ваздушних напада.

ПЛАН БРОЈ 7: први рат. Јуту измишљотину хisterичних америчких политичара, који се још налазе под утицајем панике настале у Америци због „искрцања Марсијана“, није могао да верује ниједан озбиљнији стратег. Међутим, Американци су се надали да ће поход лажи, инсулација, интрига, новинарских патака и најневероватнијих претпоставака пољујати европско узајамно поверење и сломити дух сарадње. Овај седми план је пропао још бедније од свих претходних.

Седам планова у почетку године, седам неуспеха на завршетку године.

Овим плановима није обухвачен поморски рат. У том рату било је у првој трећини године великих немачких успеха на океанима, а у другој трећини огромних немачких успеха у борбама против непријатељских гранспортних флотила. Глобалан губитак Британоамериканаца у борбовљу достигао је већ број од 35 милиона бр.

У последњим месецима делатност немачких подморница нешто је попустила. Прост свет у Лондону и Вашингтону мисли да је то резултат британоамеричких противмера. Али поморски стратеги у Лондону и Вашингтону нису толико оптимистични, па тврде да ће се поморски рат опет пооштрити. Они су у праву. Смањење обима немачких подморничких операција потпуно одговара целокупном немачком стратегиском плану протекле године.

Тај се план састојао из шездесета снага и из повећања снага ради операција 1944. године. Овај план је потпуно извршен. Снага којом располаже Рајх је ванредно велика. Она је довољна за одбијање инвазије, за одмазду према Енглезима, за победнички отпор према Истоку и за предлаз ка активности у тенетку који ће бити одређен у Берлину.

Исти план спровео је у текућој години и Јапан. Он је десетковано непријатељске ескадре, чувајући своју тешку морнарицу, он је повећао ратни потенцијал да невиђене висине. Он је спреман за наредну ратну годину.

Непријатељи Тројног Пакта су изгубили велики део свог материјалног и највећи део моралног ратног потенцијала. Тројни Пакт је многоструко повећао свој материјални и морални потенцијал. Победиће Тројни Пакт.

М. Војновић

**СРПСКИ
НАРОД**

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Миха Станковић из Београда.

РЕДАЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Теразије 5 месачин, I степениште (Палата Извозне банке). Тел. 20-383.

ШТАМПАРИЈА: «ЛУЧАК», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772 Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Пресека», а. д. Влајковићева 8.

ЛАЖНО И ПРАВО РОДОЉУБЉЕ

НАПИСАО: ИНЖ. МИЛОСАВ ВАСИЉЕВИЋ

Има врло много људи који се сматрају родољубима и захтевају да их други таквим сматрају и ако је у истини правих родољуба најмање у свакоме народу. Овако је јер има поред правих и лажних или назови родољуба и ови последњи се увек више и истичу од правих. Отуда у свима народима врло много родољуба на језику али врло мало на делу.

Има људи, који сматрају да је довољно ирзети други народ па бити родољуб за свој сопствени народ. Мржња према другоме није исто што и љубав према своме народу. Па не само то ако је у мени мржња према другоме макар и за мало јача од љубави према другоме моме народу, ја нисам више родољуб: ја сам човек који мрзе други народ, јер ће ме ова мржња опредељивати у свима мојим поступцима у јавном животу. А кога мржња према туђем народу руководи, тај ће пренемрзгнути све оно што са том мржњом у сукоб дође на интерес сопственог народа.

Људи којима је главно мржња према другоме, опасни су због свој народ. Ако је народ који мрзимо пријатељ нашег народа, онда грешимо што му за пријатељство узвраћамо мржњом, јер ћемо ми сами тиме бити на штети. Ако је народ који мрзимо заиста и наш непријатељ, онда ћемо упали мржњом у другу погрешку а то је: мржња ће нас ометати да непријатеља боље упознамо, а то опет иде у прилог непријатељу.

Ни у једном ни у другом случају, мржња нам неће помоћи већ ће нас само навести да своме народу положај учнимо тежим. То дакле не само да није родољубље: то је у ствари приврено и од нас самих неопажено занемаривање сопствених интереса за рачун наше мржње према другоме. Прече нам је да мрзимо друге него да спасавамо себе. То не може да буде родољубље. То многи зову родољубљем а то је у ствари само мржња према другоме и ништа више.

Има опет људи који сматрају да је родољубље говорити све похвале о своме народу а о свима другим народима говорити и уверавати себе и друге најгоре. Ти људи мисле да би се синови нашег народа охладили према своме народу кад би поверили да наш народ није једини вљан у свету.

И то није родољубље. Живети у уверењу да је наш народ бољи од свих осталих значи затварати очи пред недостацима сопственог народа и не чинити ништа за његово усавршавање и унапређење. А ово већ значи уназиђивање свога народа. Ако се овоме још дода и ширење уверења да су сви други народи још гори него ми, онда не само да свој народ не поправљамо и не припремамо за успех у утакмици међу народима, него заваравамо себе да нас ни други неће у опште моћи претећи. Ту је народ, који све

предузима да нас претекне заиста не може наћи за своје интересе боље слуге од оваквих људи.

Зато ни ово није родољубље: то је само заваравање и себе и својих супародника да не треба ништа предузимати за свој спас. А то је баш супротно ономе што потреба нашег народа и нас самих као делова тога народа захтева. Ни то дакле није родољубље нити се родољубљем може сматрати. Људи који овако раде а себе родољубима називају, узуратори су овога лепог назива и ништа више.

Правоме родољубу основа за управљање у животу није нити мржња према другоме нити уверавање да је наш народ једини вљан у свету. Правоме и истинитоме родољубу најглавније је у животу љубав према своме народу, његовоме животу, његовим тешкоћама и невољама, успесима и несрећама. Прави родољуб у првоме реду мисли како ће свој народ унапредити, оспособити да што више може да постигне, уразумити да што мање заблуда у себи носи јер никоме заблуда није била од користи па не може да буде ни нашем народу.

На друге народе прави родољуб мисли само у толико колико му је потребно да најбољи и најсигурнији начин заштити или обезбеди интересе сопственог народа. Па пошто је испреплетаност интереса између народа толика, да ниједан народ на свету, па ма био и највећи, не може рећи да може да живи сам без наслеђа на друге, било то у политици, било у привреди или којој другој грани живота, то прави родољуб гледа да држање свога народа тако подеси да не изазива код других народа мржњу или злољубљу према своме народу него на против поштовање, а ово се не заслужује испољавањем мржње већ коректношћу, љојалношћу и честитошћу, слично нашим односима у обичноме животу. Тачно познавање свога народа уз сталну тежњу за његовим уздизањем и унутра и споља пред осталим народима, то је тежња правога родољуба, човека коме је љубав према своме народу јача него све друго. То је родољубље.

Свако од ове три врсте родољубља, од којих су прва два само на језику а само ово трене и на делу, има и своје методе рада. Мржња према другоме народу и његовим уздизањем и унутра и споља пред осталим народима, то је тежња правога родољуба, човека коме је љубав према своме народу јача него све друго. То је родољубље.

Свако од ове три врсте родољубља, од којих су прва два само на језику а само ово трене и на делу, има и своје методе рада. Мржња према другоме народу испуњава човека злобом према томе народу и жељом да се омрзнутоме народу напакости па макар ту пакост плаћају својом кожом и сопствени народ. Људи, који мрзе други народ испред свега, више мисле како ће томе народу да нанесу штете, него како ће своме да користи. А то је у крајњој линији ипак више служба другоме а не своме народу. Служба додуше негативна, али ипак служба.

Људи који сматрају да је хвалисање свога народа родољубље губе се у празним при-

Однос села и града

Написао

ДАМЊАН КОВАЧЕВИЋ

За спас српског народа, за његову ближу и даљу будућност, једно од најважнијих питања је како постићи национално духовно јединство српског народа.

Питање је и сувише важно, а материјал врло опсежан, да би се ма и најповршији преглед могао дати само у једном чланку, али у целом комплексу изучавање проблематике, ван спора, нарочито ако се жели целим питању посветити пуна пажња, потребно је пре свега по забавити се питањем односа који владају између села и града, јер је то основа целог комплекса и свако решавање те проблематике заобилажењем овог основног питања, уствари је бежање од тешкоћа, јалов посао, што све наравно не може донети никакве резултате.

Кроз векове турске владавине над овим земљама, разлика између села и града била је велика. У граду је живела турска власт и гарнизони, са нешто трговца, занатлија и кафеџија, од којег су велики број били Цинцири и Грци. Српско село бежало је што даље од града, што даље од саобраћајних сретстава, јер је једино тамо налазило колико толико безбедности, а сељак је долазио у град кад је баш морао. Како његове потребе нисле биле велике, то је природно и тај саобраћај био сведен на најмњу меру.

Кад се Србија, међутим, почела стварати, кад су Турци проторани из градова, тада тек почињу и село и град мењати своје физиономије. Градови почињу постајати центри нових српских власти, села се приближавају варошима и васпостављају се нови односи између села и града. Можда би се ти односи развили у пуној хармонији

чама и не допуштају никоме да ма шта непохвално о своме народу кажу. То су у ствари уљуљивачи свога народа у уверење да не треба ништа радити на своме спасењу, а који се народ у животу не брине за своје спасење, тога брзо други превазилазе.

Ови људи су најбољи агенти туђег напретка испред нашег сопственог. И то су дакле слуге туђег успеха под плаштом родољубља. Зато је и ово само лажно или назови родољубље, које са правим родољубљем нема никакве везе.

Људи, које за свој народ везује љубав испред свега другога, на против, готови су на лично жртвовање ради спаса сопственог народа. Ти људи посматрају и свој народ и друге народе отвореним очима, и труде се непрестано да своме народу помогну. Тим људима је барометар, не други народ, него свој сопствени и то његов успех и напредак. Зато овим људима живот није испуњен пакошћу и мржњом, као оним првима, или хвалисањем и површношћу као овим другима, већ пожртвовањем и самопрегором, сталном бригом за свој народ и његову судбину.

Људи који сматрају да је хвалисање свога народа родољубље губе се у празним при-

да нису дошли политичке партије и страховита демагогија.

Да би се добили политичке присталице и гласачи, агитовало се против чиновништва, интелигенције, власти, вароши... Покондирени сељаци који су случајно постали варошани, исмејали су сељаке на сваком кораку, и још горе, гледали су да се користе његовом наивношћу и не знањем... Јевреји се постепено досељавају у градове и уносе у трговину стање несолидности. Капитал који се рађа уместо да служи подизању заједнице, зеленаштвом упропашћује широке сељачке масе. Између села и града развија се неповерење, неспоразум, па и мржња.

У бившој Југославији сталне економске и политичке кризе, демагогија, социјалне озлојећености, диференцијација друштвених слојева, бирократизам итд. имали су тако страховито дејство да је јас између села и града заиста дубоко ископан и — да ли вреди затварати очи пред чинијницама, — тај јас није затпан, није ни премоћиен, он и даље јоји и наноси огромне штете.

Генерал Недић сасвим је добро сагледао тај јас. Почето је са подизањем извесних мостова за саобраћај преко њега. Групе сељака из свих делова земље доведене су у Београд, омладинци са села шаљу се у Немачку. Одржава се низ предавања за сељаке на све стране. Говори се и пише о сељаку, више но икад. Често се апелује на социјалну свест сељака, на његове дужности према националној заједници итд. итд.

Проблематика односа села и града није само политичке природе; она није само ни просветне природе; није само ни економске; није ни само административно-управне природе; није ни чисто саобраћајне. Та проблематика је све то заједно, а изнад свега тога и првенствено она је социјалне природе. Јасно је, држим, без икаквог даљег доказивања, чим се ради о односима две друштвене јединице у једној националној заједници, да то мора бити пре свега социјални домен.

Ако, међутим, са таквог становишта посматрамо јас између села и града, онда нам се најавије потреба да преко тог јаса не само местимично направимо мостове, већ да тај јас за увек затрамо и заравнимо. На који начин?

Један од најзначајнијих савремених идеолога националсоцијалистичког покрета и велики ауторитет у привредним питањима, Фердинанд Фрид, у својој последњој књизи, коју је написао за време овога рата, под насловом „Социјална револуција“, расматрајући проблем привођења широких маса, више мање национално аморфних, народу, дакле, национално свесној заједници, о питању јаса између села и града, вели следеће: сељак

„је независан и осећа се слободан на своме имању, — или само дотле док то осећаје искупљају техничком заосталошћу; јер чим се и уколико се предаје техничком напретку, утолико запада он у зависност од тежине... Велики духовни јас који данас још између сељака и варошанина, у току даљег развоја биће по свој прилици све више и више техничким затварањем. Уколико више техничка помоћна сретства прођију на село, тим ће оно све више бити прикључено модерном животу (што се на пример, већ десило у Данском и Холандији)... Јер за сада су град и село још два света која нам је XIX век оставио у наследство...“

То каже Фрид за немачко село и град! Националсоцијализам, међутим откако је дошао на власт извршио је огроман рад на селу. Поменимо само организацију Сталежа за исхрану, акцију за стварање о материјама и одјечади, акцију о поучавању сељака о руковању модерним алаткама, акцију о научном квалитативном и квантитативном спитивању побољшања усева, стоке, воћа, акцију о изучавању и подизању сеоске куће најприкладније за потребе сељака, о подизању сместишта, хладњача, силоса, акцију о исушивању мочвари, побољшању земљишта итд. Немачком сељаку је призната улога вечној обављања чистоте рase, итд. Немачки сељак у петој години рата и на свом имању и на бојном пољу показује заиста изванредну и социјалну и националну свест. Фрид заиста има право: немачком сељаку недостаје још врло мало, техника у пуном опсегу, па да буде потпуно изједначен и варошанин и сељак.

Шта на то да кажемо ми о своме селу. Ми га нисмо подизали, ми смо га само кварили. Ми га нисмо поштовали, ми смо га само презирали. Ми смо га остављали да иде у ритама, о хигијени и чистоти да нема ни појма, да нам децу порађају прљаве и сифилистичне циганке у страшијој прљавштини, да живи у кући која најчешће нема никаквих услова за иоле пристојан живот, да обраћају поља како је од старијих научио, да гаји закриљалу и перентабилну стоку, или воће неу碌ено, да ништа не чита и да не уче да чита...

Зато још увек у Београду на 300.000 становника седи 1200 лекара, а на 4.000.000 становника у земљи живи и ради свега 806. Али ни то вије верна слика. Од тих 800 на пр. у једној окружној вароши од 12.000 становника има 45 лекара, а на цео округ који има преко 200.000 становника свега 5 лекара. Док у Београду има 65 лекара специјалиста за зубе, дотле у целој земљи немамо 10. Док у Београду ради око 60 дентиста, у целој унутрашњости има их 40.

Док у Београду и унутрашњости има толико бабица, нема ниједне у селу. Док ветерм-

(Наставак на 13-ој страни)

Магистер Трота из Салерна

РАЗМИШЉАЊА О ЦИВИЛИЗАЦИЈИ

Летње топло јутро наговештава врео дан. Сунце ме је рано пробудило. Узимам новине и разгледам по-следње ратне извештаје. Већ се завршава четврта година, а светски рат изгледа као да тек почине. Људи гину, градови се руше, стари споменици пропадају...

Најновија вест: град Салерно је пао. Ту је пре хиљаду година основан први универзитет у Европи...

Цивилизације се рађају и умиру као и људи. Само је век њиховог живота много дужи од људског века. Цивилизације трају по хиљаду и више година. Човечанство је њихова колевка, а историја — њихово гробље.

Повесница људска није завршена. Завршено је само преисториско доба и стари век. Стога ни општа историја света не може се произвољно делити, ни по времену ни по неком само-обмањивом закону људског прогреса, на три утврђена раздобља: стари, средњи и нови век. Та застарела навика годи људској уобразији, али не и правој истини. Она води рачуна и о идолима и о проналаску барута, и о Кристофу Коломбу и Гутенбергу, само не о најглавнијем догађају: о појави Богочовека на земљи.

Идолопоклонство, — Увод у Хришћанство, и најпосле — Хришћанство: само се тако може поделити на три потпуно одређена периода сва људска повесница, и завршена и незавршена. Ми смо тек у почетку другог периода. Не треба мислiti да данашње човечанство почине од Јеванђела; оно тек иде у сусрет Јеванђељу. Кад ли ћемо се са њима срести?

За човека не постоји никакав обавезни закон сталног прогреса. За њега постоји само могућност таквог прогреса. Човек је слободан. И могућност његовог духовног и моралног напретка зависи од његове воље. Стога је Христос и нагласио да ће трећи период бити најдужи. Он ће трајати додод се све — «и до последње ижице» — у његовом закону не испуни.

Христос је сам поделио свеколику повесницу човечанства на та три велика периода. И Он је то урадио — не из таштине људског знања. Он је био духом виши од сваког човека, дубљи од сваког филозофа, научника и историчара. Он је био Богочовек. Једини је он знао каква је права Божја воља, стога је и могао бити уверен да ће људи, баш зато што су слободни, на послетку схватити ради чега им је слобода подарена. Са Христом родило се и Јеванђеље. Само нас оно може научити да је слобода дужност а не право, да је култура духа циљ а не средство.

Појам о култури, а не појам о цивилизацији, треба да буде мерило за разликовање поједињих фаза у еволуцији човечанства. Прави напредак људског духа састоји се у моралном напретку, а не у техничком. Људи се још увек клањају идолима. Јевреји се клањају златном телету, а варвари — дивљи или цивилизовани — признају над собом само грубу силу. У овом или оном облику, идоли су одувек били зли дуси људске дејствитивности. Од Христа љубав постаје највиша дужност и једини извор конструтивности људске душе.

Вера нам открива праву моћ љубави у судбинском забивању људске заједнице. Наука ничим не потврђује прогрес људског духа као неминован историски закон. Човек није, срећом, свемоћан ни у рушењу као ни у стварању; кад га прође рушилачки бес, он се враћа рушевинама и на њима поново зида. Сав напредак, уколико га има, објашњава се том психолошком чињеницом, и ван ње узалуд ћемо у историји тражити неки закон у научном смислу. Српски народ је најправилније протумачио закон историске узрочности својом мудром пословицом: »Зло рађање, готово суђење.«

Летимичан осврт на три догледне цивилизације потврдиће нам тај општи закључак.

Најездом варвара и пропашију римскога царства на Западу, крајем четвртог века после Христа, отпочиње физичка агонија старога света. Саксонци, Вандали, Бургуди, Готи, и т. д., наваљују као бујица и заузимају редом све градове између Алпа и Пиринеја, између Океана и Рајне. Свуда same рушевине. И то се

НАПИСАО: ДР М. СПАЛАЈКОВИЋ

тако наставља, у шестом и седмом веку, у свима дотадашњим римским областима.

Ништа се није сматрало погрдије међу варварама него звати се Римљанином, каже владика Луитпранд. Варварски освајачи сматрали су да је неговање науке и уметности начинило Римљане најнижим људима и највећим кукавицама, и стога су презирали научнике, филозофе и уметнике. Тада су пропали многи драгоценi рукописи из времена античке цивилизације. И оно што је до нас допрло, сачувало се захваљујући манастирским ђацима и калуђерима, тим неуморним преписивачима и духовним трудбеницима средњег века.

Грубо незнაње у шестом веку постало је још грубо у седмом, а у осмом достигло је врхунац. У то време, осим калуђера, нико није знао ни да чита ни

ИЛУСТРАЦИЈА: Ж. НАСТАСИЈЕВИЋ

да пише. Тек у другој половини осмог века појавио се један од оних ретких људи који су судбином одређени да препороде човечанство. То је био: Шардман — Carolus Magnus — Карло Велики.

Ни Фрајнцуз ни Немац; он је био у исти мах и једно и друго. Било му је више од четрдесет година кад је научио да пише. Он се нарочито бринуо о спасавању рукописа старијих грчких и латинских филозофа, научника и књижевника. Он је подизао школе у свима крајевима своје простране царевине, — не само у Паризу, него и у многим већим местима Галије и Германије. За наславу у тим школама завео је два течaja: тривијум и квадривијум. Њима је био обухваћен свак програм класичних студија.

Али у то време, мешавина разних народа, обичаја, појмова, језика, била је толика да није било могућно остварити јединство неке нове цивилизације. И после смрти Карла Великог све се поново уздрмalo. Што се тада духовни живот на Западу није потпуно угасио и, напротив, што се убрзо поново разбукtao, Европа треба да захвали Арабима. У деветом и десетом веку наука и филозофија биле су на високом ступњу код њих. Огромно арабљанско царство простирало се од западне Азије до Шпаније. Нарочито су арабљански лекари били на великому гласу у целој Европи. Кнежеви, племићи, богаташи, долазили су у Шпанију и тражили помоћ код кордовских и севиљских лекара. Тако је отпочео живи додир између полуварварске Европе и арабљанске цивилизације.

У то време појављују се и први универзитети у Европи. Прво у Салерну, затим у Монпелију, и нај-потом у Паризу. [Сорбона].

У дну широке луке, одмах за Напуљским заливом, са дивним благим поднебљем опеваним у Хорацијевим стиховима, лежи град Салерно, окружен брдима као

неким ваздушастим залоном. Та стара римска колонија прелазила је из руке у руке, Ломбарђана, Араба, Грка и Нормана. Ту је основана у деветом веку чувена Салернска Школа која је била пет векова на гласу у Европи.

О њој су остали трагови у старијим напуљским архивама. Од свих списка те школе најчувенији претставља неку врсту лекарског зборника у стиховима на латинском језику. Мало је дела која су тако често прештампавана. Само на латинском било је двеста четрдесет издања, осим многоbroјних превода на француском, немачком, енглеском, италијанском, шпанском, пољском, провансалском, чешком, јервејском, па чак и персиском језику.

У Салерну и жене су биле лекари. Нарочито се дуго помињала, као велика лекарска знаменитост, нека Трога или Тротула, из племићке породице. Овај је не само била практичан лекар, него је и писала много о медицини. »Compendium salernitanum« је назива професором — magister Trota. Она се није бавила само порођајима и женским болестима, него и свима гранама лекарства. У салернском зборнику налазе се читава поглавља из њених дела о очним и другим болестима. Тротула је живела, практиковала и на салернском универзитету предавала око половине једнаестог века.

У малом обалском месту близу Салерна живео је, у то исто време, повучено у својој вили неки богаташ по имени Мавриције, потомак некадашњих сараценских завојевача. Боловао је од очију и Трога га је лечила. Мавриције се увек радовао њеној посети. Популаран, он је утолико јаче осећао лепоту њене душе и убедљиву моћ њених нежних речи.

Тада се путовало на магарцима. Путник, који се не жури, зауставља би се на сваком кораку да увија у дивном погледу на море и чаробним природним украсима салернског предела. Морски волови запљускују обалу и преливају се као зеленкасти сјај бисера чак као прозрачно плаветило неба. Али Тротула мисли на свога болесника и никаде не застајује. Успут баци понеки поглед на гајеве маслине и винограда који се нижу поред пута, или међу сељацима са тамним и од сунца опаљеним лицем поздравља своје поznанike које је лечила.

Подне је. На сред неба сунце стоји непомично, скоро под правим углом. Трота зауставља своје магаре и сјахује. У дворишту пред Маврицијевом кућом пуши се котао са полентом. Сто је постављен под венјаком. Треба прво лекара накранити, па га после привести болеснику. Такав је обичај.

Мавриције се хвалио да се осећа много боље. Трота му је пажљиво прегледала оба ока и лагано пристима протрљала оба очна капка.

— Кроз недељу дана — рекла је поузданим гласом — ти ћеш се осећати сасвим добро. Твоја зеница, Мавриције, није у твом оку, него у твојој души. Очни вид није ништа без духовног. Твоја душа је данас много светлија...

Од како је обнавио, Мавриције је још боље упознао самог себе. Спољни свет за њега стварно није више постојао; задржале су се само варљиве слике и далеке претставе из прошlosti. Али зато му је његов унутарњи свет изгледао тако близак и тако истинит. Стежући Тротину малу руку, говорио је узбудљиво да је њено лекарско знање јединствено у свету. Сваком окулисту је позната анатомија ока, али само она, мала Трота, зна и анатомију човечије душе.

— »Искуство вреди више него лекар» — примети тихим гласом скромна али Маврицијевом ласком директу Трота.

Мавриције се трже као из сна.

— Од када ти знаш за ту изреку? упита он радо-знало.

Трота му објасни да је годинама проучавала, у латинском преводу, дела најзначајнијих маварских лекара, нарочито чуvenог Разеса од кога и потичу горње мудре речи.

— Па Разес је мој прадед! Узвикну задовољно Мавриције. Мој отац је често говорио о њему и помињао његову омиљену изреку... Разес је живео пре сто педесет година и практиковао је неко време у Кордови. Учио је пре тога у Багдаду, за време калифа Харун-ал-Рашида. Био је скроман, добар, племенит, болећив, дарежљив, увек готов да се жртвује кад је требало ублажити патње других. Али је ипак доживео — као и ја — многа разочарења.

— И разочарење је једна болест од које треба лечити људе, рече Трота. Разес — или Рази, као што га ми лекари називамо — знао је то из искуства...

— Мој прадед је увек лечио друге а никад себе.

прекида је Мавриције. Ево, шта ми је о жалосном крају његовог живота причао мој отац... Разес је под старост сасвим ослепио. Лекар за очне болести, кога је позвао, предложи му да га оперише од катаракта.

— »Добро! рекао је Резес. Али прво хоћу да ми опишете анатомију окаса. — Пошто се уверио да је вајни специјалист обична незнаница, Резес му је најучтивије изјавио да неће да се оперише и са хумором источњачког мудраца naveo је овај разлог:

— Ја сам се толико нагледао света и свет ми је постао толико одвратан, да не жалим што га моје очи више неће поново угледати.

Трота је уверавала Мавриција да људи нису толико или колико су несрећни. У души и срцу човечијем има нешто што је трајније од костију и меса. Само тим мерилом треба ценити људе и њихова дела. Нико није познавао боље и дубље човека него онај који је знао за сваку нашу мисао од колевке па до гроба. Он нас је учио да су љубав и осећаји према ближњем једино мерило људске вредности. Мржња изазива мржњу; на презирање се одговара презирањем. Само љубав напослетку све побеђује.

— Резес је имао све велике особине, осим једне. Он није био хришћанин. Он није веровао у свемоћ љубави. Зато је и при крају свога разочараног живота мислио да је боље умрети у слепилу. Али, ти, Мавриције, ти не можеш тако мислити. Ти си већ про гледао...

После тих речи, Трота се оправдила са својим скоро потпуно опорављеним болесником и вратила у Салерно.

Трота из Салерна, Магистер у медицинској науци, испунила је до kraja своју земаљску мисију. Њени су главни учитељи били Хипократ, Галијен и Резес, — синови човечији. Али најглавнији био је вечни лекар човечанства — син Божји. Од Христа је Трота научила сву тајну да исцељује људе.

Од тога времена прошло је хиљаду година... Рат бесни у јужној Италији. Брда лешева британско-америчких војника леже код Салерна. Американци наступају, провлачећи се кроз гајеве маслина, кестења, храстова, преко мочварних и польских јаруга. Из ваздуха и са мора, савезници немилосрдно бомбардују Напуљ, уништавајући све зграде у њему. Непотребно варварство! Немци нису ни имали намере да се задржавају код тог града...

После огорчене битке код Салерна, отпочиње повлачење немачких војника у најбољем реду... Звезде се гасе, који снажно хржу, магарци тужно њачу, са

Ж. НАСТАСИЈЕВИЋ: НАПУЉ

друма чује се бука мотора. Војници склапају шаторе, доводе своје ствари у ред, истресају ћебад, добијају јутарњи оброк, и седају у кола. Чета која се четири дана и четири ноћи борила, стално изложена артиљеријској ватри искрцаних непријатељских трупа, повлачи се у позадину. На стрмим окукама пролазе пажљиво, у уређеној колони, поједине јединице, оклопна кола и моторна возила. Ако неко застане због препреке, други му прилазе у помоћ...

На противничким војиштима, код Совјета на источном фронту и Енглеза у северној Африци, могли су се видети сасвим обратни призори. На тамошњим друмовима владали су страх и бекство. Читаве колоне испретуралих камиона и возила лежале су изгореле и разорене. Пушке, шлемови, посуђе, чутурице, официрске торбе, сандуци са муницијом, бензинска бурлад и коњски лешеви нагомилани у јарцима и по пользанама, — свуда на тим друмовима и у наоколу виделе су се гомиле рушевина и разбацаног плене...

Поподневно сунце у Италији пржи јаче него у подане. Један стари француски лекар из Канаде и три америчка официра шетали су се дуж обале, оним истим путем којим је некад Трота пролазила. Зауставили су се на ивици морског залива и посматрали су пенуше волове који у вечно понављаном ритму удају о обалу. Усијана кугла сунчева већ се својим последњим зракама клони Западу и обасјава витке чемпресе око Салернског гробља. Из далека одјекује

снажни и метални мушки глас кроз шумарак багренова.

— Напуљ је сав у рушевинама. Стара италијанска пословица — «види Напуљ, па умри» — остаће као утиснут жиг срама на челу сваког Американца. У Помпеји су уништene најлепше историске ископине као и чувени музеј...

Стари француски лекар ређао је све американске злонине извршене тих дана према европској култури. Нарочито му је било жао чувене виле доктора Мунте «Сан Микел» на Каприју. Њу и све скупоцене збирке у њој, амерички војници су дивљачки разорили. Стари Канађанин познавао је и лично доктора Мунте. Некад су заједно у Паризу били ученици чувеног психијатра Шаркоа. Швеђанин пореклом, доктор Мунте је написао једну изванредну књигу, до сад преведену на двадесет пет страних језика¹.

— «Ми се можемо научити знању и од других, али мудрост треба да тражимо у нама самим» — наставља стари француски лекар, наводећи поједине мисли свога копојног пријатеља... Оно што је културна Европа вековима стварала, Америка сад безобзирно руши. Тако «цивилизовани» Американци враћају свој дут захвалности...

— Ви нам пробисте главу са том вашом Европом и њеном културом! рече срдито један од америчких официра. Шта је све то у поређењу са нашом америчком цивилизацијом? Ништа или скоро ништа.

Стари француски лекар само слеже раменима и одговори:

— «Америчка цивилизација, то је дивљаштво осветљено електриком», — мислим да је Флобер то река...

¹) Axel Munthe, »Livre de San Michele.«

НИКОЛА АЛЕКСИЋ: МАТИ БОЖЈА

* Христос за столом *

Златан, као и она златна жита кроз која је ишао,
и добар, и безазлен као јање,
вечерас, нам је опет, ко зна већ којег пута пришао,
широк и истинит као свитање.

Непраћен ничим до само нашим ишчекивањима,
навратио се код свих људи, у сваку кућу.
Небо је, за њим, посипало земљу својим белим збивањима,
а он наш столњак својом косом, коју сваке године видимо све жућу.

И седели смо тако уз кад тамњана, у топлој соби као да смо у лећу,
за столом, нас неколицина.
Он је с рукама, најлепшим на свету,
благосиљао свечаност хлеба и вина.

И какве руке, и какво дело! И које доброте
у овог вечерњег госта!
Сав град могао би се згрејати од његове топлоте,
и откравити река што тече, залеђена, испод моста.

Тако је блажено седети са њим у сред ове тишине,
у којој се једино пећ јавља својим дубоким и топлим шумом.
Између неба и земље нестају све бране, све висине,
и све ће се вечерас сазнати срцем, срцем а не умом.

Како она широка белина коју ова ноћ на земљу слаже,
он је, нетакнут, пао вечерас на нас опсежношћу летњег сјања.
Ветрови, у плачу, као и људи, коначност своју траже,
и, као човечја, широка су и њихова умирања.

И све постаје блиско по овом светом дошљаку,
који је свој благи вид упутио беднима и најмањима, деци,
да од свег земаљског не понесе ни колико би се понело у напршијаку,
или колико се златног праха, наносима, сабере у реци.

Прође, неколико пута, и тихо, као да је у свом храму,
и с толико нежности да му хальина остане у првобитним наборима.
На рукама му око наслуги предхиљадугодишићу драму,
када је дозивао Бога и Човека на Маслињаку, у Јерусалиму, на Саборима.

А плава коса, сјајнија него Береничина,
kad се покрене, испуни ћа и собу мирисима давних уља.
И све нас увери да ово није машта, празна прича,
нега да се то истински Бог у нашем срцу љуља.

И тако проседи с нама до неког сата,
пун, кроз то цело вече, срца, љубави и највиших савета.
Када се остранио, очи нам беху засењене, као да смо били у
рудницима злата,
и дugo су још у нашој души певале странице Новог Завета.

БРАНКО ЂУКИЋ

УНУТРАШЊЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

Не заборави да је у свима људским акцијама етичке, хумане и социјалне природе, потребно у ствари много мање знања а више добра воље, индивидуалне или колективне, па да резултати буду могућији, ефикаснији, благоворнији.

Када се ствари и односи доведу до апсурда, онда је свака страхота логична и природна последица коју свак прими и признаје, ма колико јој, иначе, био противан и неподобан.

Друштвена трулеж се никада не шири толико одоздо као и одозго; јер су услови за ширење зла бољи »горек него »долек«, и јер су сва здрављења ипак полазила од корена, а не од нагрижених »цветова« једног друштва.

Све мање стида, а све више смеха — то је ипак тужно; јер је то стварна декаденција једне средине, друштва и његових »нарави«.

Народи се или боре за своју егзистенцију против свију опасности, или капитулирају пред ма којом на рачун своје егзистенције.

Његово Величанство Живот ми не морамо волети, али му се морамо покоравати.

Ради личне оријентације у друштву и животу од највећег значаја је правити разлику између људи код којих су паре скупе а комплименти јевтини, и оних код којих су комплименти скупи а паре јевтине.

Штетно је изоставјати иза свог времена, а трагично иви испред њега. Прво је чест случај старица; друго, можда чешће, случај омладине.

Активни политичари се покаткад баве и таквим плановима који су практично исто толико изводљиви колико и квадратура круга, трисекција угла или дупликација коцке за математичаре. Ако ове друге, због таквих подухвата можемо сажаљевати, неопходно је да се први најстројије кажњавају.

Духовита реч, наравно, није истина; она је само врста индискретне, оштре светлости која нам омогућава да приметимо какву истину.

Ако на пријатељу с којим се дружите приметите нешто ружно, реците њему; ако видите нешто лепо, реците другима.

Више но нас саме наша тајна распиње оног коме је поверило.

Доказивање Бога потекло је из сумњања у његову егзистенцију. Зашто, иначе, не доказујете живот? Јер у њега не сумњате. Питање је, дакле, да ли је егзистенција атрибут Божанства, или божанство атрибут Егзистенције.

У људском друштву све је тако условно, релативно, да свака крајност може добити своје апсолутно оправдање.

Не би било рђаво да лекари свој научни интерес прошире и на политички живот, ради испитивања да ли, можда, и нероди, као појединци, не подлежу опасностима од прогресивне парализе и других неизлечивих болести.

Наклоност ка релативистичком схватању свију односа и ствари може бити оправдана с озбиrom на живот и искуство. Она је међутим и сувише проблематична ако од живота треба очекивати какву радост, задовољство, смисао. То је парадокс који говори у прилог једног вишег става: да је смисао за нас важнији не само од сваке заблуде но и од саве истине. Зато истина не мора имати смисла нити смисао мора бити истина. Отуда нас логика тако често издаје у животу, и отуда нам живот каткада, и оправдано, изгледа бесмислен и неразумљив.

Љубомора је осећање недостојно културног человека.

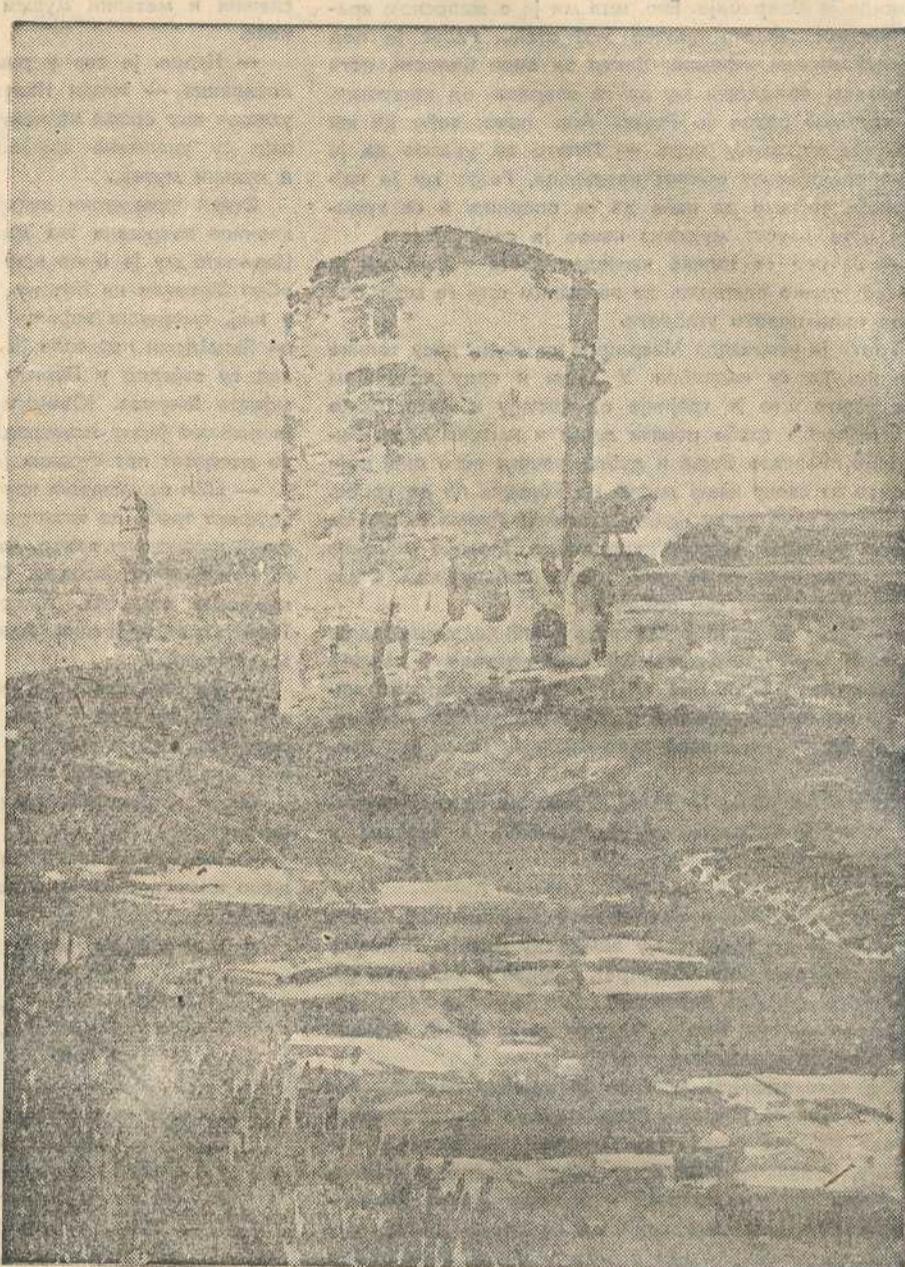
Поштење човека и жене морате ценити истим мерилом, ако желите да останете праведни.

Посвета је саставни део дела и не сме са ни у ком случају брисати, изостављати, од аутора или издавача. У противном, то показује одвећ мало отмености, да не кажемо и сувише провидну калкулацију.

Савети, као свака роба, имају већу цену кад се траже но онда кад се нуде.

Ако вам неко приступа као »Југословен«, можда је то и као фантаст. Будите, у сваком случају, обазриви. Јер је много вероватније да је то или глупак или варалица.

С. Пандуровић

МИОДРАГ ПЕТРОВИЋ: НЕБОЈША КУЛА

ЈОВАН ПРОТИЋ

БОНИЋ

Одломак

...Може се
рећи, све је већ
у реду. Све,
још само да
засвети жи-
жак, па да он-
да већ и Бо-
жић дође.

На пољу се
све већма смр-
кава. Још једном се добро прочарка
пећ, баба оставио већ и лулу, а нана
уђе и оданув од послас:

— Готова сам, рече.
Сви се погледасмо, а осмејак радо-
сти прелети нам преко лица.

— Е, — рећи ће баба, махнув главом на нас, — ајд, вели по сламу! И
њему заигра леви брк.

Нана ужегла свећу, спремила жито,
па ће да нас дочекива, а ми са ванред-
ним, необичним осећајима полетесмо
у вајат.

И само се чује, како слама шушти,
како срце бије, како малише стењу од
муке, што би сваки, што више да по-
несе.

Прво ће деда, па онда баба, па за
њим Љубиша, па ја, па Зорица, па
најпосле Марко. Сви се порећасмо,
сви гологлави и развучених усана, а
деда осврнув се, је ли све у свом бо-
жићњем реду, отвори врата, а светлост
свеће и мирис тамјана читаво нас за-
доји својом светлошћу.

— Христос се роди! кликну деда, а
око му засја сузом радости.
— Ваистину роди! одговара нана и
посу га житом,

Сожић - Оаза

Божић је чаробна оаза
У језивој пустињи зиме,
Баш усред пустиње,
Баш тачно на пола пута
Којим се мора проћи.

Али оаза се првића
Већ из далека, далека
И блешти, светлуца чило
Кроз муклу маглу и ноћ
Својим звездама и шареним
Како цвеће светиљкама,
И бодри нас и соколи
На турбоном шествовању.

И једне тихе вечери,
Ето нас одједном ту,
У балзамичном лугу
Зелених јела и борова,
Пред гиздним малим вертепом
Где анђели с харфама
И пастири с јагањицама
Славе најљупкију Мајку
И њено сјајно небеско дете.

И они нас примају усрдно
У свој светли радосни круг
На свечано ноћно блење
Са побожним старим песмама,
Са топлим, ганутим сећањем
И слатким починком на слами
— О, снови о срећи и спасу!

И сутрадан онда кад већ
Сањалачки зарумени
Над снежним пољима,
Ми крећемо поново орни
И разглајена срца
На далеки зимски пут —
Који нас сада већ ипак
(О, дани расту, расту)
Води у сусрет Пролећу:
Анђелу с лептирским крилима
И власима од љубичица
И са сунчаним склупром у руци.

ТОДОР МАНОЛОВИЋ

— Христос се роди! вели и баба, па
и њему задрхта доња усна.
— Ваистину погоди! одговара нана,
па опет занесе шаком пуном жита.
Ми се осменујмо.
— Христос се роди! Зацвркутасмо и
ми, онако као ластићи и преко реда,
а нани се блиста лицем од радости, па
нас посипа пшеницом и материнском
милошћу:

— Ваистину роди! голубови моји! —
Ваистину, снаго моја!

Па се саже и поче нас љубити и гр-
лити. А ми весели посипамо сламу и
појимо „Рождество“. И ми и деда и
баба и сви, сви појимо, и сваки час у
вајат. Нека што више сламе буде. Не-
ка је прави божић.

Деда дрхнућом руком да посипа по
столу, и дрхнућом гласом поји, поји
неке песме, што ни вертепаши не зна-
ју, — а једва се чује од гласног Мар-
ка Баби се смешка усна и пушта нас
на вољу. Све нам је слободно.

Од једанпут оживе кућа, и претво-
ри се у неко рајско миље.

БОЖИЋ – СИМБОЛ ЖИВОТА И СРЕЋЕ У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Још од давнина у нашем народу постоји легенда о малом Богу који се сваке године рађа. Ова црта веровања није остала само као обичан мит, већ је добила и свој ритуал у обичајима, којима се велича тај моменат и малом Богу, или Божићу, приноси жртва. Тај велики дан је најизразитији дан стварног весеља, и тако је Божић постао симболом живота и среће.

Без претеривања, може се рећи за њега и за красну славу, да су два изразита момента нашег хришћанства. У њима се налази највише изразитих потреба нашег народног духа. Тим поводом народ је и испевао своје најлепше лирске песме. Специјално о Божићу, који се не сматра само као празник већ и као живо биће, баш као и Бадњак, пева песма:

„Божић зове иза воде: „Превезите ме; Не шаљте ми луду ћецу — утопиће ме! Ниnevјесте играчице — надиграће ме! Ни ћевојке пјевачице — натпјеваће ме! Стари бабе огањ пире — опржине ме! Но јунаке у бадњаку, да ме превезу.“

У неколико реди или стиха, испевани су сви обичаји и радости целог народа, свих година старости и пола.

У овај дан се не рађа само дете из Витлејема, већ и нова година, здравље и берићет, цео живот. Божић је феникс живота, па је ради тога и празник весеља. А ко је најпогоднији за весеље? Човек — јунак! Оно од наших народних песника толико наглашавано „васгоњ“ и „јунаштво“ баш овде долази до израза, када избија спонтана црта весеља и милосрђа. Никада не треба заборавити лична интимна осећања, јер тај заборав може скупо стати. Ко не превезе Божић — није превезао живот, па нека се и нада недаћама.

Скоро сви наши писци увидели су важност божићнег расположења у народу. Нема, вероватно, ни једног који се није бар дотакао овог празника живота, а велика већина у приповетци бар и обрадила ове моменте.

Поред пригодних момента, који су ка њих морали оставити неизгладив утисак, добили смо једну лепу литературу, пуну спонтанитета духа и карактера. Главна тема о милосрђу и помоћи невољнима постепено добија своје варијанте, а све у обиму мита о потреби праштања. Почеквши од оних најстаријих по времену, па све до најмлађих, богатство ситуације мами писце и обрада богати идеју.

Веровања и обичаји су ти који пуне тај и онако богат декор широм целог Српства, а потреба праштања и љубави избија као цвет из цбуња шипрага. Овај празник носталгија и успомена одводи све до стварности, па се у сваком појединцу заиста и ствара нешто ново, јер се жели доживљавање нечег новог, лепшег, потпунијег и богатијег од саме стварности.

Није усамљен случај веровања да Божић путује. Своју познату приповетку „Наш Божић“, Бора Станковић ће и почети успоменама из детинства, када су му казивали како Божић долази, ближи се, из места у место, кроз села и градове и у његово родно место, па, када и онамо стигне, све ће обузети једно лудо усхићење дошло услед, за њих, необјашњивих мотива.

Свима је јасно само једно, да је Он дошао, да су успомене ту, сва лепа сећања и жеље, и да је срце пуно весеља које мами сузе. Сижен се мењају, али то није од пресудног значаја. Алтернијзм у сваког појединца долази до

израза као потреба изживљавања кроз друштво и заједницу, долази се до самопрегоревања које је јаче и од самог ритуала, јер је дошло спонтано појединачном личном иницијативом. Ту сугестивност и износе сви: Стеван Сремац у приповетци „Последњи Бадњи дан“, Милутин Ускоковић „Наш Божић“, Иво Ђипико „На сами Бадњак“, Милка Гргурова „На Бадњи дан“, Симо Матавуљ „На Бадњи дан“ и Јанко Веселиновић у „Божићна радост“. Међутим, нешто даље од описа овог непосредног момента, ту психолошку страну структуре самог осећања, једва да је који од њих подвукao. Истина, Стеван Сремац са својим саставом из колекције „Из књига староставних“ о последњим часовима старе српске државе и седог деспота Ђурђа Бранковића, а Матавуљ једном епизодом из живота последњег црногорског владара, врло су блиски овом.

Величина момента, с обзиром на њихову високу друштвену фигуру и вредност кроз историју, употребљава је оно што не достаје у самој обради. Овај етички домет достигли су наши књижевници само у три приповетке, које

зи преко воде — амбиза, а јуначка песма из поштенih груди прати га до новог Божића.

Марко Цар ће у приповетци „На Бадњи дан“ поћи још даље у овим описима од оних напред наведених, па ће то „чојство“ и „јунаштво“ пренети чак и изван религије у вези са овим празником, у поље простих свакидашњих вредности, и ту га овековечити. У питању је однос хришћанина и нехришћанина, где се овај други показује достојнији великог празника рођења Божијег сина, јер је имао вишег поштовања и милосрђа; а треба знати да су то дарови Бога, па те, који њих имају, Бог воли и води по свету да не залатују.

Међутим, по објективном схватању, синтезу овог осећања и мисли о Божићу најбоље је изнео бесмртни Петар Петровић-Његош у стиховима који надашају све приповедачке радове, кроз речи осамдесетогодишњег игумана Стевана из „Горског вијенца“:

„Нема дана без очњега вида,
Нити праве славе без Божића!
Славио сам Божић у Витлејем.“

ЉУБА ИВАНОВИЋ: КЛИСУРА

су битно различите: Драгутин Ј. Илић у „Божићној легенди“, Илија Вукићевић у „Рождество твоје“ и Бранimir Ћосић у приповетци „Сусрет“. Природно је, да је немогуће извучи дефиницију овог осећања, али је од интереса што нам сам писац у обради своје материје подвлачи, а то је, зашто се јавља та потреба сажаљења и љубави према ближњем.

Цео српски народ је у правом смислу једна велика породична заједница. Али има још нешто веће од овог реалног српског скупа, опет српско, а то је оно прошло и будуће српско, један глас предака — глас потомака, који зове, храбри и мами, али и нарећује. Тај глас звони као бесмртна мелодија и њу певају срца свих честитих чланова ове вечне заједнице, без обзира на порекло и положај.

Није потребно да човек буде пејсник па да разуме ове ритмове; довољно је да буде поштен и да има у себи човекољубља и правдољубља. Из овога се рађа самопожртвовање, па и остale врline на којима почива и треба у будуће да почива наша заједница. Божић је красна слава целог света. На тај се дан заборављају све увреде, сва мучења и сплетке, људи се мире и долази

Славио га у Атонску Гору,
Славио га у светој Кијеву;
Ал' ова је слава одвојила
Са простотом и са веселошћу:
Ватра плама боље него игда,
Прострата је слама испред огња,
Прекршћени на огњу бадњака,
Пушке пучу, врте се пецива.
Гусле гуде, а кола певају,
По три паса врте се у коло,
Све би река једногодишњаци.—
Све радошћу дивним нарањењом;
А што ми се највише допада,
Што свачему треба наздравити!“

Та интимност рођене заједнице, усхићење детињским осећањима, обред који је некада доживљен, па се прижељкује у нади на враћање срећних дана прошlosti, све то ствара расположење и узноси душу. А српска душа је неизмерна, по себи већ једно божанство.

Доста наших приповедача нису ни имали ништа друго пред очима, до ово субјективно доживљавање. Приме-ра ради наводи се још обрада Светозара Ђоровића кроз приповетку „На бијелом хљебу“, Ивана Иванића „Бадње вече на мртвој стражи“, Јована Максимовића „Бадње вече у ћачкој собици“, Јована Протића „Божић“, Милана Булисављевића „Христос се роди“ и др. Кроз те мале слике, скоро меда-

њоне који се носе као украси о врату, види се наш примитиван, али то пао, сељачки дом, пространа одаја у којој су се сакупили сви укућани, једна интимна сцена која греје груди и својом топлином изазива гануће.

Овај празник заједнице још више подвлачи усамљеност јединке, па се тај мотив обилно и искоришћује. И ти усамљеници доживљавају срећу у тужним заједницама, које преко празника постају њихове, пошто је већ сама свест страшна да је тешко ономе који је тог дана усамљен (Ј. Максимовић, Б. Станковић, И. Иванић).

Божић!... Да, Божић... Празник љубави и праштања. Талас среће бије из свачих груди, па био у питању симромах или богаташ. Дошао је син Божији да нам откупи грехове својом жртвом. Реалност је споредна. Претстава снова је све. Искре које бију из разбуктале церовине, слама која шушићи под ногама, песма и мир — мир до безумља, утапање у своје сопствено биће. Ни један други дан није у стању ово донети, ни један момент све ово сакупити у себи заједно. Тада се и старци осете децом, живот их носи као пену на својим врхунцима, јер живи потсвесна идеја да је дошао маји Бог, син човеков, искупитељ грехова, онај који прашта грехе, и да ћемо тога дана сви бити једнаки и безгрешни.

Код нас Срба овај празник има још једно посебно обележје, које су сви приповедачи нагласили — а то је обележје мушки. Обнова и стварање, то је одлика мушкарца. Без мистерија, угађања мртвима и мрачним силама из загробног живота, мушкарца ступа прво пут сунца, ведро и са песом на уснама. Србин ради тога нерадо и иде на гробља; то је остављено жени. Он живи активно, бори се, воли и прашта, поштује успомене предака, али се не буза сећајући се њих, јер је природа усадила у њега те одлике.

Па пошто је Божић празник весеља и обнове, љубави и мушки, то га ми Срби тако интензивно и празнујемо. Он је празник динамике. У неким крајевима трећег дана празника прате Божић на коњима, или како се каже „јуре Божић“, да се не би уседио и остао. Нека само иде даље па и другима однесе мало среће и радости. Бора Станковић ће нарочито нагласити ову одлику Божића као мушки празника у већ наведеној приповетци; празник се честита домаћину, јер он води кућу и претставља је, па коначно Божић њему непосредно и долази.

Стварања наших књижевника у циклусу о Божићу, па и самог народа, најпозитивније је од свега што смо изградили за стотине и стотине година наше националне културе. У човека је највећа врлина — опроштај. А Српски народ је скоро увек доказао да уме праштати, да воли, јер је у себи носио топлу душу великих предака. Он ту душу не може изгубити, јер је то његова одлика и његова битност.

Успомене о Божићу су најмилије и најдубље. Сваки човек, па био он макакав, у својој души носи један усплахијени траг божићнег весеља. Према тим моментима се увек иде, јер се жели њихова обнова и топлина. У тим тренутцима се жели сам живот и његова снага, као израз расположења или одјек природи која се рађа:

„Христос се роди!“
„Во истину се роди!“

В. М. А.

ПРВА СРБИЈАНКА-КЊИЖЕВНИЦА И ДОАЈЕН ЖИВИХ СРПСКИХ КЊИЖЕВНИКА

Улена Димитријевић

ЈЕДНЕ године, једнога дана, једна Српкиња у среду Ђенове раздражана је кликнула:

„Хоћу, сем, верујем,
Девиза душе је моје исписана у спрому,
Како на мацу неког старинског вitezаза.
И ја: хтела сам, смела сам, веровала сам,

И грем...“

Падала је крупна и звучна киша, на маглен звучански крај све је сећало, кад поћоцмо да обиђемо ону, која је својим очима, својим корацима, својим грудима видела, прошла, удисала седам мора и три океана, безброј острва и све континенте, о којима су неки модерни песници само у машти сневали, само у лири разгоревали.

Закуцали смо.

Не на обична врата, већ на читав вид тамне храстовине, коме је само алка недостајала па да се још на прву осете драж и дах, како се то песнички каже, вишег него источњачких тајanstva.

Опет смо закуцали.

Пролазе тренутци, па за њима други, трећи и баш кад су се време и простор почели да сливају у онај товни трепет преиспољеног чекања, отворише се мал те не иконостасна врата, сребрни грумен појави се неки, сребрни глас јекну:

— Желите?...

— Српски новинари, госпођо, желе да вас поздраве, да вам честитaju наступајуће празнике, да вас виде, да вас чују и да српским женама, ако је могуће, испоруче сребрно искуство прве Србијанке — књижевнице и доајена живих српских књижевника.

— Хвала, хвала! Али, тренутно сам болесна, рука ми је сломљена. Ту, ту! Ах, ту ме нешто огромно тиши...

Ту нема речи, нема разговора.

На ипак, мати србијанских књижевница, нако усамљена, повучена, болесна, није сломљена, није клонула, јер драм по драм њене духовне снаге, и поред толиких година, још једро и штедро звони, још потстиче и крепи, вита је то стара лоза, те пажња и поштовање чине довољним и само тренутно вићење.

Улена Тројанска, Улена Константина мајка, Улена Милутинова мајка, Улена Балшићка, Лазарева кћи, код нас Срба створиле су читав један манијак култ према том женском имену.

Прва Србијанка, модерна књижевница, а сада и доајен српских књижевника, усудским ваљда хтењем, такође се, ето, зове Улена.

А нема збора нема поговора да је госпођа Улена Димитријевић лепо, врпско књижевно име.

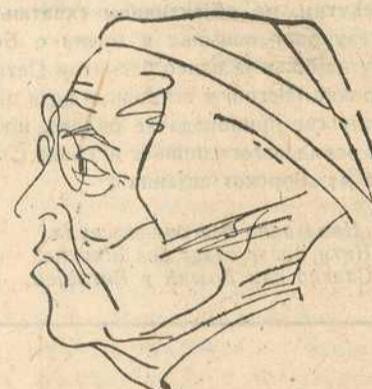
Обимно, занимљиво, мудро име, близстави према и најиздашнијем мушком стваралаштву.

Песник, приповедач, романсијер, фолклорист, пејсажист, репортер, Улена Димитријевић прокрастарила је све континенте, разговарала и са белним и са жутим и са црним и са првешокожим женама и људима, да у својој шездесетој години, а давно је и то већ било, ведро, смело и зналачки учини пут око света, српско име свуда иронесе, Србија нова књижевна, нова уметничка обогаћења донесе.

Стара је то вита лоза.

Отуда су јој очи још увек запетасте, отуда душа још увек млада, зраки у власима, отуда још увек свежина, силина српског женског интелиектуализма: друидски нешто из ње бије: довољно је само и тренутно вићење.

И најавно, није јој узалуд Јован Дучић, још као уређивач ЗОРЕ, тражећи прилоге, писао: „Пошљите нам нешто из вашег златног пера“. Није узалуд Богдан Поповић за њену причу Сафи-Ханума, објављену у СР. КЊ.

ЈЕЛЕНА ДИМИТРИЈЕВИЋ
(Крохи: С. Богојевић)

ГЛАСНИКУ, рекао: „То је адићар у нашој књижевности“. Није узалуд њена писма из Ниша, која је скромно слала својој пријатељици Лујзи Јакшић, Скерлић такорећи отео и одмах штампао у СР. КЊ. ГЛАСНИКУ.

Јер тај обима, живописан, мудар рад Улена Димитријевић има своју уметничку, песничку вредност, која се као галеб лепрша над валима једног шумног и корисног живота.

Кад савремена даровита жена пише о природи, пише о људима, она их не само рећа и опишује, она их као лавица брани, као лавица напада. Неко је, истина, рекао да стваралачки геније жене, за разлику од стваралачког генија мушкарца, не иде од познатог ка непознатом, већ да, нагонском високоношћу, оно што је апстрактно одмерено своди на оно што је реално, животно.

Улена Димитријевић у свом књижевном раду увек се једро залагала да створи не само пријатне, већ и правичне облике културног живота: она је увек мислила социолошки, а увек писала естетолошки. Отуда је она једна од првих поборница женских културних права, али и женских културних дужности.

Писма из Ниша, Солуна, Индије-Америке, Кине, Јапана, Египта итд., којико су импресивно живописна, толико су марљиви прилози о напорима просвећених жена да добре традиције доведу у склад са потребама еманципације.

И не само то.

Песник Јован Илић, певајући о источњачким мотивима, исте је идеализовао до такозваних „слатких турцизма“, и у неку руку дао лирску емфазу егзотике. Путописац др. Милан Јовановић, са својим Тамо амо по Истоку, опишујући мора и океане, у неку руку је дао фолклорни крохи егзотике.

Улена Димитријевић, тај неоспорни професор таласократије, и својим стихом и својом прозом дала је месијани-

зам егзотике. И није чудо што певајући оду Океану на једном месту, виспрема као вита лоза, такорећи аутобиографски каже:

„Твоја јарост,
Не зна за старост.“

Има једна стара прича у којој се каже како се неки Холандез Луталица, уклет и проклет, никде и никад није могао да склони, да скраси на једном месту.

Па су се онда временена мењала, па је та романтична прича малаксала, да на њено место дође општа френезија за покрет, за променама, за сталну смену географских утисака. Холандеза Луталицу заменио је спортиста, туриста.

Улена Димитријевић нешто је треће: она је путовања схватила филозофски, мисионерски, свет као отворену књигу живота, у којој стваралачко преглаштво бије и на обалама индустријализиране Мисисипе и на обалама мистичног Ганга и на обалама стојичке Жуте Реке и на обалама малог Светог Јордана. Из њених путописа бије животна мудрост, животна ведрина, бије полемика, бије критика, али никако песимизам, већ нада све, као албатрос крила шире, епопејски замах прекаљеног феминизма. Стара је то вита лоза.

Улена Димитријевић у најлепшем смислу својим друидским опажајима наставља традицију путописних епопеја разглјеног Љубомира Ненадовића.

Међу творце српске културне репортаже, Улена Димитријевић заузима једно од првих места.

Енциклопедиски власпитана, зналац више страних језика, честа дружбеница многих светских величина, госпа у чији дом навраћа и навраћају је све што је код нас од вредности, сарадница најугледнијих часописа, Улена Димитријевић је, да поменемо само главнија, објавила ова дела: Песме (1894), Писма из Ниша (1897), Ђул-Марикина приказња (1901), Писма из Индије, Писма из Солуна, Нове (роман), Седам мора и три океана (путописи), Нови свет итд.

Необјављена, у рукопису, налазе се још и дела: Мелломена (аутобиографски роман), Под небом вечно плавим (записи о Грчкој), Сунце сунцу (песме), затим низ приповедака, бележака итд.

Обиљан, живописан, мудар живот, обиљан, живописан, мудар рад: даровита у младости, даровита у старости, Улена Димитријевић претставља оазу у нашој књижевности. Као поглед јабуку, лако и крепко обишла је свет, видела и црно и бело, али је Српкиња остала свагда и зацело.

Крупна и звучна киша, на маглен звучански крај сећа и ово време и овај град, а тамо иза тешких храстових врата, усамљена и болна, сва сребрна и врчна, крепко и штедро ћута она, која би с правом за себе могла да каже:

„Ја сам иенцирна као света Ганга“...

НАЈЛЕПША СРПКИЊА СРЕДЊЕВЕКА

Свака раса има свој тип лепоте, па према томе и ми Срби и мамо свој, српски тип лепоте.

Кад је реч о нашој лепоти, било би неукусно да ми сами о њој говоримо. Најбоље је да чујемо шта неутрални странци о томе кажу.

По историским изворима и сведочењима, најлепша Српкиња у средњем веку била је Мара, кћи деспота Ђурђа Бранковића, потоња турска царица.

Мара Бранковићева, каже наш познати историчар Чедомиљ Милатовић, била је лепа и пуна духа. О лепоти њезиној пре свега налазе се спомени у предањима и песмама народним:

„Од како је свијет посталуо,
Љеши цвијет није процватио,
Ко што веле и говоре људи
У бијелу Смедереву граду
Мила ћерка Ђурђеве Јерине
По имену кићена Марица.
Кажу људи да је љеши нема
У свих седам влашских краљевина
И свој бутун турској царевини.“

О великој лепоти Маре Бранковићеве сведоче и савремени историји.

У XVII в. француски историјограф Дивердије, по изворима који су њему на руци били, каже не само да је „лепотом кћери деспота српског надмашавала лепоту свију Гркиња, него да је цар турски толиким жаром жудео да је добије за жену“, да је на деспота завојиштио просто у цељи, да га принуди да му кћер своју даде. Кантемир у својој историји, коју је поглавито по турским изворима израдио, пише: „Мурат се у години 827 (од Хеџире) ожени ћерком Лаз-оглијевом, с којом је већ пре тога био обручен, принцезом која је све жене свога времена лепотом својом надмашавала и која је била права српска Јелена.“

О душевним врлинама Маре Бранковићеве сјајно сведочанство издаје Лукари:

„Царица Мара била је врло поштеног карактера и уживала је највеће поштовање како по хришћанским тако и по муслиманским државама. Њојзи су доходили људи из свију крајева свете не само да јој поштовање своје изразе, него и ради послова: јер сваки је био уверен (а нарочито наша република дубровачка којој је она била врло велики пријатељ) да је она, мудрошћу својом и великим својим уливом на Порти, била у стању да претегне многе друге утицаје. Умирла је без деце, али обасута словом.“

Као што се из ових објективних сведочења странаца види, царица Мара била је узор жене српске лепоте у пуном смислу те речи.

своју неочекану етничку индивидуалност, све оно што га чини Србином: и крв, и језик, и обичаје и традиције и свест о себи.

Раније се ишло утвреним стазама, постојао је изван домаћински ред, свак се њега без поговора држава, а древни обичаји били су исто што и неписани закон који су нам прајеви оставили у аманет. Сад смо на прекретници. Заборављамо прајевско и очинско, а на нов ред још се нисмо привикили, нови обичаји нису нам срцу прирасли.

Ето, на пример, Божић. Још је и данас благи дан највеће народне славе и весеља и у нашим динарским планинским насељима и у срцу Шумадије и у источној Србији, али се много тога занемарује и заборавља не само по градовима и варошицама већ и по селима.

Док се, на пр., по падинама Жељина, Столова, Копаоника и Голије, свуда тамо иза Краљева, и десно и лево од Ибра, Божић слави онако како је од старине остало, у долини Мораве, (мислим на Западну Мораву), где је народ прометнији, материјално обезбеђенији и ближи нашој паланачкој цивилизацији, многи су божићни обичаји већ давно заборављени. У ваздушној линији од Савова или Гокчанице, где се обичаји одржавају, и Врбе и Адрана (срез Жички и Студенички) где се постепено губе, једва ако има 20 или 25 километара.

Али су Савово и Гокчаница беспутна села разбијеног планинског типа, а кроз Врбу и Адране пролази воз и на дomet су Краљеву. Нема сумње да унеколико утичу на ову појаву измене начин живота и већа писменост. Тако у Жичи, одмах до Краљева, један од најугледнијих домаћина у целом округу прекинује већ пре неких 35 година скоро са свима божићним обичајима. У његовој кући чесница се не меси, не уводи се во положајник, па чак се ни бадњак не доноси. Домаћин запали свећу, укућани се помоле Богу, на Бадњи дан вечерају а на Божић ручају боље него у обичне дане — и то је све.

Али овај домаћин није увео у свој дом туђе или варошке обичаје. Прекинује јер не верује у све оне „варачбине“. И нарочито стога што се на Божић и домаћин и укућани уморе као никад у години: сад трчи по бадњак, сад иди код стоке и код пчела, сад унеси бадњаке, сад посипај сламу, сад пази да сви укућани одједном скину обућу, сад примај положајника, и све тако редом до дубоко у ноћ и на Бадњи дан и на Божић. Човек не може да стигне што треба ни како треба — и кад би хтео. А нарочито ако је кућа икакосна. Тако код овог домаћина.

Народ је заборавио обичаје својих отаца. Село се варложило, изметнуло. Те није чудо што су варошани скоро сасвим заборавили стара добра обичаје и народни. И сада се слави слава, светкује се Божић, али све некако друкчије и без воље, без она радости, без љубави и разумевања. Божић — на пример — називају Божић-батом, као да је то некакво мало дете, а оно и не знају да Божић иде улицом и да лупа на свачија врата, да носећи гуку злата бахом бата на врате сваког домаћина, те неком носи здравље и весеље, неком пару и свакојаког блага.

Али, ето, док Божић низ улицу бата, наши варошани су од глагола батати направили именницу. Тако су исто покварили многе обичаје. Уместо бадњака увели су јелку, или у кућу уносе читава стабла или гране са сухим лишћем. Јер више нема огњишта да би могли на њу да положе бадњаке. А што је најгоре ни на први дан Божића нису сви укућани на окупу код својих домаћина, већ се разилазе на честитања и по забавама. А не знају да је Божић слично слави породични празник.

* * *

Као народ што каже, већ је Божић закорачио једном ногом, ту је, иза бруда. Како ћемо да га дочекамо? Којих се обичаја сваки Србин мора држати, па био сељак или варошанин?

Пре свега Божић је породични празник. Од уношења бадњака на Бадње вече па до другог дана Божића свак је код своје куће да са својима дочека свето Христово Рождество. Иде се у цркву, на Божић изјутра, и успут, ако се сретну комшије и пријатељи, јавља им се са Христос се роди! Али на честитање иде се тек другог дана. Према прастаром веровању нашега народа Божић је у ствари почетак нове сунчане године и као што се по јутру дан познаје тако се и година познаје по Божићу.

Ако укућани буду у љубави и слози провели овај благи дан, сви на окупу провешће целу годину све до другог Божића. Стога на Божић треба свак да се ми-

ЧУВАЈМО БОЖИЋНЕ НАРОДНЕ ОБИЧАЈЕ

ри, да приђе и свакоје изједначи магијатељу и да му назове мир Божић. Укућани се на Бадње вече, после полагања бадњака на ватру, љубе преко бадњака, све двоје и двоје, на први дан Божића, пре ручка, љубе се и говоре мир Божић! Христос се роди!

Сваки домаћин дужан је да спреми потребно како би са укућанима што боље дочекао празник. Свака кућа треба да има печеницу, тако звани божићњар. А познато је да се прасе не гоји уочи Божића... Никад као на Божић, каже се у нашем народу. Не само што се за Божић спрема и јестива и пића као и за славу, свака у изобиљу, већ и све друго треба да је спремно до доношења бадњака. На Божић се не врше свакодневни кућни послови: не цепају се дрва, не чисти се кућа, не перу се судови, хлеб се не меси. Једино што се вода доноси (за пиће и умивање) што раније изјутра, свакако још пре сунца.

Ниједна српска кућа не сме да је без бадњака. Ми га, београђени, обично купујемо од сељака, тј. дајемо неколико динара за ону хрестову граничницу са сухим лишћем. Али то је само за нужду бадњак. Домаћин треба сам да иде по бадњак, односно други неко од мушкиња, али из сваке куће треба да иде по бадњак. И то треба бадњак сећи, тј. стабло (храстово, церово, глого, буково) секиром оборити. Сече се у рукавицима, сам с једне стране, тако да дрво падне према сунцу тј. ка јужној страни.

Онај који га уноси стани на врате и каже: »Добро вече и честито вам Бадње вече! Сва чељад стоји до врате и у глас одговара: »Бог ти помогао!« Домаћина, или друга нека жена која се ту деси, посипа га житом и одговара: »Добро дошао, дошао са здрављем и берикетом, животом и слогом!« Жито се посипа из сите у коме је чесница, да би била сита година. Посипа се само десном руком и то са лева на десно, као што се жито сеје, као што се сунце по небу креће.

Ако је домаћин уз бадњак сећао и донео и бадњачицу, тј. мало мање дрво од бадњака, и неколико грана, т. зв. бадњакове гране, чим положи бадњак на огњиште, на већ наложену ватру, поново излази уз поздрав: »Ајд, збогом оставите!« Укућани га испрате са »Срећан пут!« Бадњачица се уноси исто онако као и бадњак.

На бадњак се ставља мало меда, соли, кајмака или масти и мало хлеба. Сва чељад из куће стани у два реда, с десне и с леве стране бадњака, па се двоје и двоје љубе преко бадњака кушајући мало оног хлеба,

И тако изређају сву срећу куће и стоке, како ко уме. Најпре домаћин лизне мало меда и кајмака, за њим домаћица, па се онда љубе преко бадњака. За њима остала чељад, све двоје и двоје. Љуби се зато да се чељад узајамно пази, воли и поштује преко целе те године.

Бадњак и бадњачица треба стију и да прегори. Бадњачица прегори прва јер је тања. Али се то не огласи. Чим бадњак прегори, па макар било и два са-

те пре сунућа, узме се пушка, изиђе испред куће и пуца. Народ верује да се оног часа Христос роди.

Бадњак и бадњачица полажу се (они се не стављају већ се полажу!) одмах на ватру, бадњак с десне стране бадњачице, а између њих су она друга мања дрва.

После уношења бадњака домаћин донесе нарамак сламе која се простре свуда по кући (чупкају је деца и имјују кад домаћин трипут обилази огњиште) а највише на оном месту где ће да се једе. Домаћица у ситу донесе орах и изручи их пред укућане. Свак хита да их што више заграби. Домаћин у ћошкове баца по један орах (покојним прецима за храну) који треба ту и да остану.

Пре него што се седне да се вечера домаћин пали свећу (свећа се пали само на славу и на Божић и Нову годину), коју углажи у жито, тамјаном окади свећу, бадњак, укућане, совру и сву кућу, те се моли како уме а најчешће овако: »Помози Боже и сутрашњи дан да сретно дочекамо Христово Рождество!«

Кад се седне да се вечера домаћин устане са чашом у руци и напије овако: »Сретно Бадње вече! Сутрашњи дан свето Христово Рождество да освane на здравље и на обрадованje!«

Бадње вече не сме да је »без законак« или како се још друкчије назива. То је колач, односно то су колачи који претстављају кућу, њиву, стоку, укућане и домаћине (домаћинову руку која све држи и веже и која је о свему води рачуна).

Свакој кући треба да дође положеник, по споразуму или намерник, да честитаје домаћину и укућанима. Долази рано изјутра. Домаћица га посипа житом из сите, а он родном граном чарка ватру и говори даровнице: »Колико јаровница толико мушких глава и женских глава, оваца и новаца, крмака и трмака, коња и волова, рода и берићета. Да Бог наспори да има свега и свачега!« Затим удари граном по пепелишту и каже: »А овобијко душмана!« Удара по пепелу јер у пепелу нема варница. Тако онда му домаћин прилази и љуби се са њим.

Чесница (лепо украсени колач) неко ломи на Божић и неко на Нову годину, тј. на Мали Божић или Ваљајевдан, како се још назива, јер је Нова година исто што и Божић. У чесницу се ставља нека бела парва, а могу и друга обележја да се у њу умесе. Свако од укућана добије своје парче, једно се намењује кући а једно путнику намернику. Ако је домаћин трговац или има другу неку радњу, једно се парче намењује радњи. Биће те године срећан онај у чијем се комаду нађе онај новац.

Ми смо овде изређали најважније обичаје, само оно што је основно, што никако не сме да се изобичаји. Свака српска кућа требало би да их одржава, да про-виде Божић како нам је од старине остало — уколико је то могуће.

Јер нема спора да народ који постепено губи своје обичаје и традиције губи и своју народност. Исто онако како кад би престао да говори језиком својих отаца. Од пре неких стотинадесет година ухватили смо се и ми у коло цивилизованих народа, и ми се користимо тековинама цивилизације. Али то вальда не значи да треба да заборавимо сва оно што су нам дедови и прајеви оставили у аманет. Обичаји се могу унеколико изменити, прилагодити новим условима живота. Ако све те радње, које су остале од старине, будемо и даље вршили, са вером и љубављу наших дедова, и са већим разумевањем, биће нам живот пунији, срећнији.

Бранimir Mavet

БОРА СТЕВАНОВИЋ: СЕОСКЕ КУЋЕ

„ИМАМ ЈЕДНУ ВЕРУ: СРБИЈУ, ЈЕДНУ ЉУБАВ: СРБИЈУ, ЈЕДНУ НАДУ: СРБИЈУ“

Слободан Исаковић

писац награђене драме „Марија Палеологова“

Слободан М. Исаковић је откриће СРПСКОГ НАРОДА. Када се пре пола године, појавио на конкурсу нашег листа за песму са својом песмом ПИТАШ МЕ КО САМ, коју ћемо донети накнадно, видело се да се ради о једном таленту. Ово мишљење оцењивачког одбора он је сада потврдио драмом МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА, која је на конкурсу нашег листа за драму, награђена наградом од 5.000.— динара.

Срели смо га ових дана у срцу Јанкове Мачве, у Богатићу, где је сада адвокатски приватник. То је висок, витак, млад човек, на чијим бледим образима је класична бољка наших људи од пера већ утишнула свој жиг, но чије крупне прне очи, очи наших сељака, сијају чудним пламом. Стисак његове коштуњаве руке је снажан:

— Желите да Вам нешто кажем о себи? Млади људи обично о себи много говоре, иако би имали мало да кажу. Ипак, задовољићу Вашу радознатост, поготову што сам и сам, својевремено, био репортер. Дакле, родио сам се у овој мојој Мачви, у селу Дреновицу, 3 марта 1914. године, где ми је отац био народни учитељ.

По завршеној гимназији у Шапцу студио сам на Правни факултет Универзитета у Београду и по завршетку студија ступио сам 1937. године у војно-судску струку. Рат ме је затекао као судског поручника и војног истражника једног пешадиског пук, на којој сам дужности остао све до слома Југославије.

По завођењу у Србију, у децембру месецу 1941. године, позван сам на службу у Српску државну стражу, где сам остао све до октобра 1943. године, када сам морао службу да напустим због болести, која је, благодарећи ратним напорима, озбиљно захватила моја плућа. Вратио сам се у родни крај да потражим лека својој бољци.

Пером сам почeo рано да се занимам, али ико оставимо на страну ћачке и студентске редове објављене у МЛАДОСТИ (Загреб), КЊИЖЕВНОМ СЕВЕРУ (Суботица), ШАБАЧКОМ ГЛАСНИКУ и ПОДРИНСКИМ НОВИНАМА, ниједан већи и озбиљнији рад није ми угледао света.

Књижевни конкурси СРПСКОГ НАРОДА не само да су ме потстакли на интензивнији рад, но су ми и амбицију пробудили. На конкурс за песму предао сам песму ПИТАШ МЕ КО САМ, но нисам клонуо духом када је награда изостала, па сам за драмски конкурс написао драму МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА.

Сада, када сам од њеног стварања удаљен временским размаком од пола године, жао ми је што сам, журећи да је предам о другоме року, пропустио да је потчиним личном критицизму, што бих, свакако, учинио да сам знао да ће се рок за предају радова касније продужавати.

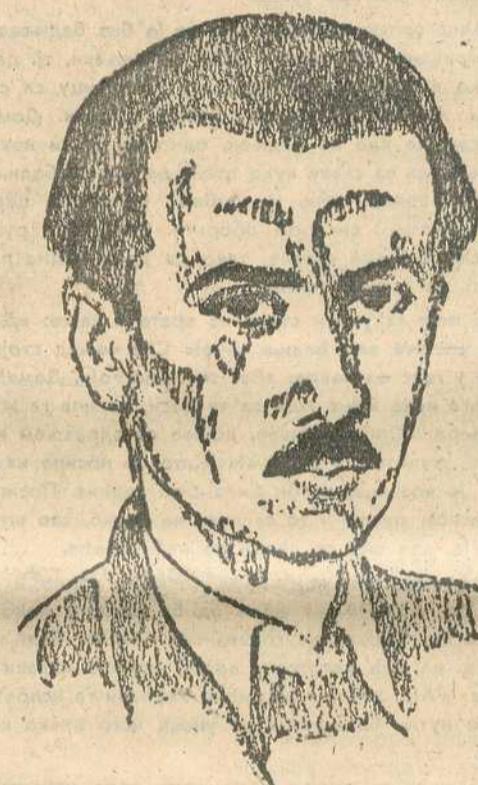
— Изузев десетак песама, моје књижевно стварање је у прози. У својој фијоци имам роман: КРОНИКУ О ЦАРУ, КНЕЗУ И ДЕСПОТИМА, како и оси назив поменути историјски роман. Он је подељен на три дела. Главна личност првог дела: КРОНИКЕ О ЦАРУ, која обухвата временски период од Душанове смрти до Маричке битке, је Вукашин Мрњавчевић, у делу ослобођен одијума неверника и приказан као носилац српске мисли, на супрот византиско-балканској мисли цара Душана. Други део: КРОНИКЕ О КНЕЗУ обухвата временски период од Маричке битке до Косова. Главна личност овога дела је Милош Обилић, по роману ванбрачни син цара Душана и сестре византиског војсковође Сиргијана.

Трећи део: КРОНИКЕ О ДЕСПОТИМА подељен је на два дела: први, који обухвата период од Косова до пада Сталаћа и херојске смрти његовога бранионаца војводе Пријезде, који је, по роману, Милошев син и, други, који опије догађаје од пада Сталаћа (1413. године) до пада Деспотовине, а чија је главна личност Пријездин брат, монах Стефан.

Други, такође завршен, мој роман носи назив СУТРА ЂЕ ВАЉА БИТИ БОЉЕ. Он обраћајуће материјал до сада код нас, због ових или оних разлога, необраћаван: касарну. Пратећи једног младог потпоручника од производства 1939. године до априлског слома, роман приказује унутрашњи живот касарне и официрског стаја, потпуно верно, без патриотских тирада.

Треће дело је дечји роман: МИШ, ИВАН И ГАРОВ, који описује радости и патње двојице дечака и њихова пса. Четврто дело је сатирички роман ШАЛАЈГРАД, који претставља сатиру на наше предратне политичке прилике. Бивша Југославија схваћена је као једна паланка, у којој су све неморалности моралне, у којој све иде од данас до сутра, „шалај“. У роману НИКОЛА ТАПАВИЦА, КРАЈ ПЕТРОЛЕЈСКИХ ЛАМПИ, ЖЕНИ СЕ, потсмењују сам се нашој чаршији. То су, изузев десетак приповедака, углавном сва моја дела, која се, за сада, одмарaju у фијоци мага писаћег стола.

— Иако сам правник и војник, историја људа нараода ме је увек привлачила, у њој сам налазио окрепљења и утеше и заиста су за осуду наши људи од пера који су се инспирисали Фицијем, Борнеом и чиме све још не, док им

СЛОБОДАН ИСАКОВИЋ
(Цртеж: Н. Ђешевић)

Је на домаку руке лежало искрпљо благо народне историје.

Из те љубави поникла је и драма МАРИЈА ПАЛЕОЛОГОВА. Њом сам хтео, поред приказивања живота на двору Стефана Дечанског, да укажем на још једну прекретницу наше историје, сличну овој сада, у којој је младост, својим смислом о будућности и мисији државе, победила туђинска сплетка.

Поред тога, жеља ми је била и да разбијем — од стране наших средњевековних кроничара првено исувише настројених — проширену фамилију да је Душан задавио свога оца.

— Интересују Вас моји погледи на литературу? Признајем, они су мало конзервативни, бар у односу на даљње нараштаје. Моје књижевне симпатије су: Ракић, Бојић, Филиповић и Луковић од покојних лиричара, а др. Света Стефановић од живих. Од младих: Милорад Панић-Суреп. Као недостикни врх, већ у бесмртницама, је Јован Дучић. Када на ту величину погледам, изгубим храброст да узмем перо у руку. Од прозних књижевних стваралаца моје симпатије су, међу покојницима: Сремац и Душан Радић, а међу живима г. Илић-Јејо.

— Да вам говорим о својим погледима на појединачна књижевна питања било би сувише не скромно. Јер шта могу о томе рећи ја, последњи работник у тој Божијој књизи? Могу рећи само толико да сматрам исправан националан став нужним поступатом сваког рада, па и књижевног. Ја имам једну Веру: Србију, једну Љубав: Србију и једну Наду: Србију. Њени дани иду, осећам то. Доћи ће нам Млада Србија, лепа као ново сунце, чиста као суза ученика, јака као крв жртвеника, који су за њу гинули и гину.

Слободан Исаковић је завршио. Пружио нам је руку и чврсто стегао нашу. Раствали смо се. Отешао је ведар, остављајући да нам у ушима звоне његове речи, пуне вере:

— Доћи ће нам Млада Србија!

Пролог

Љубавни моји,вечерас ћете чути једну причу из давнина. Лета Господњег 1330. свим српским земљама владаше слепи Стефан краљ, III. Ђемањић, наречен Дечански.

У његовом тешком и богоугодном владању помагаше му његов син из првога брака Стефан, наречен Душан, кога отац врло љубљавше и коме на владање повери земљу звану Зету, нарекавши га тако Зетским краљем.

Но ова велика љубав оца према сину и његовој велико поштовање према оцу пробуди заиста код Дечанског друге жене Марије Палеологове, која — заједно са ромејским свештенством и властелом — дође из далеких византиских земља за српску краљицу и која овоме благочестивом и христољубивом краљу Дечанском роди сина Симеона, названог Синишу.

И вођен Сатанином руком кроз лажне речи своје жене и краљице Марије, благоверни слепи краљ Дечански омрзну свога сина Душана и чак на њега посла и војску и хоћаше га тако од престола одлучити и себи за наследника узећи Маријиног сина Симеона. Али Божјом промишљу опет се утврди мир између оца и сина, који дође у двор свога оца у Породимљу на подворчење и помирење.

Тада Марија, вођена Сатаном, покуша да љубављу заслепи Душановог првог војводу Вукашину не би ли овај издао свога младог краља Душана...

ПРВИ ЧИН

Појава прва

ВУКАШИН

(Журни кораком долази кроз врт. Преко ограде терасе види се његов каплак како журно промиче. Пење се степеницама. Изишао је на терасу. Бацио је два хитра погледа напред и око, видећи да је тераса пуста, онда је журним покретом руке скинуо каплак и рукавом отро знојно чело. Глас, засенчи разочарањем због не доласка очекиване, да би се, на крају, при свакој новој мисли на њу, претворио у један крик страсти).

Нема је! Њена верна Клеопатра рече ми овде да ће да ме чека.
О, кад би зпала како пламти ватра.
У грудма којим, као луча нека и место срца ту пали и жеже!
Откад је спазих уз старога Краља с очију снови у суноврат беже,
а сунце ми се више не помаља.
Зашто сам дошо овде са Душаном?
Зашто не остало сред Зетских кршева?
Сад не бих ио ни називан даном
и не бих чуо како крв ми пева
ја знам да страст је ова богохуља,
да роб твој жели топла недра твоја
и стас и очи и уста ти чулна.
Опрости, ово јаче је од мене,
ово што пева у мојим жилама,
ово што страшћу пели моје зене
и што ме кида, сажиже и слама.
да ј' љубав то је? Можда и страст врела?
На сунцу дрхтим к' на зимској студи.
Ној се не тиче мог уморног чела.
Зора ме никад иза сна не буди.
Увек сам с тобом. Лига твоја увек јосе
облачи, воде име ти шуморе,
а ној се кити прахом твоје косе.
шапатом твојим шапући ми горе.

ПОЈАВА ДВАДЕСЕТ ПРВА

МАРИЈА

(Извештачено у њеном гласу све више не стаје и он ће се на крају прелити искреном, поплом љубављу).

...Не, то не тражим. Ја нећу признања.
Све радим зато што се теби дивим.
Именом твојим живот ми одзывања,
за тебе само и кроз тебе живим.
Јер, ти си одблес мојих плавих снова,
јер ти си жеља срцем љуљушкана,
јер ти си море и обала нова,
јер ти си песма још неиспевана.
Имадох доста ирких, тужних дана.
Хтела бих радост близаву и зрачу.
Имадох доста суза, доста рана.
Имадох доста чамотиљу ирачу.
Радости хоћу! Хоћу радост пира
љубавног. Мрзим дане мирне.
Имадох доста дана манастира,
доста је тамњана, сувише измирије.
Живота хоћу! Он кличе у мени!
Зар да се иладост крај слепца погреће?
О, да се утопим сва у твојој зени
хтела бих! Јубави! Да... хтела бих... тебел

ОНИ, КОЈИ СУ ЧУВАЛИ АМАНЕТ С КОСОВА

Љ. Ненадовић о Црногорцима

У бројним песничким и прозним списима једног од наших најпознатијих списатеља прошлога века, Љубомира Ненадовића, несумњиво да по вредности долазе на прво место његови путописи. Истина, његови стихови, писани у циљу просвећивања и поуке, били су у своје време широко популарни, али су данас предмет пажње само оних који се дубље упушују у животно дело овог последњег списатеља из куће кнезова Ненадовића.

Љубомиру Ненадовићу, као сину и муђиним родитеља, било је омогућено да проводи један прилично угодан и пристојан живот. Он га је проводио и то, углавном, обављајући многобројна путовања, на која је пошао још као млад човек. Прво као слушалац неколико чувених европских универзитета, а затим као већ изграђен човек, који је богатио своја знања и искуства на многобројним културним изворима Европе. На овим путовањима, Љубомир Ненадовић је, у времену од 1844 до 1888 године, посетио: Праг, Берлин, Пруско приморје, Хаделберг, Женеву, Штрасбург, Париз, Мајнц, Кобленц, Брисел, Лондон, скоро целу Италију, у којој се највише задржао у Риму и Напуљу, а затим и Цариград. У два маха, одлазио је и у Црну Гору, и то први пут 1857 године, на позив кнеза Данила, а други пут у пролеће 1877. којом приликом се у њој задржао целу годину дана.

Прве путописне белешке Љубомира Ненадовића потичу из Гројфсвалда и претстављају у ствари регистровање беззначајних свакидашњих путних доживљаја. Празог путописца Љубомира Ненадовића, срећемо тек у каснијим писмима, из Швајцарске, Немачке и Италије. Ова последња писма обилују са много полета и дивљења пред лепотама природе, проживљености изливене у неуделшаваној свежини, као и многобројне информације нашем свету о животима других народа, поуздане из књига или дате на основу самопосматрања. Од свих ових, писма из Немачке најбогатија су садржином, а писма из Италије процене су као стилски најуспелија.

Међутим, за нас најинтересантнија и најлепша несумњиво су писма Љубомира Ненадовића из збирке „О Црногорцима“ или „Писма са Цетиња“, у којима је са највећом љубављу говорио о Црној Гори и њеним становништвом.

Право познанство с Црном гором и Црногорцима, Љубомир Ненадовић је начинио приликом својих путовања по Италији. У писмима из Неапоља, најазимо на његов сусрет са Његошем, болесним и већ близким смрти. Ова писма могу да послуже и као поуздан извор за ближе упознавање личности трагичнога владара Црне горе. У њима, Ненадовић је са пуно успеха исказао и оригиналне фигуре Црногорца, Његошевих пратилаца. У неколико поузданых и живописних потеза, он је истакао оно што је битно у црногорском менталитету, који тако уочљиво одудара од европског. А контраст између црногорског и западњачких схватања, Ненадовић је сличковито изнео у неколико карактеристичних реченица Перланика Вукала, седара Андреје и Ђуке.

Љубомир Ненадовић је све ово као синије продувио у своме делу, „О Црногорцима“. У овим путописима обилно су развијене срдечне евокације црногорских предела, описи њихових обичаја и менталитета и причања историје Црне горе.

„Чудан пример, — каже Ненадовић у једном од својих најбољих писама из ове земље, — показала је Црна гора свима малим земљама, које прегну да се у својим основама одрже. Свака, и наимања државица, има у својој историји славних дана, у којима се јуначки држале противу свог надмоћног непријатеља; али то је трајало неколико месеци, неколико година. Отпор Црне горе трајао је неколико векова. Опсада тога града није се протезала на стотине дана, него на стотине година.“

А затим продолжава:

„Из Црне горе нећу вам ни о чему

другом писати, него само о Црногорцима. Све што је њихово занимаће вас. За човека који разабира за народне обичаје, песме, приче и пословице, оваки је Црногорац једна нова књига. Они су као и земља где живе, оригинални. У сваком говору нађите по нешто за сасвим ново. Друштво с њима никада вам неће бити досадно. У целој Црној гори нема од природе глупа човека. Бистре воде до вољно немају, а чудну бистрину ума код свакога нађете. У својој Црној гори нећете наћи ни једнога туњава човека, а ни једнога ветрењаста. Сви су речити, а ни једнога нема брљива; сви су озбиљни, а ни један није суморан и тужан. Јунаштво: то је њихов идеал. А јунак не може никаква брига ни туга савладати... Црногорци су кротки, благи, љубазни. А за своје непријатеље, који су ишли да их истребе, нису имали милости...“

Симпатија према Црној гори, коју је Ненадовић надахнуо Његош, остала је у њему будна до краја живота. Са ретком топлином овај наш познати путописац писао је о Ловћену, тој „поларној звезди за Црногорце“, где се налази гроб владике Рада. Од трајнога је интереса све што је у својим писмима са Цетиња Ненадовић написао о школовању и ступању на престо творца „Горскога вијенца“, као и оно што је изнео о владичином претходнику Петру I.

Љубомир Ненадовић, коме је време проведено у Црној гори остало у најлепшој успомени, имао је окоч будно само за лепе стране ове земље и њеног оригиналног народа. У свим својим многобројним писмима он их је непрестано износио. Тако је писао:

„Дуга црногорска борба није била борба за опстанак, за који се сваки обични живот бори; њихово ратовање било је за неку идеју, при којој они на свој живот нису полагали никакву цену. Они су чували аманет с Косова. Тада јунаки понос: да бране да се не угаси последња варница српске независности, одржао је и подгревао њихову борбу кроз векове. Ту једину намеру видите кроз целу њихову историју и поезију.“

Некадашњи Његошев сапутник једноставно је одбацивао све негативности које се приписују Црногорцима. Он је увек био само пун дивљења према патриотизму и јунаштву народа, који оставља оружје само пред црквом, па каже:

„... Велике су патње и оскудице цр-

СТВАРА СЕ држава

Стојте право, јунаци, барјаци,
Главе горе, земље заточници,
Новог доба будите весници —
СТОЈТЕ ПРАВО!

Земља-мајка позива синове,
Да ублаже њезине болове,
Да заору долове јој среће —
ЗЕМЉА-МАЈКА!

Склоните се, бездушни пауци,
Себи руке, црноберзијанци,
Наступају земље поклоници —
НАСТУПАЈУ!

Наступају другови, плугови,
Склоните се снобови — гробови,
Рођени сте за луде жураве —
СКЛОНите СЕ!

Дах уставте, вечити грешници.
На колена, грехе испаштайте.
Иначе вас не опра Морава —
Стојте мирно, СТВАРА СЕ ДР-

ЖАВА!

Н. ГАЧОВИЋ

РИСТА ВУКАНОВИЋ: ГУСЛАР.

ногорске, али они веле: „Витешку невољу треба витешки и подношити!“ — Ако сажалите рађеника, он ће вам одговорити: „Овак је живот Црногорца!“ — Ако се чудите њиховим путовима, њиховим бесплодним и безводним бреговима, на којима ништа друго не видите осим камена, они ће вам рећи: „А да не би се звала црна него бијела гора, да је другчије.“ Ако тешите оца за погинулим сином, он ће стегнути своју тугу у своје срце, па ће вам одговорити: „зато се и родио!“

„Сваки њихов говор, — каже даље Ненадовић, — могао би се записати и у књиге ставити. Сваки дан могао би се по један нов „Горски вијенац“ исплести, кад би се све њихове значајне речи могле скупити, што их тога дана изговоре.

Ненадовић је уочио многе карактеристике ове земље. Тако је регистровао да тамо није обичај ини путем и певати. У Црној гори чак ни пастири не певају: они седе на високим стенама и ћуте, утонули у своје мисли. Међутим, он што му се највише допала кол Црногорца, јесте њихово схватање части и поштења. О овоме, он наводи дословце:

„Није да они чувају свој образ и поштење само на бојном пољу, у јунаштву, него и у свакој прилици. Кад у приватним пословима што год уговарају и реч залажу, чућете где спомену црногорску, непреломљену веру. Они живо осећају и с неком побожношћу поштivju svoj народни понос. Често ћете чути, нарочито кад-су међу странцима, где ће рећи: „To ne može pronaći drugi образ, nešto bolje i drugčije, него u ostalog света. С тим су уверенjem odrasli; to u svakom razgovoru чујu.“

У своме делу „О Црногорцима“, Ненадовић је побијао и сва распрострањења мишљења да жене у Црној гори попски живи, падећи најтеже послове. Он о томе каже:

„Жене у Црној гори никако не стоје тако рђаво као што се разносило. Човек је војник и гост у кући, а жена је домаћин, због тога на њих и пада већа брига и већи посао. Оне знају да кућа не стоји на земљи него на жени. Неуморно даде све послове. Њихови мужеви знају их потпuno поштовati и уважavati; нико нећe у своjoj kућi

што год наредiti, a da o tome svojoj жени ne јavi i s њom se ne dogovori. Жена управља кућевим пословима. Црногорке су озбиљне, разборите, вредне, ошtre и разговорне. Ни једне пре корне речи нико им не сме deči. Пре ће Црногорац прочутati и отрпiti каkvu неповољну реч, него Црногорка. Жене, које рађају јунаке, нису робови ни у кућi, ni na putu, ni na суду. One se свуда поносито i јунаки држе. Na своје оскудно stanje nигда se не туже. Ako их ко god сажалjeva, one сmешеји се одговоре: „A kad nam јe бољe od Kосova bilo?“

У истом даху као Црну гору, насликаo је путописац Љубомир Ненадовић Боку Которску, и приказao путовање uz Bođanu, Skadar i Skadarsko jezero. Aли, dok се u описивању Црне горе задржао на описивању њених становника, њихове историје, њиховог живота и њихових карактерних пратилаца, он је у својим путописима по овим крајевима, na један скоро поетичан начин, изнео највећим делом њихове природне лепote.

Из ових дивних крајева он је писао писма следеће садржине:

„... Ne умем казати која је половина Которског залива лепша, или она до Верига, или она од Верига до Novoga. Obe половине имају своје особине, које се надмеju u лепоти. Kad прoђete Verige, чини вам се да сте изашли из неких tamnih и ладних гудура na отворен свет; познате одмах праву јужну климу, и сунце, које своју топлоту nигда не губи. Kad Kotora и Perast rađate u небо као какво плаво jezero.

Или:

„... Od Novoga, где цветају поморанџе и лимунови, одакле испод afrikaniske palme гледате врхове снежних брегова и пучину сињега mora, где чујете само свој језик и звона sa манастира Savine, — ne тражите лепшег места ni u једном словенском kraju; nигде ga нећete naći.“

Ненадовићево оштро око непогрешно је почивало ствари и појаве, али и особине појединца и народа херојске Црне горе. Његови путописи из ње изгледају нам данас kada се путеви Srbije и Црне горе упућујu поново једној заједничкој судбини u скорој будућности много приснији, непосредниji.

N. Radulović

О комаду са „ШТИМУНГОМ“

Пред сам Божидар имала је у Српском народном позоришту премијеру драма Догорели кров од дра Божидара Николајевића. Ова драма претставља нарочиту врсту позоришног комада. Стога смо заменили директора Драме нашега Позоришта Боривоја Јевтића да нам, чисто теоретски, да своје мишљење о овом позоришном роду. Он вам је изјавио:

Николајевићевом случају реч је о комаду са „штимунгом“, о особеној, специфичној, врсти овога комада.

Чехов је, изгледа, дао, осамдесетих и деведесетих година прошлога столећа, први примерак ове врсте, скоро статичко „позорије“, лишено сваке спољне радње, без спољнег ефекта, без сјајних зијумера, која изазивају одушевљено пљескање гледалишта. Упоредо са њим ради своју драму Судерман, чуvenи писац романа „Госпођа Бригак“, али са више сценског наглашавања, са већом сценском мајстријом („Иванске ватре“).

Отуд се Судерман и данас лакше игре, док је Чехов везан за изузетан тип художествене глуме, вероватно данас већ преживеле, али веома карактеристичне, ако је реч о обрасцу једне индивидуалне националне позоришне уметности.

Прав свега, шта је то комад са „штимунгом“? „Штимунг“ је немачка реч и значи, дословце, расположење. Данас је то, стварно, технички термин, међународно примљен, не само за извесну врсту позоришног комада и глуме уопште, него за уметност генерално узев, нарочито ликовну.

Са чисто естетичне тачке гледишта, овај би термин било тешко подробније дефинисати. Кад је, међутим, у питању позоришни комад, онда је могуће говорити о одређену начину глуме, а особито о њену тонском постављању, о јасном решењу сценског простора, чисто техничком, од декорације и костима до осветљења, и уопште о позоришној атмосфери која је у најближој вези са свима овим претходним условима, глумачким и сценско-техничким.

Драматуршко-историски, комад са „штимунгом“ долази на потоње место у општој линији развића савремене позоришне књижевности. Он је, у неку руку, последњи изданик светске драматике пред први светски рат, последња префињена „цизелација“ људских сећања, последње задржавање на анализи суптилних стања људске душе; можда, као што би рекао Ниче, последњи висок у празној.

Одмах после тога дођи ће брутална експресионистичка драматика, богата исовком, и позориште техничког типа које прелази са „еконструктивистичким“ позоришним формама на сув и безнадежан биомеханички сценски принцип. Ово сценско стање развиће се у светској драматици на испрекидан низ слика без средишње личности, или ће се расплинити у научни трактат, погодан за филозофску катедру, али несрћан кад је у питању дејство позоришног стваралачког постулата.

Комаду са „штимунгом“ претходе интимно и камерно позориште. Интимно позориште може се карактерисати извесним својим искључивим, скоро негативистичким, ставом према облику и садржини ранијег, претходног позоришног комада. Оно, пре свега, не воли промене у току самих чинова. Потоље, неће решења појединачних чинова на психолошком основу, у једној природној линији, саобразној, ономе што је људско и човечанско. Оно је за бурни ефекти, за громогласну, уочиво кичну беседничку фигуру иза које неизоставно следи френетични аплауз. Увек ра-

чују са сјајним зијумерама; отуда му и монологи добро долазе, нарочито они у стиху са римом. То је, дакле, драматика за позоришне звезде.

Њен творац је Виктор Иго, реакција на мирне класицистичке форме Корнела и Расина. Добра страна ове драматике је обиље споредних улога, које запошљавају цео ансамбл једног позоришта. Доцније се ове улоге, особито код Золе и Антоана, оснивача „Слободног позоришта“, своде на минијатурне карактерне цртаже.

У основу камерног позоришта, које брзо смењује интимно позориште романтичног кова својим најтуралистичким погледом на драматску уметност (поповој реакцији!), садржана је стварно идеја камерне музике: из ње је пренесена на драму. Мотив може бити савршено беззначајан, важан је интиман процес и брижљива обрада овога процеса. Глумачки, камерна игра захтева избегавање свега онога што било чиме потсећа на прорачунат ефект и, у вези с њиме, на аплауз, нема више зијумера и соло-улога.

Реч је о тежњи за општом, заједничком игром, јер је у датој драми све важно, од најобичније речи до једва видљива покрета, до једва приметљива трептја очима: мотив условљава облик, форма не веже више ничим драмског песника. То је, дакле, пуна слободно

да обраде коју одређују, превасходно, јединство и осећање за стил драматске концепције. Исто начело вреди и за камерног редитеља. (Оваква врста комада, природно, захтева и специјално uređeno позориште).

Из ове врсте позоришног комада родио се комад са „штимунгом“ који је ранији камерни најтурализам, теран до апсурдума, ублажио финим психолошким сенчањима на продуховљену реалистичном основу.

Тој врсти комада припада и Николајевићев „Догорели кров“. Кроз меке лирске штимунге, који се пењу до трагичних грцања, развија се фабула о пропадању једне старе, домаћинске куће која се руши под свирепим ударцима материјалистичке себичности скоројевића. Један болан породични догађај појачава још више трагичну ноту овога штимунга. Све је у особеној атмосфери и у језиву шапату. Нешто кобно и аветијско наднело се над дорђолском кућу Стерије Николића, као и над цео стари, честити и усталачки Београд и његов утврђени ред моралних ствари и односа.

Из овога врснога расположења извлачи редитељ линију своје концепције, сценограф свој оквир, а глумачи свој став и свој тон. Тако се, постепено, употребљавају пред нашим очима визија једне драме средине која је неповратно нестала.

Чича Радованов злогин

Падало тихо љуско вече. Небо се осипало звездама. Мирисао ваздух на покошену траву. Жагорило село и полако се припремало за починак.

И стари Радован Мојић, у ово летње вече полако, пошто намири стоку, упути се у поље.

Корача крупним кораком да му леђа поигравају, погну главу и ирмиља нешто. Изиђе изван села и, кад стиже до потока, који противаше крај његове ливаде, седе на стрми обронак у чијем је подножју роморила вода и загледа се преда се.

Мисли га окупиле, а он бих да их растера и често махне руком. Хукне времена на време, таре чело и шапуће неразумљиво.

„Ја, да је била добра и други би се отимали о њу!“ — рече гласно и трже

се. Осврте се око себе. Нигде никога. То га охрабри и он настави: — „А мој син, запео њу или ниједну! А сирота, убога, гола к'о црквени миш. Па ни кућишта свог. Дошла однекуд и настани се у нашем селу, кам' лете среће да никад и не дође! И он се загледа у њу. Она му и дође главе. Жив је, ал' боље да није. Ништа друго него га је омаћијала, ја, омаћијала, проклетија једна, иека је ћаволи одисеј!“

„И одвраћа га, аја, ни опепелити. Шта сам мог'о чинити? Слегох раменима и он је доведе. И живели су неко време добро. А онда пође све у суноврат. И он, мој син, поанита, забатали све, одби се од куће. Одига га она несрећа! Мој син, мој једини...“

Старац заплака. Глава му клону на груди и јецаше дуго дуго...

Прену се напокон из плача за изгубљеним сином. Отра руком сузе које су навирале из очију и рече:

„Али неће бити више тако! Зар ја, Радован Мојић да, пошто сам изгубио сина изгубим и имење. Не, то јој неће упалити! Она, дошла из белог света, па да и кућу разори. Ја сам газда, ја сам она смуком стекао, а не она! Неће се она ширити на мојој тековини. Боме, неће!

„Па како само уме да се претвара: тајо, мож' ли 'ако, тајо, мож' ли 'нако?“ Тако она и око Панте облеће, али код мене не мож' бити 'нако к'о што си наумила! Јок, не дам ја то!“

Диже се стариц, погледа пут неба, прекрсти се и пође кући.

Чича Радован устаде, по обичају, радије тог кобног дана. Поможе слушчету да изагна стоку на пашу, а сам се упути да ливади која, дан пре, беше покосена.

Корача смркнута погледа. Нити кога види, ни чује. Све га окупљају неке зле мисли и само по кадак махне руком, као гонећи нешто.

Чим стиже баци се на посао. Не прекрсти се као што је увек чинио. Купио је неуморно покошеној траву, а у глави му се мутило. Шкрипао је зубима бесно од неког унутарњег, давно прикупљаног једа, који му навираше из груди. А сунце давно већ изишло и топлота бивала све већа. Зној је росио старачко лице и лепио се по још, и поред година, мишићавом телу.

У неко доба туже га познати глас, при чијем се звуку све у њему ускочиша:

— Тајо, што боли не можем востоји овој јару...

С. БОГОЉЕВИЋ: КАРИКАТУРА

Мајај мајци

Опрости ми мајко, далеко сам од тебе, од завичаја...
Сама сам у туђини, Сама...
А душа у тузи зебе,
кб јесењи дан
за песмом далекога маја...

Мајко, оправди ми, Мајко,
Твој гроб је застрао у трње...
И никог нема да ти у претпразничке вечере
запали воштаницу свећу...
О, а моји дани су пусти.
и никад се више повратити нећу
у детињства и наде...

Мајко, љубљена моја Мајко
Овде је пусто и хладно.
Облачно је и пусто на све стране,
а ја на коленима молим Бога
пред иконом старом,
да сунце радости гране
да окупа пустош у мојој души
да залечи
Тугу
да пролећни ветар озелени гране
и да као некад запевуши
дубрава нашега села...

ЗОРА Ј. ТОПАЛОВИЋ

Била је то његова снаја. Она је због које је стари Радован остао без свога сина. Јер, он га више није сматрао за живу. Па зар његов син, његов Панта, да по целим Боговима! Зар он, код толиког имења, да седи залудан! Он, који је служио другима за углед! Не, он ту жену не може да воли као своју кћер. Он је мрз. Она је крива за његову несрећу.

— Ваљда да оставим да ми пропадне сено! — рече осорно и не погледавши је.

— Неће, тајо, што би пропало! Одмори се мало. Ево, донек и ујину.

Старац се исправи, погледа је искоси и осети како му крв навире у главу. Она је стајала и смешени се гледала у његово намргоћено лице.

— Боме, доста си урадио! — рече весело она и стаде разастирати шареницу. — Де, прихвати се мало.

И стариц осети како га мржња спада све више, како му бес навире до подграђа. Смрче му се пред очима и он замахну вилама. Јекну сирота жена, а чича Радован, понесен својом мржњом, стаде бесно бости по телу јадне жене, која се беше превалила још од првог удара, преко тек разастре шаренице.

„Умри! — сиктао је бесно бодући своју жртву док је крв росила покосену траву.

И онда застаде. Пређе руком преко избораног, вркљу испрсканог чела, заједно се у небесно плаветнило, удахну пуним грудима ваздух и осети неко олакшање. Али за часак, и поглед му склизну на избодено тело његове снаје. Полиће га нека хладна језа. И згрози му се због ученијог дела. Би му јасно шта је учинио, ухвати се за главу и гласно завапи:

„Ц

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ЈУЛИО МАЈНЛ А. Д.

БЕОГРАД

Жели сретне Божићне празнике
свима својим муштеријама
и пословним пријатељима.

БАНКАРСКО
ДРУШТВО А. Д.

БЕОГРАД

Краља Петра 21

Експозитура: Теразије 2

Врши све банкарске послове.

Честита празнике »Христово рођење«

својим поштованим муштеријама

СТОЛАРИЈА

„ПРОГРЕС“

ДА Ф. БОГДАНА П. ПОПОВИЋА

БОЈВОДЕ МИШИЋА 12

ИЗРАДА СВИХ ВРСТА СОБНОГ И КАНЦЕЛАРИЈСКОГ НАМЕШТАЈА

Организација за пласирање ваших производа је:

Агенција колонијалне робе „**ЗЛАТИБОР**“ - РАТКО С. БРАДОЊИЋ

Београд - Београдска 3/1 (Славија) - Телефон 26-728

Ми вам пружамо прилику да повећате ваш промет!

ТРГОВИНА ЖИВОТНИХ НАМИРНИЦА

ИВАН ЖЕЛЕВ

Београд - Бајлонова пијаца - Телефон: 23-836, стан: 27-742

Телеграм: ЖЕЛЕВ - Текући рачун код Општинске штедионице, Београд

Ресторан

**„Београдска
пивница“**

На углу Скадарске 44 и Цетињске ул.

Свира познати оркестар СИМА

Певају познате певачице

Ресторан

КРАЉ АЛЕКСАНДАР

Краља Александра ул. 100

○

Гостује омиљени певач
ЂАНО уз пратњу оркес-
тра ЛЕПОГ РАДА.

Ресторан

ДЕСПОТ СТЕВАН

Теразије бр. 37

○

Концерира наш чувени
виолиниста примаш
ЗДРАВНО
МИЛОСАВЉЕВЋ
са својим оркестром.

**ЛИП
ЧИСТИ СВЕ**

Каде, мермерне плочице, порцелан, свој кухињско посуђе, прибор за јело, стакло, метал, дрво и све друго.

ЛИП је без мириза и не шкоди рукама.

Депо ЛИП - Београд, Солунска 24

**Аутоматски млин
СТЕВАН РАЈКОВИЋ**

ЗАЈЕЧАР - ОСНОВАН 1914 ГОД.

Кашиш 3 вајона за 24 часа.

ОСНОВАНА 1882 ГОДИНЕ

БЕОГРАДСКА ЗАДРУГА А. Д.

БЕОГРАД

Друштвено седиште у сопственој палати — Карађорђева улица 48 —
Телефони број 22-340 и 22-341

Капитал и резерве преко дин. 100,000,000

Прима улоге на штедњу по књижицама и текућим рачунима, уз каматне
услове одређене од стране Дирекције за надзор над банкама.

Препоручује пословном свету, привредницима и пољопривредницима, да
своје уштеђевине не држе бесплодно код себе, већ да их улажу на при-
плод, што ће користити не само њима, него и општим интересима народне
привреде.

Нарочито се препоручује нашим заробљеницима да своје уштеђевине ша-
љу на улог, са потребним налозима за чување или исплате, које ће се вр-
шити најкулантније.

Поред горњег Београдска задруга обавља све остале банкарске и
осигуравајуће послове под најповољнијим условима

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА

(Пређе УПРАВА ФОНДОВА, ОСНОВАНА 1852 ГОД.)

ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

ФИЛИЈАЛЕ: Ниш, Крагујевац, Ваљево, Чачак, Ужице, Шабац,
Лесковац, Зајечар, Крушевац, Петровград, Пан-
чево, Вршац, Јагодина и Смедерево.

Банка рукује свим државним и јавним фондовима: пупилним, депозитним
и црквеним капиталима; манастирским, општинским и задужбинским
новцем и т. д.

Банка поред улога на штедњу прима и улоге на текући рачун, којим соп-
ственик диспонира чеком или писменим налогом, те се тиме омогућује без
употребе готовине платни промет са лицима која имају такође ове рачуне
код Банке, односно њених филијала или код других новчаних завода.

Банка врши исплате и наплате за рачун комитената преко својих филијала
За важне народно привредне сврхе одобрава хипотекарне зајмове, зајмове
по текућем рачуну и друге краткорочне зајмове. Одобрава зајмове општи-
нама и самоуправним телима на подлози приреза и прихода.

ОБАВЉА СВЕ ОСТАЛЕ ВРСТЕ БАНКАРСКИХ ПОСЛОВА
ЗА СВЕ БАНЧИНЕ ОБАВЕЗЕ ЈАМЧИ ДРЖАВА.

ЗАНАТСКА БАНКА А. Д.

БЕОГРАД, СВЕТОГОРСКА УЛИЦА БРОЈ 1

Одобрава кредите занатлијама под повољним условима, прима улоге на штедњу и врши све остале банкарске послове.

Занатлије, који имају текући рачун код Занатске банке, могу се служити бичиним чековима и на тај начин вршити разна плаћања без употребе готовине.

24 1—1

Француско-српска банка А. Д.

Б Е О Г Р А Д

Основано 1910

Централна Дирекција: Ннез Михајлова ул. бр. 36

Ф И Л И Ј А Л Е

Робно одељење:

Београд-Сава, Трг Св. Николе бр. 6
НИШ и КОСОВСКА МИТРОВИЦА

Врши све банкарске послове

Поштанска штедионица У БЕОГРАДУ

Улажите новац код Поштанске штедионице

Штедна књижница Поштанске штедионице је најповољније сретство за штедњу, јер се штедни улози примају и исплаћују у неограниченом износима не само на благајни Поштанске штедионице у Београду, него и код свих пошта у земљи без икаквих трошка. Штедне књижице Поштанске штедионице гласе на име, а улог може подићи само улагач лично или његов пуномоћник.

Новац уложен код Поштанске штедионице обезбеђен је од пожара, краће и друге ратне незгоде и носи камату. Њени улагачи истовремено потпомажу и народну привреду јер својим уложеним новцем омогућују добијање јевтиног кредита. Зато поћите до најближе поште и узмите штедну књижицу Поштанске штедионице.

Отворите чековни рачун код Поштанске штедионице

Поштанска штедионица отвара чековне рачуне сваком физичком и правном лицу које се обрати Поштанској штедионици, пријавници Београд, било усмено или писмено. Основни улог за отварање једног чековног рачуна износи дин. 300.— Уплате и исплате по чековним рачунима врше се не само на благајни Поштанске штедионице у Београду него и преко свих пошта у земљи.

Све државне и самоуправне установе, сви пословни људи — трговци, индустријалци, адвокати, занатлије итд. — треба да отворе код Поштанске штедионице чековни рачун и тако упросте своју благајничку службу, пошто се новчана примања и плаћања преко чековног рачуна врше брзо, тачно и јевтино.

Вршите плаћања на савремени начин из свога предузећа или стана издавањем чековних налога и примањем извештаја Поштанске штедионице.

Обавештења се могу добити од Поштанске штедионице у Београду и свих пошта бесплатно.

ТЕЛЕФОНИ: 26-821—25, 27-537.

БЕОГРАДСКА ТРГОВАЧКА БАНКА А. Д.

ОСНОВАНА 1894 ГОД.

у сопственој згради на углу ул. Кн. Михајлове 38
и Вука Карапића 6

Акцијски капитал и резерве преко дин. 50,000.000.-

Прима улоге на штедњу

на уложне књижице и текуће рачуне са или без отказа
уз повољну камату

Отвара кредите

трговцима, индустријалцима и уопште привредницима
Издаје за каузије

гарантна писма и 4½% обв. Српског државног зајма
и врши упис истих

Врши клириншке исплате

Препоручује комитетима употребу својих практичних
чепних чековних књижица. Сада су чекови ослобођени
таксе. Обавља све банкарске послове брзо и повољно.

ТЕЛЕФОНИ: дирекције 26-432

благајне 26-433

26 1—1

„ЈУГОСЛАВИЈА“

ОПШТЕ ОСИГУРАВАЈУЋЕ ДРУШТВО У БЕОГРАДУ

у сопственом дому Престолонаследников трг 10 (Теразије)

Телефони:
20-151, 20-153

Адреса телеграма:
Југоосигурање

ОСНОВАНА 1914 ГОД.

Закључује уговоре осигурања под повољним условима и то:

1. Живота и ренте по разним практичним комбинацијама;
2. Пожара (зграда, робе, намештаја, фабрика итд.);
3. Транспорта на суву и воду;
4. Несрећних случајева;
5. Законске одговорности за накнаду штете (закон, дужност јемства);
6. Аутомобила (касно незгода и јемства тзв. својосигурање);
7. Стоке (коња и говеда);
8. Стакла од лома;
9. Опасне краће (провалне краће) трговина, магазина, станица, итд.

27 1—1

Ferrowolff - A. D.,

Б Е О Г Р А Д

Теразије 35

Тел 20-917

заступа првокласне
немачке фабрике
концерна

Otto Wolff, Köln

за прераду гвонђа
и метала

Машине, конструкције,
делови.

ВЕЛЕТРОГВИНА ВИНОМ И РАКИЈОМ
Јездимира С. Шарића

производња ликера, коњака и рума

БЕОГРАД
Нр. Марије 89 Тел. 22-912

900 1-1

„ХЕРМЕЛИН“
НРЗНА
ТОМИСЛАВ ГОГИЋ
Београд, Ни. Михајлова 19.

КАРЛОВИЦ А.Д.

Београд — Теразије 45/1

Телеграм адреса: Карловиц — Телефон 20-939 и 23-694

Пошт. фах 625.

Поља рада:

Извоз земаљских производа, специјално курдјеље и животињског перја. Култура курдјеље.

Откуп житарица, поврћа и вина. Компензациони послови. Транзит.

Централа:

Cadowitz i Co. Натвиц 1., Майнхарф.

Филијале:

Беч и Лемберг.

9 1-1

УЉОРД

Српско а. д.

за гајење уљаних биљака

Београд Телефони 21-604 21-606

Справоди сетву сунцокрета, соје, рицинуса и осталих уљарица.

Ставља произвођачима потребно семе на расположење и врши откуп жетве.

9 1-1

ИНТЕРЕСАНТНО

ВРЛО АКТУЕЛНО

ЗАХТЕВАЈТЕ ОД ВАШЕГ КЊИЖАРА ОВИХ ДАНА
ИЗАШЛЕ АКТУЕЛНЕ КЊИГЕ:

		Дин.
1	А. Е. Јохан	80.—
2	Пол Мусе	100.—
3	Свен Хедим	70.—
4	Колин Рос	100.—
5	Линклейтер Ерик	100.—
6	Г. Вирзинг	50.—
7	12.—
8	20.—
9	12.—
10	5.—
11	Џемс Берглинд	40.—
12	Ерлинг Бахе	60.—
13	12.—
14	Конрад Барч	30.—
15	Јохан Лерс	6.—
16	30.—
17	Мартин Пазе	50.—
18	Џон Емери	20.—
19	Ф. Хартнагел	70.—
20	Вегециус	50.—
21	6.—
22	Георг. Павловић	40.—
23	36.—
24	А. Ф. Борис	15.—
25	Винстон Черчил	30.—
26	Т. Х. С.	6.—
27	20.—
28	Вилхелм Шајдер	40.—
29	Лудвиг Штрац	40.—
30	Х. Г. фон Цо- белиц	50.—
31	Р. Кравченко	25.—
32	Карл Бринкман	60.—
33	4.—
34	А. В. Кригер	15.—
35	Ханс Михаел	15.—
36	12.—
37	Курт Ридл	12.—
38	Др. В. Хофман	12.—
39	Ј' Р. Георге	40.—
40	Ханс Дитмер	8.—
41	Х. Баке	10.—
42	Х. Х. Болер	10.—
43	Лидија Рајмер	10.—
44	Др. Х. Бенте	10.—
45	10.—
46	10.—
47	Валтер Херберт	12.—
48	Е. Моравац	4.—
49	5.—
50	20.—
51	10.—
52	8.—
53	Фридрих Еларт	60.—
54	Ханс Стен	50.—

Ако Ваша књижара жељену књигу нема, можете
исту набавити непосредно од издавача:

„ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА“

Београд, Косовска 39/III — Тел 24-822.

ВРЛО АКТУЕЛНО ИНТЕРЕСАНТНО.

Врагар

Уверите се сами, то Вам је најбољи доказ, да се поверијем ове послове обавља позната и дугогодишња фирма

СВЕ СРЕБРНЕ И АНТИЧКЕ СТАВРИ
— НАЈБОЉЕ ПЛАЋА —

Врагар**Врагар**

ТРГОВИНА СТАРОГ
ЗЛАТНОГ НАКИТА
И ТРГОВИНА
АНТИКВИТЕТА

КУПУЈЕ:

брилијанте, дијаманте, сатове,
кристал, порцелан, старе паре
и све стручно и бесплатно
процењује

Плаћа најбоље Врагар

СТАРЕ ПАРЕ, сребрне, златне, римске
ископине и античке ствари — купује
НАЈБОЉЕ ПЛАЋА

Врагар

Палилулска бр. 6, продужење Душанове ул.
код Бајлонове пиваре Телефон 28-706

Врагар

11 1-1

Производња ликера,
коњака и рума
трговина
алкохолним пићем

НЕДЕЉКО МИЈАЛЧИЋ БЕОГРАД

Ђуре Даничића 10.
Телефон: 23-368

12 1-1

„СРБОПРОМЕТ“

ТРГОВИНА ДРВЕТА НА ВЕЛИКО
БЕОГРАД

Пашићева ул. 7/1 — Тел. 21-303

КУПУЈЕ СВАКУ КОЛИЧИНУ И
ВРСТУ ГРАЂЕВИНСКОГ ДРВЕТА

12

Хемијско чишћење
и фарбање одеће

„ЧИСТОЋА“ А. Д.

Телефон 43-400

11 1-1

„СИРОВИНА“ А. Д. БЕОГРАД

ДУБРОВАЧКА 35

ТЕЛЕФОН 20-241

Постављена је уредбом као једина трговина на велико за
откуп свог старог материјала и отпадака.

КУПУЈЕ: Крпе, текстилне отпадке, старо гвожђе и метале,
кости, стакло, гуму, папир, рогове, месину итд.

ПРОДАЈЕ: Крпе за конфекцију и за чишћење машине ша-
рене и беле, употребљиво гвожђе итд.

ЕКСПОЗИТУРЕ: У Ваљеву, Неготину, Крагујевцу, Крушев-
ику, Дөљевцу, Богатићу, Зајечару, Шапцу и Петров-
граду, а од нас овлашћени трговци за откуп у свима
местима на целој територији Војног заповедника
Србије.

16 1-1

ФАБРИКА КАПА И ШЕШИРА

-РОТА-

ЈАГОДИНА

Производи све врсте капа и шешира

16 1-1